

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

О в ч а р е н к о О. І.

**ДВОХПОЛЮСНІСТЬ СВІТУ
І "ХОЛОДНА ВІЙНА" (1946 – 1991 РР.)**

**навчально-методичний посібник до спецкурсу
для студентів науково-навчального
інституту історії та філософії
(напрям підготовки «Історія»)**

УДК 94(100) "1946/1991"(075.8)
 ББК 63.3(0)63я73-1
 О-35

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор кафедри суспільних дисциплін та права,
 помічник ректора Черкаського державного технологічного університету
Лазуренко Валентин Миколайович
 кандидат історичних наук, доцент кафедри архівознавства, новітньої історії
 та спеціальних історичних дисциплін
 Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького
Сухушина Олена Вікторівна

Під редакцією кандидата історичних наук,
 професора *Перехреста О. Г.*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського
 національного університету імені Богдана Хмельницького
 (протокол № 1 від 28 серпня. 2012 року)*

Овчаренко О. І.

Двохполюсність світу і "холодна війна" (1946 – 1991 рр.):
 навч.-метод. посіб. до спецкурсу для студ. вищ. навч. закладів /
 О. І. Овчаренко. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013.
 – 172 с.

ISBN 978-966-353-304-9

В посібник включені тематичні розділи, що відображають основні етапи формування двохполюсної системи світу і розвитку "холодної війни" від її початку до завершення. Обрані проблеми і блок питань побудовані на основі тематики семінарських занять, самостійної і індивідуальної роботи студентів. Для допомоги в підготовці до них студентам пропонуються методичні вказівки, тестові матеріали, основні історичні події періоду "холодної війни" в їх хронологічній послідовності і списки рекомендованої літератури, як до кожного семінарського заняття, так і для всього спецкурсу.

УДК 94(100) "1946/1991"(075.8)
 ББК 63.3(0)63я73-1

ISBN 978-966-353-304-9

© ЧНУ ім.Б. Хмельницького, 2013
 © О.І. Овчаренко,2013

З М І С Т

Вступ	4 – 6
I. Програма курсу ”Двохполюсність світу і ”холодна війна,, (1946 – 1991 р.) “	7 – 16
II. Матеріали семінарських занять	17 – 59
Семінарське заняття № 1	17 – 38
Семінарське заняття № 2.....	38 – 50
Семінарське заняття № 3.....	51 –59
III. Завдання і методичні вказівки з організації самостійної та індивідуальної роботи студентів...	60 – 72
1. Тематика і методичні рекомендації з організації самостійної роботи.....	60 – 64
2. Тематика і методичні рекомендації з організації індивідуальної роботи.....	65 – 69
3. Тематика і методичні рекомендації з організації підготовки рефератів.....	70 – 72
IV. Запитання підсумкового контролю	73 – 75
V. Основні історичні події періоду ”холодної війни ”	76 – 146
VI. Список рекомендованих джерел і літератури до курсу ...	147 –167

ВСТУП

В системі вузівської спеціальної історичної освіти у викладанні курсів сучасної всесвітньої історії виникає ряд проблем, не завжди характерних для інших історичних курсів. По-перше, з плином часу хронологічні рамки курсів новітньої історії і історії міжнародних відносин постійно розширюються, а зміст наповнюється новими історичними подіями і фактами. Вказане вимагає або збільшення кількості аудиторних годин з основних курсів, або зміщення акцентів на самостійну підготовку студентами окремих тем (це створює ряд додаткових ускладнень), чи вивчення найбільш важливих проблем в окремих спеціальних курсах.

По-друге – вивчення того, чи іншого явища, процесу можливе і необхідне в ході його зародження і розвитку, звичайно, якщо дослідник є його учасником, але більше об'єктивний аналіз і оцінка можливі лише з певної історичної дистанції перед усім після завершення процесу.

До таких явищ відноситься і "холодна війна", увага до якої у світовій історіографії різко посилилася після її завершення, з 90-х років. Тому введення цього спецкурсу є з одного боку як би доповненням до загальних курсів, а з іншого – призначене залучити студентів до вивчення однієї з найбільш актуальних проблем історії міжнародних відносин після Другої світової війни.

"Холодна війна" виникла на ґрунті різкого загострення міжнародних відносин між країнами Сходу і Заходу в післявоєнний період і набагато років не тільки серйозно отруїла міжнародну обстановку, а й неодноразово створювала небезпечну загрозу виникнення третьої світової війни. Вона справила значний вплив на взаємовідносини між СРСР та США і в цілому між країнами соціалізму і капіталізму. Хоча "холодна війна", вже відійшла в минуле, світ негарантований від виникнення в майбутньому нових глобальних конфліктів, а локальні війни і сьогодні продовжують руйнувати тканину людської цивілізації. Тому дослідження генези подібних явищ не втратило актуальності і в наші дні.

Головною метою курсу є виявлення природи такого явища як "холодна війна", її місця і ступеню впливу на складні процеси людської цивілізації в другій половині ХХ століття. Реалізація її неможлива без глибокого і детального вивчення причин виникнення "холодної війни", виявлення інтересів, які підтримували її існування протягом майже половини століття,

визначення чинників, що справляли вплив на її складну еволюцію і розуміння закономірностей припинення конфронтації. Особливо актуальним такий комплексний аналіз необхідний з точки зору наслідків конфлікту для Радянського Союзу – держави, розпад якої привів до утворення нових незалежних держав, в тому числі України.

Навчально-методичний посібник складається з програми курсу, матеріалів семінарських занять, завдань і методичних вказівок з організації самостійної та індивідуальної роботи студентів, тестових завдань, запитань підсумкового контролю і списків рекомендованої літератури до семінарських занять.

Програма курсу побудована за проблемно-хронологічним принципом і охоплює основні етапи "холодної війни".

При визначені тем семінарських занять бралось до уваги, що студенти мають можливість прослухати курс лекцій, в яких повинні бути висвітлені головні проблеми "холодної війни". Тема кожного семінарського заняття включає блок питань, значною мірою розкритих в навчально-методичних рекомендаціях. Окрім того подаються методичні вказівки до самостійної і індивідуальної роботи, а також тести з усього спецкурсу.

Важливими складовими частинами навчально-методичного посібника є стисла подача основних історичних подій кожного року всього періоду і список рекомендованої літератури.

Отже основне призначення посібника полягає, на думку автора, в тому, щоб надати студентам ефективну допомогу в підготовці до семінарських занять і підсумкового контролю.

I. ПРОГРАМА КУРСУ

”Двохполюсність світу і ”холодна війна“ (1946 – 1991 р.) “

Вступ до курсу.

Тема 1. Формування двохполюсної системи

Основні особливості Ялтинсько-Потсдамської системи. Вплив рішень документів, прийнятих в Ялті і Потсдамі на формування післявоєнного міжнародного порядку.

Сутність біполярності і конфронтації. Вплив на конфронтацію ідеології.

Значення ядерної зброї в Ялтинсько-Потсдамському міжнародному порядку.

Причини високого ступеню керованості Ялтинсько-Потсдамської системи.

Поняття „холодна війна“ і „конфронтація“ та їх співвідношення.

Формування основ світового економічного і політичного регулювання після Другої світової війни. Створення міжнародних інститутів фінансового і економічного регулювання після Другої світової війни (МВФ, МБРР, ГУТТ), їх призначення і роль у американському баченні післявоєнного світу.

Причини відмови СРСР від членства в інститутах світового економічного регулювання.

Міжнародно-правові основи взаємовідносин між країнами-переможцями після Другої світової війни.

Основні цілі створення ООН. Головні завдання в діяльності ООН протягом всього періоду конфронтації і „холодної війни“.

Рішення держав антигітлерівської коаліції з німецького питання в 1945 р. Основні підсумки Потсдамської конференції. Зміст і сутність програми чотирьох „д“.

Територіальні втрати Німеччини за результатами Другої світової війни. Проблема німецького населення поза межами кордонів окупаційних зон..

Механізм управління окупованою Німеччиною, сформований союзниками. Особливості позиції СРСР з питань управління Німеччиною.

Зовнішньополітична стратегія СРСР після Другої світової війни. Ідеологія і реальність. Місце СРСР і міжнародного комуністичного руху в післявоєнному світі.

Внутрішній стан Радянського Союзу після Другої світової війни.

Основні цілі і категорії, що визначали погляди радянського керівництва на міжнародні відносини після війни.

Початок і перші кризи „холодної війни“ (Туреччина, Іран, Греція). Причини виникнення іранської кризи. Фултонська промова У.Черчіля і реакція на неї Й.Сталіна та їхній вплив на міжнародну обстановку. Розстановка політичних сил в Греції в період громадянської війни. Причини утримання СРСР від активної допомоги грецьким комуністам.

Сутність претензій СРСР до Туреччини. Позиція США в ході грецької і турецької криз.

Зародження концепції „стримування СРСР“ і її офіційне оформлення в „доктрині Трумена“. „Довга телеграма Кеннана “ і її значення для зовнішньої політики США.

Обставини прийняття „доктрини Трумена“, її сутність. Розвиток зовнішньої політики США в кінці 40-х років.

Ситуація у Центральній і Східній Європі після Другої світової війни. Політичний стан країн Східної Європи в перші післявоєнні роки (до кінця 1946 р.).

Суспільні настрої у Східній Європі після війни. Підходи, якими керувався СРСР при визначенні своєї політики у Східній Європі.

Відношення до СРСР в країнах Східної Європи. Поразка некомуністичних сил на загальних виборах у Польщі 19 січня 1947 року і її наслідки.

Німецьке питання в 1946 – 1947 рр. і мирні договори з колишніми союзниками Німеччини в Європі. Розбіжності в підходах західних країн до проблем німецької політики.

Умови мирних договорів з колишніми союзниками Німеччини.

Особливості німецького питання на сесіях Ради Міністрів Закордонних Справ (РМЗС) у 1947 році.

„План Маршалла“ і його міжнародно-політичне значення. Причини пропозиції європейським державам американської допомоги за „планом Маршалла“. Очікуванні політичні наслідки „плану Маршалла“.

Основні цілі створення Організації європейського економічного співробітництва (ОЕСР)

Значення „плану Маршалла“.

Комунізація Центральної і Східної Європи на кінець 1940-х років.
Зміна ситуації у Східній Європі на користь комуністичних сил. Основні цілі створення Комінформу.

Державний переворот у Чехословаччині 1948 року.

Виникнення радянсько-югославського конфлікту. Вплив внутріполітичного становища СРСР після війни на міжнародну ситуацію.

Створення Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ), її призначення.

Становлення структур безпеки на Заході (1947–1949 рр.) (Західноєвропейський союз, НАТО). Цілі укладення Брюсельського пакту.

Утворення Організації Північноатлантичного договору (НАТО) і її цілі.

„Перша Берлінська криза“ і її міжнародне значення. Наслідки наради західних держав у Лондоні (лютий – червень 1948 р.). „Сепаратні угоди з проблеми Німеччини.

Основні причини Берлінської кризи і її наслідки для міжнародної ситуації.

Тема 2. Протиріччя двохполюсної системи: наступальні стратегії і мирне співіснування в 1953–1962 рр.

Формування нових підходів у радянській зовнішній політиці після смерті Й.Сталіна і зміни влади в СРСР. Сутність десталінізації і її наслідки в „соціалістичній співдружності“.

Мирний дипломатичний наступ СРСР і його сутність.

Зовнішньополітична програма „мирного співіснування“ і її основні положення.

Концепція „відкидання комунізму“, її політичні і військові складові. Основні положення концепції „відкидання комунізму“.

Військова складова концепції „відкидання комунізму“.

Входження ФРН в НАТО і створення Організації Варшавського договору (ОВД). Підготовка до прийняття ФРН у військово-політичній структурі Заходу.

Концепція „мирного співіснування“ і криза в соціалістичному таборі. Початок десталінізації у Східній Європі і антиурядові виступи в НДР 1953 року.

Врегулювання соціально-політичного конфлікту в Польщі 1956 року.

Розвиток і результати кризи в Угорщині 1956 року. Зміна радянської політики у Східній Європі після Угорського повстання.

Основні положення Паризьких протоколів 1954 р. про вступ ФРН у Західноєвропейський союз і НАТО. Причини виникнення і сутність „концепції подвійного стримування“.

Створення Організації Варшавського договору (ОВД) і її основні цілі.

Суецька криза і її міжнародні наслідки. Виникнення і розвиток Суецької кризи на Близькому Сході.

Позиції СРСР і США відносно ситуації навколо Суецького каналу. Завершення Суецької кризи, її наслідки. „Доктрина Ейзенхауера“.

Друга Берлінська криза. Радянсько-американські відносини. Сутність змін глобальної військово-стратегічної обстановки в другій половині 50-х років і вплив на неї військово-технологічного чинника.

Причини розміщення в Європі американської ядерної зброї.

Загострення відносин великих держав навесні – влітку 1958 р. з німецького питання і його причини.

Зміна параметрів позиції СРСР з Західного Берліну в листопаді 1958 року і її сутність. „Ультиматум М. Хрущова по Берліну“.

Підсумки радянсько-американської зустрічі у Відні. Причини побудови Берлінської стіни.

Концепція „гнучкого реагування“. Основні положення концепції „гнучкого реагування“, розробленої адміністрацією Д.Кеннеді.

Розбіжності з військово-політичних проблем між США і країнами Західної Європи під час президентства Д. Кеннеді.

Карибська криза і її міжнародні наслідки. Міжнародні наслідки Кубинської революції.

Розвиток подій на першому етапі Карибської кризи (до розміщення радянських ракет).

Розвиток подій на другому етапі Карибської кризи (в період розміщення радянських ракет на Кубі).

Тема 3. Конфронтаційна стабільність : розрядка і стабілізація міжнародних відносин (1962–1975 рр.)

Становлення конфронтаційної стабільності в 1960-х роках. Переговори з проблеми про контроль над озброєннями. Міжнародні наслідки Карибської кризи.

Основні положення „доктрини „взаємно гарантованого знищення“.

Основні положення Договору про обмеження випробувань ядерної зброї (серпень 1963 р.) Міжнародна реакція на підписання договору.

Основні положення Договору про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору.

Основні положення Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (липень 1968 р.).

Криза військової організації НАТО. Вихід Франції із військової організації НАТО і його причини.

Радянсько-французьке зближення, його форми і мотиви.

Становище у соціалістичній співдружності в 60-і роки. Події в Чехословаччині 1968 р. і доктрина „соціалістичного інтернаціоналізму“. „Світова революція 1968 року“, її зв'язок із зростанням протестних настроїв в західних суспільствах.

Наслідки спроб внутрішніх реформ в Угорщині і Чехословаччині в 1968 року.

Основні положення доктрини „соціалістичного інтернаціоналізму“ і „обмеженого суверенітету“.

„Нова східна політика“ ФРН і її значення. Становлення „нової східної політики“ ФРН.

Міжнародно-правові угоди ФРН з країнами „соціалістичної співдружності“ і остаточне визнання Західною Німеччиною східних кордонів.

Радянсько-американські угоди 1969-1974 рр. Виникнення концепції „стратегічного паритету“ у відносинах між США і СРСР.

Форми радянсько-американського зближення в першій половині 70-х років. Радянсько-американські документи першої половини 70-х років.

Війна США у В'єтнамі і її міжнародні наслідки (1965 – 1973 рр.). Події в міжнародних відносинах, що справляли вплив на зростання напруженості навколо В'єтнаму і початку в'єтнамсько-американського конфлікту.

Початок війни США у В'єтнамі. Причини спроб США врегулювати ситуацію у В'єтнамі.

Основні положення „Гуамської доктрини“ Р.Ніксона.

Мирне врегулювання у В'єтнамі. Паризькі угоди по В'єтнаму.

Загальноєвропейський процес і основні положення Гельсінського акту. Глобальні передумови виникнення загальноєвропейського процесу.

Вплив правозахисного руху в СРСР на міжнародне становище Радянського Союзу.

Розвиток Гельсінського процесу в 1972 – 1975 роках. Вплив проблем забезпечення прав людини в СРСР на міжнародну обстановку.

Міжнародні питання, зафіксовані в Заключному Акті Наради з проблем безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ) (1975 р.).

Тема 4. Криза розрядки і відновлення двохполюсної конфронтації (1975 – 1985 рр.).

Розширення військово-політичної присутності СРСР у світі. Форма розвитку радянської зовнішньої експансії в другій половині 70-х років.

Виникнення мережі партнерських відносин СРСР з країнами Африки і реакція міжнародного співтовариства.

Форми поглиблення радянсько-американських відносин в Африці. Результати війни в Африканському розі.

Проблематика прав людини і її вплив на радянсько-американські відносини і загальноєвропейський процес. Виникнення в 1974 р. „паузи“ в радянсько-американських відносинах і роль в ній розбіжностей з проблеми прав людини.

Причини і форми виступу адміністрації президента США на захист прав людини у всьому світі і перетворення її в один із найважливіших пріоритетів зовнішньої політики США .

Наслідки загальноєвропейського процесу в соціалістичних країнах на момент скликання Белградської зустрічі НБСЄ.

Причини скликання Мадридської зустрічі НБСЄ (листопад 1980 р.) і її результати.

Ескалація конфліктів на Середньому Сході. Іран і Афганістан у 1977 – 1980 рр. і проблема іноземного втручання. Причини виникнення ірано-американського конфлікту і другого „нафтового шоку“.

Причини афганської кризи. Вплив введення військ СРСР у Афганістан на міжнародну ситуацію.

Міжнародні наслідки початку ірано-іракської війни.

Крах розрядки і „подвійне рішення“ НАТО. Чинники, що впливали на радянсько-американські переговори з ОСО–2.

Розгортання конфлікту з питання радянських ракет середнього радіусу дії „Подвійне рішення“ НАТО.

Причини краху політики розрядки.

Зовнішньополітичні підходи США в першій половині 80-х рр. Зовнішньополітична стратегія СРСР. Чинники, що впливали на формування зовнішньополітичної стратегії СРСР і США в кінці 70-х – початку 80-х років.

„Стратегія санкцій“ і доктрина „нового глобалізму“ в політиці США.

Новий виток гонки озброєнь і економічно-ідеологічне виснаження СРСР. Особливості радянсько-американських відносин після зміни адміністрації США в кінці 1980 року.

Розміщення американських ракет середнього радіусу дії в Європі і його міжнародні наслідки.

Основні причини економічного виснаження і підриву зовнішньополітичних ресурсів Радянського Союзу.

Тема 5. Розпад двохполюсної системи і завершення „холодної війни“ (1985–1991 рр.).

Нове політичне мислення і міжнародні відносини Радянського Союзу. Вплив зміни влади в СРСР 1985 р. на міжнародні відносини Радянського Союзу.

Доктринальні основи нової зовнішньополітичної стратегії Радянського Союзу, запропоновані радянським керівництвом на чолі з М. Горбачовим.

Загальноєвропейський процес і зміна відношення СРСР до проблематики прав людини. Результати Стокгольмської зустрічі НБСЄ. Основні питання Віденської зустрічі (січень 1989 р.) і їх наслідки для соціалістичних країн.

Зміна політики СРСР відносно прав людини в 1989-1990 роках і внутрішньополітична ситуація в СРСР.

Основні положення Паризької хартії для Європи.

Згортання зовнішньополітичної активності СРСР в Центральній Америці, Африці і Азії. Врегулювання центральноамериканського конфлікту.

Результати припинення іноземного втручання в Анголі.

Міжнародно-правове врегулювання ситуації навколо Афганістану.

Зміни принципів політики СРСР у Східній Азії.

„Доктрина невтручання“ М.Горбачова і антикомуністичні революції в Центральній і Східній Європі. Основні положення „доктрини невтручання“ М.Горбачова і її наслідки.

Форми антикомуністичних революцій в країнах Східної Європи.

Об'єднання Німеччини.

Комплекс міжнародних угод з роззброєння (РМСД, ДЗЗСЄ, СНО-1). Чинники, що сприяли позитивному розвитку радянсько-американських відносин у військово-політичній сфері.

Основні положення Вашингтонського договору щодо ракет середньої і меншої дальності (РМСД).

Основні положення Договору про обмеження звичайних збройних сил в Європі (ДЗЗСЄ).

Параметри скорочень ядерних потенціалів, узгоджені в рамках Московського договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-1) .

Міжнародні наслідки розпаду СРСР і виникнення Співдружності незалежних держав (СНД). Розпад ОВД і розпуск Ради Економічної взаємодопомоги (РЄВ).

Завершення „холодної війни “.

Фундаментальні наслідки саморуйнації СРСР.

II. МАТЕРІАЛИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Головне завдання семінарського заняття – здобуття студентами навичок самостійної дослідницької роботи, зокрема засвоєння ними принципів наукового аналізу, критики джерел, роботи з науковою літературою.

Основна форма роботи на семінарах – обговорення питань запланованих тем. Від кожного студента вимагається активна участь на семінарі.

При підготовці до семінарського заняття кожний студент повинен:

1. Опрацювати загальні для усіх учасників семінару джерела і дослідження.
2. Додатково вивчити і зробити виписки із джерел та історичних досліджень.
3. Ознайомитися з методичними рекомендаціями для повного розуміння теми семінарського заняття.
4. Бути готовим до виступу на семінарі з кожного питання.
5. Самостійно без допомоги конспекту дати відповідь на контрольні запитання.

Семінарські заняття № 1 – 2

ТЕМА : Передумови і розвиток „холодної війни“ (1945–1961 рр.)
(4 год.)

Питання для обговорення:

1. Основні напрямки історіографії „холодної війни“.
2. Загострення відносин учасників антигітлерівської коаліції наприкінці Другої світової війни і основні її геополітичні наслідки.
3. Початок, доктринальні основи і перші кризи ”холодної війни”.
4. Німецька проблема у взаємовідносинах великих держав (1945-1949 рр.).
5. Загострення міжнародних протиріч з проблем країн Центральної і Східної Європи (ЦСЄ). Комунізація ЦСЄ.
6. "План Маршалла" і його міжнародно-політичне значення.
7. Утворення військово-політичних блоків.

Література

до основних питань семінарських занять

1. 1948 год в германской истории. – М., 2009.
2. Аникеев А. С. Противостояние СССР – США в Юго-Восточной Европе и советско-югославский конфликт 1948 года / А. С. Аникеев // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л.Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 115 – 154.
3. Ахалкаци Д. С. Корейская война (1950 – 1953) и советско-американские отношения / Д. С. Ахалкаци // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 191 – 216.
4. Батюк В. Первые заморозки: Советско-американские отношения в 1945 – 1950 / В. Батюк, Д. Евстафьев. – М., 1995.
5. Безымянский А. А. Кто развязал "холодную войну" / А. А. Безымянский, В. М. Фомин // Открывая новые страницы. – М., 1990.
6. Богатуров А. Д. История международных отношений (1945–2008) / А. Д. Богатуров, В. В. Аверков. – М., 2009.
7. Бокарев Ю. П. Еще раз об отношении СССР к плану Маршалла / Ю. П. Бокарев // Отечественная история. – 2005. – № 1.
8. Волокитина Т. В. Сталин и смена стратегического курса Кремля в конце 40-х годов : от компромиссов к конфронтации / Т. В. Волокитина // Сталинское десятилетие холодной войны : факты и гипотезы. – М., 1999. – С. 10 – 22.
9. Волокитина Т. В. Холодная война и социал-демократия Восточной Европы, 1944 – 1948 гг. / Т. В. Волокитина. – М., 1998.
10. Гайдук И. В. К вопросу о создании «новой истории» холодной войны / И. В. Гайдук // Сталинское десятилетие холодной войны : факты и гипотезы. – М., 1999. – С. 213 – 221.
11. Гайдук И. В. Холодная война: новые подходы, новые документы / И. В. Гайдук, М. Л. Коробочкин, М. М. Наринский. – М., 1995.
12. Гэддис Дж.Л. Предварительные оценки послевоенного противостояния / Дж. Л. Гэддис // Новая и новейшая история. – 1991. – № 3.
13. Егорова Н. И. «Иранский кризис» 1945-1946 гг. По рассекреченным архивным документам / Н. И. Егорова // Новая и новейшая история. – 1994. – №3.
14. Желицки Б. Й. Будапешт – Москва: год 1956-й / Б. Й. Желицки // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. Ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 241 – 282.
15. Зубок В. М. Отечественная историография «холодной войны»: некоторые итоги десятилетия / В. М. Зубок, В. О. Печатнов // Отечественная история. – 2003. – № 5.
16. Зубок В.М. Никто не хотел воевать: еще раз об истоках «холодной войны» / В. М. Зубок // США: Экономика, политика, идеология. – 1991. – № 4.
17. Коршунов С. «Холодная война»: парадоксы одной стратегии: 1946–1996 / С. Коршунов // Международная жизнь. – 1998. – № 8.

18. Кынин Г. П. Германский вопрос во взаимоотношениях СССР, США и Великобритании 1941–1943 гг. Обзор документов / Г. П. Кынин // Новая и новейшая история. – 1995. – № 1.
19. Кынин Г. П. Германский вопрос во взаимоотношениях СССР, США и Великобритании 1944 – 1945 гг / Г. П. Кынин // Новая и новейшая история. – 1995. – № 4.
20. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті роки): Підручник / В. А. Манжол, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К., 1999.
21. Млечин Л. М. Холодная война: политики, полководцы, разведчики / Л. М. Млечин. – М., 2009.
22. Мусатов В. Л. СССР и венгерские события 1956 г.: новые архивные материалы / В. Л. Мусатов // Новая и новейшая история. – 1993. – № 1.
23. Мусатов В.Л. Россия и Восточная Европа. Связь времен / В. Л. Мусатов. – М., 2008.
24. Мускулы мира. Речь в Вестминстерском колледже, г. Фултон, штат Миссури, США, 5 марта 1946 г. // Черчилль У. Мускулы мира. – М., 2004. – С. 462-493.
25. Наринский М. М. Берлинский кризис 1948 – 1949 гг. Новые документы из российских архивов / М. М. Наринский // Новая и новейшая история. – 1995. – № 3.
26. Наринский М. М. СССР и план Маршалла. По материалам Архива Президента РФ / М. М. Наринский // Новая и новейшая история. – 1993. – №2.
27. Нежинский Л. Н., Доктринальных основах советской внешней политики в годы „холодной войны“ / Л. Н. Нежинский, И. А. Челышев // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 9 – 46.
28. Орлов А. С. Тайны корейской войны / А. С. Орлов, В. А. Гаврилов. – М., 2003.
29. Петров Н. В. По сценарию Сталина: роль органов НКВД – МГБ СССР в советизации стран Центральной и Восточной Европы. 1945–1953 гг. / Н. В. Петров. – М., 2011.
30. План Маршалла для Західної Європи (1948-1961) // Сучасність.– 1995. – № 1.
31. Плешаков К. В. Истоки «холодной войны» / К. В. Плешаков // Новая и новейшая история. – 1990. – № 6.
32. Плешаков К. В. Истоки холодной войны. Размышления участника советско-американской конференции / К. В. Плешаков // США : экономика, политика, идеология. – 1991. – № 4.
33. Победители и побежденные. От войны к миру. СССР, Франция, Великобритания, Германия, США (1941-1950). – М., 2010. Задача особой государственной важности. Из истории создания ракетно-ядерного оружия и Ракетных войск стратегического назначения. 1945-1959 гг. – М., 2010.
34. Романенко С. А. Между «Пролетарским интернационализмом» и «Славянским братством»: Российско-югославские отношения в контексте этнополитических конфликтов в Средней Европе / С. А. Романенко С.А. – М., 2011.
35. Системная история международных отношений в двух томах/ Под ред. А. Д. Богатурова. Т.2. События 1945 – 2003 годов. – М., 2007.
36. Советская Военная Администрация в Германии (СВАГ). Управление пропаганды (информации) и С. И. Тюльпанов. 1945-1949. – М., 2006.
37. Советская политика в отношении Германии, 1944-1954 год. – М., 2011.
38. Совещания Коминформа, 1947, 1948, 1949. Документы и материалы. – М., 1998.

39. Трагедия Европы. Речь, произнесенная 19 сентября 1946 года в Цюрихском университете // Черчилль У. Мускулы мира. – М., 2004. – С. 496-503.
40. Уткин А. И. Мировая «холодная война» / А. И. Уткин. – М., 2005.
41. Филитов А. М. Как начиналась „холодная война“ / А. М. Филитов // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л.Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 47 – 68.
42. Филитов А. М. Сталинская дипломатия и германский вопрос : последний год / А. М. Филитов // Сталинское десятилетие холодной войны : факты и гипотезы. – М., 1999. – С. 79 – 96.
43. Филитов А. М. Холодная война: историографические дискуссии на Западе / А. М. Филитов. – М., 1991.
44. Хлевнюк О. В. Холодный мир: Сталин и завершение сталинской диктатуры / О. В. Хлевнюк, Й. Горлицкий; [пер. с англ. Глав 1, 2, 6 А.А. Пешкова]. – М., 2011.
45. Холодная война. 1945–1963 гг. Историческая ретроспектива: Сб. ст. – М., 2003.
46. Чубарьян А. О. „Пересмотр холодной войны: Подходы, интерпретация, теория“. Конференция Нобелевского Института / А. О. Чубарьян // Сталинское десятилетие холодной войны: факты и гипотезы. – М., 1999. – С. 207 – 212.
47. Чубарьян А. О. Происхождение холодной войны в историографии Востока и Запада / А. О. Чубарьян // Новая и новейшая история. – 1991. – № 3.
48. Чубарьян А.О. Новая история „холодной войны“ / А. О. Чубарьян // Новая и новейшая история. – 1997. – № 6.
49. Шенин С. Еще раз об истоках холодной войны: Бреттон-вудский аспект / С. Шенин // США : экономика, политика, идеология. – 1998. – № 4-5.
50. Шенин С. Начало «холодной войны»: анатомия великого поворота» / С. Шенин // США: Экономика, политика, идеология. – 1994. – № 12.
51. Шенин С. Холодная война в Азии: парадоксы советско-американского противостояния (1945 – 1950) / С. Шенин // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – № 7.

Методичні рекомендації до семінарських занять:

У першому питанні ”Основні напрямки історіографії „холодної війни“ необхідно зазначити, що вона розвивалась під значним впливом політичних і економічних інтересів двох супердержав – СРСР та США, які були глибоко зацікавлені у виправданні своїх дій і звинуваченні супротивника у всіх негативних для своїх народів і всього людства наслідках конфронтації. Особливо чітко це прагнення позначилося в спробах двох ”ортодоксальних шкіл“ – радянської і американської – перекласти одна на другу відповідальність за розв’язання ”холодної війни“. По суті це питання –

питання відповідальності за початок конфлікту – стало центральним у всій світовій історіографії ”холодної війни“. Далі слід проаналізувати три напрямки (школи) в західній і російській історіографії: традиціоналістський, ревізіоністський і постревізіоністський, характерні особливості кожного із них. Назвати основних представників головних історіографічних шкіл. В списку джерел і літератури до курсу наведена значна кількість публікацій з історіографії ”холодної війни” (див. поз. №№ 55, 90, 95, 96, 106, 107, 108, 118, 134, 135, 137, 157, 164, 170, 172, 179, 199, 243 258, 272, 274, 318, 320).

Висвітлюючи друге питання необхідно підкреслити, що відносини між СРСР та США і Англією, незважаючи, що вони стали союзниками у війні проти нацистської Німеччини і її спільників у Другій світовій війні, були далеко не однозначними. Існував цілий ряд проблем майбутнього устрою, в яких учасники мали різні точки зору і варіанти вирішення. Розбіжності позначилися вже в тлумаченні основних принципів ”Атлантичної хартії “ (вказати які). Слід особливо виділити польське питання і охарактеризувати його сутність: історію формування позицій Польщі, СРСР, США і Англії, прийняті рішення під час візиту А. Ідена і В. Сікорського в Москву (грудень 1941 р.), А. Ідена в США (1942 р.) на Кримській, Потсдамській конференціях і ін.

Вказати і проаналізувати протиріччя з німецького питання і прийняття з нього рішень; домовленість між Й.Сталіним і У. Черчілем у жовтні 1944 р. про сфери впливу в Європі.

Охарактеризувати сутність ”Декларації про звільнену Європу “, рішень Потсдамської конференції, а також головних форумів Ради Міністрів Закордонних справ (РМЗС). На основі вищевказаного зробити висновки про основні геополітичні наслідки Другої світової війни і дати загальну оцінку політики учасників антигітлерівської коаліції.

При висвітленні третього питання ”Початок, доктринальні основи і перші кризи ”холодної війни” доцільно вказати, що основи для радянсько-американського протистояння закладалися, ще з проголошення головних

принципів більшовицької зовнішньої політики – ідеї світової революції і створення ”всесвітньої Республіки Рад“, а в США – ідей ”американської винятковості“ і ”всесвітньо-історичної місії Америки“. Після Другої світової війни, коли СРСР і США стали найбільш потужними країнами світу, для реалізації вказаних ідей виникли певні умови. Далі необхідно визначити такі поняття як ”міжнародний порядок“, ”багатополярна система міжнародних відносин“, ”двохполюсна система“. В зв’язку з цим назвати основні чинники, що впливали на позиції СРСР і США при визначенні їхньої післявоєнної політики. Як можна охарактеризувати стан відносин вказаних держав в перші післявоєнні роки? Далі слід розкрити поняття ”холодна війна“, історію його виникнення, а також співвідношення понять ”конфронтація“ і ”холодна війна“. Які події в міжнародних відносинах можна вважати початком ”холодної війни“, (дати характеристику промовам Й.Сталіна і У.Черчілля). Охарактеризувати політику СРСР в Ірані, його інтереси в Греції і Туреччині і міжнародний резонанс радянської активності в цих країнах.

Проаналізувати сутність ”довгої телеграми Кеннана“. Яку ключову ідею нового зовнішньополітичного курсу США формулював цей документ ?

Охарактеризувати основні положення ”доктрини Трумена“. Які зміни вносила вона в американську зовнішню політику мирного часу?

Проаналізувати основні положення концепції ”відкидання комунізму“, її військову складову, зокрема дві її доктрини – ”нового погляду“ (подана у доповіді Ради Національної Безпеки США 8 серпня 1953 р.) і ”масованої відплати“, проголошеної 12 січня 1954 р. держсекретарем США Дж. Ф. Даллесом, а також ”стратегії швидкої ескалації“, прийнятої країнами НАТО 17 грудня 1954 року.

Відповідь на четверте питання ”Німецька проблема у взаємовідносинах великих держав (1945-1949 рр.)” слід розпочати з характеристики основних рішень Потсдамської конференції з проблем Німеччини, зокрема положень програми ”чотирьох Д”. Вказати, яких територіальних втрат зазнала Німеччина за результатами Другої світової війни і яким чином було вирішене

питання німецького населення поза межами кордонів окупаційних зон. Охарактеризувати механізм, сформований союзниками для управління окупованою Німеччиною. Які були особливості позиції СРСР з питання управління Німеччиною?

При висвітленні політики західних держав, щодо Німеччини необхідно з'ясувати в чому позначились в перші післявоєнні роки розбіжності в їх підходах до проблем окупованої країни. Зокрема Франція не поділяла підходів Великої Британії і США в німецькому питанні і діяла спільно з ними не у всіх випадках. Вона домогалась розчленування Німеччини за рахунок відокремлення від неї Рейнської області, Рура і Саару. Економічне відродження Німеччини Франція розглядала як загрозу для себе. Ця позиція не була підтримана США і Великою Британією, які 2 грудня 1946 р. прийняли рішення об'єднати свої окупаційні сектори в єдину зону – "Бізонію". Далі доцільно розглянути особливості німецького питання на сесіях РМЗС. Чому воно саме у 1947 р. стало джерелом напруженості у відносинах між великими державами.

Закінчити висвітлення німецької проблеми необхідно аналізом Першої Берлінської кризи і її міжнародного значення та питання про утворення двох німецьких держав – ФРН і НДР.

При підготовці п'ятого питання "Загострення міжнародних протиріч з проблем країн Центральної і Східної Європи (ЦСЄ). Комунізація ЦСЄ" насамперед з'ясувати, в якому політичному стані опинилися країни ЦСЄ в перші післявоєнні роки, зокрема позиції і вплив в них різних політичних партій. Так в Угорщині чільне місце посідала партія дрібних сільських господарів (ПДСГ), а комуністи не були однією із провідних партій. В Румунії комуністична партія також, хоча і входила в перші післявоєнні уряди, не займала в них провідних позицій.

Досить швидко проходила комунізація Югославії, Болгарії і Албанії. Більше складною була ситуація в Польщі, де Радянський Союз з самого початку домогався, щоб післявоєнний уряд Польщі був створений на

"люблінській", а не на "лондонській" основі. Це привело до гострих суперечностей між великими державами, які ускладнювалися територіальними проблемами.

Із усіх країн ЦСЄ некомуністична альтернатива здавалась була найбільше життєздатною в Чехословаччині. У чому це позначалося? Далі необхідно охарактеризувати суспільні настрої в країнах ЦСЄ після війни, основні підходи керівництва СРСР при визначенні своєї політики в регіоні. Як ставилися до СРСР в країнах ЦСЄ? Слід також проаналізувати вплив радянських спецслужб на забезпечення поразки на загальних виборах в Польщі 19 січня 1947 р. некомуністичних сил.

Комунізація Центральної і Східної Європи завершилась в кінці 1940-років. Їй сприяло розгортання "холодної війни". У зв'язку з цим необхідно з'ясувати, як комуністам удалось переломити ситуацію в регіоні на свою користь. З якою метою був створений Комінформ? Як відбувся державний переворот в Чехословаччині? Як виник радянсько-югославській конфлікт?

Висвітлення шостого питання "План Маршалла" і його міжнародно-політичне значення " рекомендується розпочати зі з'ясування причин, за якими він був запропонований Сполученими Штатами європейським країнам. Серед них слід вказати на важке економічне становище в країнах Європи після Другої світової війни і складність процесу відбудови народного господарства, посилення ролі і впливу комуністичних партій (особливо у Франції і Італії), радянська політика по комунізації ЦСЄ та економічні проблеми США.

Вказати, що теоретично "план Маршалла" був розрахований не тільки на країни Західної Європи. До участі в ньому запрошували східноєвропейські держави і СРСР. Що було причиною такого запрошення? Чому "план Маршалла" був неприйнятним для СРСР і він відхилив запрошення та примусив уряди східноєвропейських країн відмовитися від участі в ньому? На завершення необхідно відповісти на питання: в чому полягало значення "плану Маршалла"?

Утворення військово-політичних блоків розглядалось як важливе завдання в процесі розгортання змагання між двома полюсами в міжнародних відносинах. Необхідно висвітлити процес утворення Міжамериканського пакту оборони (Ріо-де-Жанейрський пакт), Брюсельського пакту, НАТО, АНЗЮС, СЕАТО, СЕНТО, ОВД.

Тестові завдання:

1. Міжнародний порядок це:

- а) особлива організація міжнародної взаємодії, за якою враховується геополітичне становище країн;
- б) взаємовідносини країн, засновані на ряді міжнародних договорів;
- в) комплекс взаємовідносин країн, що враховує співвідношення сукупних потенціалів і засновану на ньому міжнародну ієрархію;
- г) структура взаємовідносин між країнами, зумовлена економічною вагою лідерів міжнародного простору.

2. Багатополярна система міжнародних відносин це:

- а) наявність більше однієї великої держави у світі;
- б) структурна нерівність системи міжнародних відносин;
- в) організація світопорядку, за яким декілька впливових країн можуть бути порівняні за комплексним параметром міжнародного впливу;
- г) взаємодія між учасниками міжнародних відносин, в результаті якої утворюється союз великих держав.

3. Міжнародний порядок, що утворився після Другої світової війни характеризується як:

- а) період «холодної війни» з періодом конфронтації;
- б) конфронтаційний з періодом двохполюсного протистояння;
- в) двохполюсний і конфронтаційний з періодами «холодної війни»;
- г) періодично двохполюсний, з поетапною зміною «холодної війни» на конфронтацію.

4. В рамках двохполюсної системи один другому протистояли два блоки, які очолювали:

- а) США і Великобританія з одного боку, СРСР – з іншого;
- б) США з одного боку, і СРСР – з іншого;
- в) Німеччина і Японія з одного боку, і США та СРСР з іншого;
- г) США і ФРН з одного боку, і СРСР і КНР – з іншого.

5. Розставте за важливістю чинники, що справляли вплив на хід двохполюсного протистояння:

- а) чинник геополітичного положення СРСР і США;
- б) чинник економічної потужності;
- в) чинник ядерного потенціалу;
- г) ідеологічний чинник.

6. Чому двохполюсна система мала високий ступінь керованості:

- а) необхідно було узгоджувати рішення всього двох учасників міжнародних відносин – США і СРСР, які забезпечували реалізацію рішень в рамках «своїх» блоків;
- б) перевага США у світі була настільки великою, що думку інших учасників міжнародних відносин можна було не враховувати;
- в) протилежні сторони настільки побоювались одна другої, а також можливості використання ядерної зброї, що у випадку виникнення серйозних проблем з готовністю йшли на компроміс;
- г) структура двохполюсної системи виключала можливість надпорогової конфліктності.

7. Розставте за важливістю чинники, що впливали на позицію СРСР з питання відносно участі в інститутах світового економічного регулювання:

- а) економічна слабкість СРСР;
- б) страх з приводу можливої економічної, а надалі і політичної втрати Східної Європи;
- в) ідеологічні установки радянського керівництва на відновлення революційної ситуації в Європі;
- г) неможливість на рівних вести переговори в економічній сфері з Заходом.

8. Виділіть два чинники, якими переважно керувалися США при визначенні напрямків післявоєнної політики:

- а) прагнення до світового лідерства (панування);
- б) бажання забезпечити безпеку США через охорону транспортних комунікацій (в тому числі будівництво мережі військово-морських і військово-повітряних баз);
- в) бажання зміцнити колоніальну систему;
- г) прагнення до створення міцних основ світової економічної системи.

9. В рамках Бреттон-Вудської системи були створені наступні інститути (зайве викреслити):

- а) ГУТТ;
- б) МВФ;
- в) МБРР;
- г) ОЕСР.

10. ГУТТ створювалась для:

- а) забезпечення стійкості світової валютно-кредитної системи;
- б) сприяння розвитку відсталих країн;
- в) узгодження дій країн в напрямку лібералізації світової торгівлі;
- г) узгодження дій розвинутих країн в сфері економічної політики.

11. МВФ був створений для:

- а) узгодження дій країн в напрямку лібералізації світової торгівлі;
- б) сприяння розвитку відсталих країн;
- в) узгодження дій розвинутих країн в сфері економічної політики;
- г) забезпечення стійкості світової валютно-кредитної системи.

12. МБРР був створений з метою:

- а) сприяння розвитку відсталих країн;
- б) узгодження дій країн в напрямку лібералізації світової торгівлі;
- в) узгодження дій розвинутих країн в сфері економічної політики;
- г) забезпечення стійкості світової валютно-кредитної системи.

13. ООН створювалась з метою (вкажіть два найбільш підхожих визначення):

- а) поширення єдиного комплексу політичних цінностей;
- б) сприяння встановленню і підтриманню глобального миру, шляхом гармонізації відносин між державами;
- в) недопущення військово-політичного відновлення Німеччини і Японії;
- г) військової допомоги країнам, що боролись за свою незалежність проти колоніальних держав.

14. Протягом періоду двохполюсної конфронтації ООН фактично виконувала функцію:

- а) попередження військового зіткнення СРСР і США;
- б) поширення єдиного комплексу політичних цінностей;
- в) вирішення регіональних конфліктів;
- г) військово-стратегічної відбудови світу після руйнації Другої світової війни.

15. Які документи були підписані на Потсдамській конференції?

- а) договір про післявоєнний устрій Європи, угода про розподіл репарацій від Німеччини і її колишніх союзників;
- б) угода про створення Контрольної ради для управління післявоєнною Німеччиною і Протокол засідань трьох великих держав;
- в) повідомлення про результати Потсдамської конференції трьох держав і Протокол конференції трьох великих держав;

г) комюніке по результатах конференції трьох держав і Потсдамська угода про долю післявоєнної Німеччини.

16. Які принципи були покладені в основу післявоєнного устрою Німеччини?

- а) деколонізація, десовєтизація, демонополізація, демократизація;
- б) декорація, дезактивація, демонополізація, депортація;
- в) депацифікація, демонополізація, дегітлерізація, депортація;
- г) денацифікація, демілітаризація, демократизація, декартелізація.

17. З якою метою проводилась денацифікація?

- а) закріплення радянської і американської влади в Європі, недопущення повторення німецької агресії;
- б) очищення післявоєнної Німеччини і управлінського апарату цієї країни від ідейної і кадрової спадщини нацистської Німеччини;
- в) створення сприятливих умов для режиму окупації Німеччини;
- г) недопущення військово-політичного відновлення Німеччини.

18. Які території втратила Німеччина порівняно з кордоном 1938 року?

- а) Ельзас, Лотарингію, Рурську область і Східну Пруссію;
- б) Саарську область, Східну Пруссію, Судетську область;
- в) Східну Пруссію, більшу частину Сілезії і Померанії;
- г) Сілезію, Померанію і більшу частину Бранденбурга.

19. Що таке репарації?

- а) грошові витрати переможеної держави для забезпечення перебування на своїй території збройних сил держав(-и) – переможців(-ця);
- б) товарні і грошові поставки із окупованих територій;
- в) штрафи, що накладаються міжнародним співтовариством на державу-агресора;
- г) матеріальна відповідальність в рамках міжнародного публічного права за завдання шкоди іншому міжнародному суб'єкту в результаті війни.

20. Вкажіть правильно розподіл часток репарацій з Німеччини:

- а) 40% СРСР, 10% Польща, 40% США і Велика Британія, 10% - решта;
- б) 50% СРСР, 40% США і Велика Британія, 10% - решта;
- в) 40% СРСР, 50% США і Велика Британія, 10% - решта;
- г) 50% СРСР, 50% всі інші.

21. Вкажіть, чому СРСР віддав перевагу репараціям у формі товарних поставок, а не грошовій (більше одного пункту):

- а) нерозвинутість валютної системи СРСР;
- б) товарний голод в СРСР;
- в) потреба в ядерному пальному для реалізації ядерної програми в СРСР;

г) неможливість одноразового стягнення з Німеччини великих грошових коштів.

22. Які країни брали участь в управлінні окупованою Німеччиною?

(зайве викреслити)

- а) США;
- б) Велика Британія;
- в) Польща;
- г) СРСР.

23. Які міжнародні органи були створені для управління Німеччиною (більше одного варіанту)?

- а) Нарада міністрів закордонних справ;
- б) Рада міністрів закордонних справ;
- в) Військова рада;
- г) Контрольна рада.

24. Назвіть основні причини низької ефективності взаємодії союзників в управлінні Німеччиною в 1945-1946 роках:

- а) небажання СРСР створювати загальнонімецький ринок і здійснювати товарні і продовольчі поставки в західні зони;
- б) прагнення західних союзників до сепаратного правління власними зонами;
- в) конфлікт між військовим керівництвом окупаційних угруповань;
- г) опір німецького народу окупаційним військам.

25. Вкажіть на найбільш точне визначення становища міжнародного комуністичного руху після війни:

- а) провідна роль СРСР у перемозі над нацизмом привела до відродження і поширення комуністичного руху у всьому світі, чисельність компартій досягла рекордних позначок;
- б) привабливість комуністичних ідей різко зросла в результаті «полівіння» суспільств в Західних країнах. Перспективи приходу комуністів до влади були настільки вірогідними, що чисельність компартій різко зросла;
- в) авторитет Сталіна в світі зріс до небувалої величини, і Західні суспільства протягом перших післявоєнних місяців вважали, що тільки під його керівництвом чи при його підтримці можлива післявоєнна відбудова світу;
- г) загроза нападу з боку СРСР, армія якого окупувала половину Європи, була настільки високою, що в Західних суспільствах позначилась стійка тенденція до орієнтації на СРСР.

26. Чому після війни не змінилась сутність зовнішньополітичної стратегії СРСР?

- а) ворожість зовнішнього оточення СРСР не знижувалась;

- б) не були реалізовані довгострокові цілі зовнішньополітичної стратегії СРСР;
- в) не відбулось зміни керівництва СРСР, котре продовжувало мислити великодержавно-більшовицькими категоріями;
- г) радянське керівництво не змогло висунути альтернативне бачення зовнішньополітичної стратегії СРСР.

27. В чому полягала сутність промови Ю. Жданова перед московськими «виборцями» в кінці 1946 року?

- а) революційне повстання в Західній Європі і повалення капіталістичних урядів;
- б) наближення розпаду колоніальної системи і повсюдна перемога комунізму;
- в) неминучість кризи в капіталістичному суспільстві і загострення протиріч між імперіалістичними державами;
- г) падіння ролі США в світі в результаті внутрішніх протиріч.

28. Який вплив мав Сталін на формування зовнішньої політики США?

- а) Сталін здійснював нагляд за зовнішньою політикою СРСР;
- б) Сталін розробляв постулати і безпосередньо керував зовнішньою політикою СРСР;
- в) Сталін визначав основні напрямки зовнішньої політики СРСР;
- г) Сталін координував і контролював діяльність різних відомств СРСР у сфері зовнішньої політики.

29. Які негайні наслідки мала поведінка СРСР в Ірані в кінці 1945 – в першій половині 1946 років?

- а) створення пакту СЕАТО і висунення державами Сходу ультиматуму СРСР;
- б) Фултонська промова Трумена і загострення американо-радянських відносин;
- в) Фултонська промова Черчилля і ескалація конфронтації Заходу і СРСР;
- г) регіон опинився на межі радянсько-іранської війни.

30. Хто був головним, а хто другорядним спонсором революції в Греції в 1946-1949 роках?

- а) головний – СРСР, другорядний – Югославія;
- б) головний – Югославія, другорядний – Болгарія за участю СРСР;
- в) головний – СРСР, за меншою участю Югославії, Албанії і Болгарії;
- г) головний – Югославія, другорядний – СРСР.

31. Які інтереси мав СРСР у Туреччині після Другої Світової війни?

- а) встановлення протекторату над Туреччиною;
- б) контроль над судноплавством і будівництво військової бази в протоках;

- в) контроль над Стамбулом, повернення територій, переданих Туреччині в 1920-ті роки;
- г) вихід до Середземного моря.

32. Яке значення мала «Довга телеграма Кеннана» для США?

- а) «Довга телеграма» сформулювала ключову ідею нового зовнішньополітичного курсу адміністрації Трумена – «стримування» СРСР;
- б) автор «Довгої телеграми» вгадав кон'юктурні зміни у поглядах американського керівництва і зміг добитися підвищення по службі;
- в) після «телеграми» США вдалися до систематичного тиску на СРСР з метою витіснити його з контрольованих ним територій;
- г) американська пропагандистська машина розгорнула антирадянську кампанію у всіх підконтрольних засобах масової інформації (ЗМІ).

33. Які були основні положення «доктрини Трумена»?

- а) рішучий тиск на СРСР і його союзників з метою повного знищення комунізму;
- б) економічна підтримка країн, котрим загрожував прихід до влади комуністів, а також стримування;
- в) витіснення СРСР з конфліктних напрямків, економічне стимулювання комуністичних держав з метою «перетягування» їх на бік Заходу;
- г) тиск на радянський уряд з вимогами прийняти програму економічного співробітництва і зупинити розширення радянської зони впливу.

34. В яких країнах Східної Європи вплив комуністів у 1945-1946 рр. відчувався особливо вагомо?

- а) Румунія;
- б) Угорщина;
- в) Болгарія;
- г) Югославія.

35. Вкажіть на два основних підходи, що визначали радянську зовнішню політику у Східній Європі в 1945-1946 роках:

- а) створення поясу із дружніх держав;
- б) тотальні репресії
- в) покровительство лівим партіям країн при стримуванні їх прагнень до монополізації влади;
- г) курс на фактичне приєднання регіону до СРСР.

36. Які основні ідеї домінували відносно населення східноєвропейських держав до СРСР (відмітьте два пункти) після Другої світової війни?

- а) Комунізм – це світле майбутнє всього людства;
- б) Радянський лад – ліпше ніж власне нацистське і авторитарне минуле;

- в) Комуністи прийшли до влади тимчасово і підуть в результаті нового конфлікту;
- г) СРСР і комунізм – це зло, з яким необхідно боротись усіма силами.

37. За допомогою яких заходів польським комуністам в союзі з СРСР вдалося прийти до влади в Польщі (декілька варіантів)?

- а) розподіл майна колишніх німецьких земель серед польських переселенців і місцевого польського населення;
- б) репресії проти незгодних, насильницьке витіснення противників із внутріполітичного простору;
- в) послаблення прозахідних сил через непопулярну позицію західних країн з ключових питань;
- г) дипломатичний тиск на західні держави з метою припинення західної допомоги внутріпольським прозахідним силам.

38. Вкажіть проблеми щодо німецького питання в 1945-1946 рр., що виникли між Францією з одного боку та США і Великою Британією з іншого:

- а) управління окупаційними зонами і перебування американських військ у Європі;
- б) боротьба з комунізмом і об'єднання Німеччини;
- в) репарації на користь Франції і приєднання до неї Рурської області;
- г) нова конституція об'єднаної Німеччини і репатріація німців.

39. Яка із країн здобула найбільший територіальний приріст за результатами Другої Світової війни?

- а) Польща;
- б) Франція;
- в) СРСР;
- г) Чехословаччина.

40. Яке питання було основним на сесіях Ради Міністрів Закордонних Справ (РМЗС) 1947 року?

- а) відбудова промислового потенціалу Німеччини і проблема її ремілітаризації;
- б) питання про об'єднання Німеччини;
- в) продовження демілітаризації;
- г) реституція власності і люстрація.

41. Якими були основні умови приєднання європейських держав до «плану Маршалла» ?

- а) знищення комуністичних партій на своїй території;
- б) переорієнтація економік країн на США;
- в) обмеження впливу комуністів;

г) уніфікація стандартів зовнішньоекономічної діяльності;

42. В чому полягало початкове завдання Організації європейського економічного співробітництва (ОЄЕС)?

- а) співробітництво економічно розвинутих країн у економічній сфері;
- б) європейська економічна інтеграція;
- в) адміністрування «плану Маршалла»;
- г) поширення економічного впливу США на Європу.

43. Що таке Комінформ?

- а) єдина інформаційна служба комуністичних партій Європи;
- б) організація взаємодопомоги комуністичних держав;
- в) авангард світового комуністичного руху;
- г) організація, створена СРСР для контролю над комуністичними партіями інших країн, аналог Комінтерну.

**44. В якій країні Східної Європи комунізація відбулася в останню чергу?
В:**

- а) Польщі
- б) Чехословаччині;
- в) Угорщині;
- г) Болгарії.

45. Яка головна причина, що привела до першого розколу світового комуністичного руху (вихід Югославії):

- а) жорсткий курс на єдиноначальність в комуністичному таборі;
- б) відсутність підтримки курсу Югославії на створення Балканської Федерації серед Балканських компартій;
- в) прагнення Тіто до лідерства в світовому комуністичному русі;
- г) конфлікт Югославії і СРСР з питання створення Балканської Федерації.

46. Які міжнародні наслідки мали репресії в СРСР і країнах Східної Європи в кінці 40-х років (більше одного пункту):

- а) зміцнення позицій СРСР як лідера комуністичного блоку;
- б) погіршення іміджу СРСР в очах західної громадськості;
- в) дестабілізація політичної обстановки у Східній Європі;
- г) початок розпаду світового комуністичного руху.

47. З якою метою був створений Брюссельський пакт (більше однієї відповіді)?

- а) надання гарантій безпеки Франції від можливої ремілітаризації і нападу Німеччини;
- б) протидія поширенню комуністичного впливу на Захід;
- в) військове співробітництво для протидії визвольним рухам у колоніях;

г) конкуренція американському впливу у Європі.

48. З якою метою створювалось НАТО (більше однієї відповіді)?

- а) для зміцнення панування США в Північноатлантичному регіоні;
- б) для протидії комунізму;
- в) для реалізації гегемоністських устремлінь США в колоніальному світі;
- г) для гарантування безпеки європейських держав від потенційної загрози з боку США.

49. Якими були основні результати Лондонської наради Західних держав по Німеччині (більше однієї відповіді)?

- а) рішення про початок політичного діалогу з СРСР з питання об'єднання Німеччини, рішення про економічне об'єднання трьох західних зон і участь Німеччини в «плані Маршалла»;
- б) відмова від співробітництва з СРСР і рішення про створення Федеративної Республіки Німеччини;
- в) створення Тризонії, підключення Німеччини до «плану Маршалла», курс на створення сепаратної німецької держави;
- г) включення трьох окупаційних зон в західні військово-політичні союзи.

50. Які міжнародні наслідки мала Берлінська криза 1948 року?

- а) підвищилась готовність США до втягнення в конфлікти в інших регіонах світу, а можливості комуністичного блоку виявились недооціненими;
- б) СРСР і його союзники почали готуватись до нового наступу на позиції Західних держав;
- в) країни третього світу стали на бік західного блоку;
- г) СРСР і США почали готуватися до нового зіткнення на європейській арені.

51. Як реагували СРСР і його союзники на створення ФРН у 1949 р.?

- а) визнали нову державу і уклали з нею угоду про партнерство;
- б) відмовились визнавати нову державу і створили окрему східнонімецьку державу;
- в) відмовились визнавати ФРН і висунули ультиматум з вимогою її скасування під загрозою війни;
- г) почали переговори з західними державами про створення єдиної Німеччини.

52. Які довгострокові наслідки мало закріплення розколу Німеччини після створення ФРН і НДР?

- а) стало головною перепорою на шляху ремілітаризації Німеччини;
- б) було завершено розділ зон впливу в Європі між Сходом і Заходом;
- в) дві Німеччини перетворились в головні майданчики для змагання по ефективності і успішності між соціалістичним і комуністичним блоками;

г) були закріплені післявоєнні кордони в Європі через виключення головного дестабілізуючого елемента регіональної структури (Німеччина).

53. Яка ідея була запропонована Західноєвропейськими державами для вирішення фундаментальних протиріч ФРН і НДР?

- а) довгострокова окупація і ремілітаризація;
- б) наднаціональна інтеграція;
- в) військовий пакт;
- г) механізм постійного втручання у внутрішню політику Німеччини з метою недопущення до влади реваншистських партій.

54. В чому полягали основні положення «плану Плевена» (одна відповідь)?

- а) створення особливих європейських підрозділів НАТО;
- б) співробітництво європейських країн в сфері оборонної промисловості і уніфікація стандартів озброєнь;
- в) створення об'єднаних збройних сил Європи, незалежних від НАТО;
- г) створення об'єднаних збройних сил Європейських держав в тісній взаємодії з НАТО.

55. Якими можливостями наділялась ФРН за Бонським договором?

- а) отримувати повний суверенітет з обмеженнями в сфері відносин з СРСР і збереження присутності іноземних військ;
- б) отримувала можливість створення власних збройних сил;
- в) мала можливість вступати в будь-які міжнародні союзи, зокрема з СРСР;
- г) здобувала право на повернення східних німецьких земель, в тому числі тих, що відійшли до інших держав.

56. В чому полягала сутність договору АНЗІУС?

- а) створення жорсткого оборонного антикомуністичного Союзу;
- б) створення антикитайського військово-політичного блоку;
- в) антияпонська спрямованість договору і спроба створити гнучку антикомуністичну систему безпеки;
- г) створення тихоокеанського інтеграційного угруповання.

57. В якому напрямку почала змінюватися зовнішня політика СРСР після смерті Сталіна?

- а) відхід від повсюдної конфронтації, підвищення порогу конфліктності;
- б) нагнітання міжнародної обстановки, стимулювання кризи у відносинах з Заходом;
- в) наступники намагались зберегти політику Сталіна незмінною;
- г) початок зростання зовнішньополітичної активності СРСР і курс на примирення з Заходом.

58. На чому базувалась «концепція відкидання» (виокремлити ключові положення)?

- а) неминучість третьої світової війни;
- б) страх комуністичного блоку перед загрозою масового застосування ядерної зброї західними державами;
- в) необхідність проведення активної наступальної політики;
- г) активна антикомуністична політика США стимулює розвиток в країнах комуністичного блоку антиурядових рухів.

59. Який вплив мала смерть Сталіна на східноєвропейські країни?

- а) Східна і Центральна Європа впала в жалобу;
- б) в регіоні відбулись антирадянські виступи з вимогами реформ і зміни керівництва, які і були проведені в деяких країнах;
- в) в них почалися антикомуністичні революції;
- г) Захід почав масовану допомогу антикомуністичним рухам східної Європи.

60. Які основні положення доктрин «масованої відплати» і «нового погляду» ?

- а) можливість масованого застосування ядерної зброї навіть у випадку обмеженого конфлікту з СРСР;
- б) пріоритет оборонних витрат в бюджетній політиці США;
- в) одночасний розвиток звичайних і ядерних озброєнь для досягнення вирішальної переваги над СРСР;
- г) пріоритет розвитку ядерних озброєнь над звичайними.

61. Які чинники міжнародних відносин стимулювали переговори зі вступу ФРН в НАТО (більше одного варіанта):

- а) необхідність використання потенціалу Німеччини для азійських операцій НАТО;
- б) необхідність обмежити ремілітаризацію Німеччини;
- в) необхідність нейтралізації «мирних пропозицій» СРСР по Німеччині;
- г) провал проекту Європейського оборонного співтовариства.

62. Які основні положення містила угода про приєднання ФРН до НАТО?

- а) ліквідація військово-промислового комплексу Німеччини і переведення її армії на імпорт озброєнь із США;
- б) збереження окупаційних військ на території ФРН у повному статусі;
- в) визнання виключного права уряду ФРН представляти інтереси всієї Німеччини;
- г) пряме підпорядкування новоствореної армії ФРН військовому керівництву США;
- д) дозволено створення німецької армії з обмеженнями на виробництво озброєнь масового знищення (ОМЗ) і деяких видів звичайних озброєнь.

63. З якою основною метою було створено ОВД?

- а) зміцнення військово-політичного співробітництва країн Східного блоку;
- б) збереження військово-політичного домінування і військової присутності СРСР у Центральній і Східній Європі (ЦСЄ);
- в) розвиток рівноправної інтеграції політичних структур держав Східного блоку;
- г) Консолідація військово-промислового потенціалу країн ЦСЄ для продовження агресії у західному напрямку.

64. Виділіть «три революційні сили сучасності» згідно програми мирного співіснування:

- а) соціалістичні країни, національно-визвольний рух і комуністичні партії країн третього світу;
- б) світовий комуністичний рух, ліворадикальні країни третього світу; соціалістичні партії;
- в) націоналістичні рухи в капіталістичних країнах, комуністичні партії в країнах третього світу, лівоорієнтована інтелігенція країн поза радянським блоком.

65. Вкажіть основні наслідки десталінізації для комуністичного блоку:

- а) розпуск Комінформу;
- б) нагнітання внутрішньої обстановки в країнах блоку, початок нової хвилі репресій;
- в) початок розколу між СРСР і КНР;
- г) послаблення позицій комуністичних партій в західних країнах;
- д) зміна керівних кадрів в частині держав блоку;
- е) розмивання влади комуністичних партій.

Реферат до семінарських занять:

1. Конфронтаційні кризи „холодної війни“.

Семінарське заняття № 3

ТЕМА : Від Карибської кризи до конфронтаційної стабільності і розрядки (1961–1975 рр.) (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Еволюція конфронтаційних концепцій міжнародних відносин (концепцій „мирного співіснування“ і „гнучкого реагування“).

2. Проблема контролю над озброєннями в період 60-х років.
3. Основні чинники, що спонукали зниження рівня конфронтаційного протистояння і перехід до розрядки.
4. Радянсько-американські угоди 1969–1974 років.

Література

до основних питань семінарського заняття

1. Актуальные проблемы международной безопасности и внешнеэкономических связей стран мира в 80-е годы. – М., 1983.
2. Алексеев Р. Ф. СССР – ФРГ: Прошлое и настоящее. Советско-западногерманские отношения, 1955-1980 гг. / Р. Ф. Алексеев. – М., 1980.
3. Арбатов Г. А. Советско-американские отношения в 70-е годы / Г. А. Арбатов // США : экономика, политика, идеология. – 1974. – № 5.
4. Богатуров А. Д., История международных отношений (1945–2008) / А. Д. Богатуров, В. В. Аверков. – М., 2009.
5. Борисов Р. В. США: ближневосточная политика в 70-е годы / Р. В. Борисов. – М., 1982.
6. Брандт Вилли. Воспоминания / В. Брандт // Вопросы истории. – 1991. – № 1-6.
7. Быстрова И. В. Советский военно-промышленный комплекс: проблемы становления и развития (1930-1980-е годы) / И. В. Быстрова. – М., 2006.
8. Вайс М. Международные отношения после 1945 года. – М., 2005.
9. Венский вальс холодной войны. Вокруг встречи Н. С. Хрущева и Дж. Ф. Кеннеди в 1961 году в Вене. Документы. – М., 2011.
10. Грибков В. И. Карибский кризис / В. И. Грибков // Военно-исторический журнал. – 1993. – № 1.
11. Кальвокересси П. Мировая политика после 1945 года / П. Кальвокересси. В 2-х кн. – Кн.1. – М., 2000; Кн.2. – М., 2000.
12. Кашлев Ю. Б. Разрядка в Европе: от Хельсинки к Мадриду / Ю. Б. Кашлев. – М., 1980.
13. Киссинджер Г., Дипломатия / Г. Киссинджер. Пер. с англ. В. В. Львова / Послесл. Г. А. Арбатова. – М., 1997.

14. Корниенко Г. М. Новое о Карибском кризисе / Г. М. Корниенко // Новая и новейшая история. – 1991. – №3.
15. Корниенко Г. М. У истоков «холодной войны» / Г. М. Корниенко // Новая и новейшая история. – 1990. – №6.
16. Корниенко Г. М. Холодная война: свидетельство ее участника / Г. М. Корниенко. – М., 1994.
17. Коршунов С. «Холодная война»: парадоксы одной стратегии: 1946–1996 / С. Коршунов // Международная жизнь. – 1998. – № 8.
18. Лавренев С. Я. Советский Союз в локальных войнах и конфликтах / С. Лавренев. – М., 2003.
19. Лундестаг Г. Восток, Запад, Север, Юг. Основные направления международной политики. 1945-1996 / Г. Лундестаг. – М. 2002.
20. Милюкова В. И. Отношения СССР–ФРГ и проблемы европейской безопасности 1969-1982 гг./ В. И. Милюкова. – М., 1983.
21. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті роки): Підручник / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К., 1999.
22. Млечин Л. М. Холодная война: политики, полководцы, разведчики / Л. М. Млечин. – М., 2009.
23. Нежинский Л. Н., Чельшев И.А. О доктринальных основах советской внешней политики в годы „холодной войны“ / Л. Н. Нежинский, И. А. Чельшев // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л.Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 9 – 46.
24. Новик Ф. И. СССР и проблемы безопасности и сотрудничества в Европе (опыт 70-х – первой половины 80-х годов) / Ф. И. Новик // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л.Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 334 – 366.
25. Подлесный П. Т. Проблемы мирного сосуществования в 70-80-е годы / П. Т. Подлесный. – М., 1982.
26. Путилин Б. Г. Карибский кризис 1962 года / Б. Г. Путилин // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 283 – 302.
27. Рощин А. А. В «холодную войну» на Ист-Ривер (О деятельности ООН в 1947-1953 гг.) / А. А. Рощин // Международная жизнь. – 1990. – № 1.
28. Уткин А. И. Мировая «холодная война» / А. И. Уткин. – М., 2005.

29. Фурсенко А. Безумный риск. Секретная история Кубинского ракетного кризиса 1962 г. / А. Фурсенко, Т. Нафтали. – М., 2006.
30. Шепова Н. Карибский кризис и «холодная война» / Н. Шепова // Кентавр. – 1995. – № 1.

Методичні рекомендації до семінарського заняття:

Відповідь на перше питання слід розпочати з характеристики принципу "мирне співіснування", його змісту, який був сформульований В. І. Леніним. Далі необхідно проаналізувати особливість сталінського розуміння "мирного співіснування". Що змінилось з початком десталінізації в СРСР і які новації були закріплені в документах ХХ з'їзду КПРС у лютому 1956 року (виділити три основні положення і дати їм оцінку)? Деякі доповнення в концепцію "мирного співіснування" були внесені в прийнятій на ХХІІ з'їзді КПРС у жовтні 1961 р. новій програмі КПРС, а також в тезі про "три революційні сили сучасності" (визначити які?).

Висвітлюючи походження і основні положення концепції "гнучкого реагування", необхідно взяти до уваги, що це американська зовнішньополітична концепція в період адміністрації Д.Кеннеді, котра передбачала можливість гнучкого вибіркового підходу до застосування сили в гіпотетичному (припустимому, заснованому на гіпотезі) конфлікті з СРСР на базі стратегії контрольованої ескалації, яка допускала можливість управління конфліктом і його утримання на доядерному рівні.

Необхідно відповісти на питання, чому теоретично вразлива ідея "контрольованої ситуації" була спірною з практичної точки зору і, чому її дві основні складові – "гнучкого реагування" на радянську загрозу з одного боку і бути "готовими першими завдати запобіжний удар" – стали неспроможними.

Аналіз ” Проблеми контролю над озброєннями в період 60-х років “ необхідно розпочати з розгляду основних міжнародних наслідків Карибської кризи, зокрема, чому вона стала своєрідним рубежем в міжнародних відносинах, а період після неї називають ”довгим миром “, який встановився у формі ”конфронтаційної стабільності “ (дати визначення вказаних понять). Далі слід висвітлити основні положення доктрини ”взаємно гарантованого знищення “. Потім перейти до відповідей на питання : 1) Якими були основні положення Договору про обмеження випробувань ядерного зброї, укладеного у серпні 1963 року? Якою була міжнародна реакція на підписання договору? В чому полягали основні положення Договору про принципи діяльності держав у дослідженні і використанні космічного простору (січень 1967 року)? Якими були основні положення Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (липень 1968 року)?

Серед основних чинників, що спонукали зниження рівня конфронтаційного протистояння і перехід до розрядки були висновок США про безперспективність війни у В'єтнамі та рішення в зв'язку з цим проробляти питання щодо примирення з Ханоем і водночас домагатися покращення відносин з КНР і Радянським Союзом. З іншого боку Радянський Союз до розрядки з США штовхало загострення радянсько-китайських стосунків. Значний вплив на вказаний процес мала ”нова східна політика “ ФРН та інші чинники.

Висвітлення радянсько-американських угод 1969–1974 рр. необхідно почати з відповіді на питання, як виникла концепція ”стратегічного паритету “ у відносинах між США і СРСР?, а також, в яких формах відбувалось радянсько-американське зближення в першій половині 70-х років? Далі необхідно навести і проаналізувати головні положення договорів про обмеження стратегічних озброєнь (ОСО-1, ОСО-2), Договору про обмеження систем протиракетної оборони (ПРО) і Тимчасової угоди про деякі заходи в галузі обмеження стратегічних наступальних озброєнь 1972 року, договору

”Основи взаємовідносин між СРСР і США “, ”Угоди про відвернення ядерної війни “ та інших.

Тестові завдання:

1. Вкажіть причини, за якими західні держави відмовились від активної допомоги угорському повстанню:

- а) неготовність західних держав до активного перегляду сфер впливу наддержав;
- б) вони вважали інформаційну і опосередковану допомогу достатньою для успіху повстання;
- в) розраховували на підтримку повстання в інших східноєвропейських країн;
- г) роз’єднаність західних держав із-за Суецької кризи.

2. Як співвідносились позиції СРСР і США під час Суецької кризи?

- а) СРСР і США діяли за взаємною домовленістю в спільних цілях;
- б) СРСР і США діяли в рамках власних інтересів, однак в паралельних напрямках;
- в) США рішуче підтримували Ізраїль, а СРСР – арабський світ;
- г) США здійснювали тиск на СРСР з метою впливу на позиції арабських режимів.

3. Які основні положення «Доктрини Ейзенхауера»?

- а) готовність до військового втручання в справі арабських держав у випадку загрози приходу до влади комуністів;
- б) остаточне витіснення старих колоніальних держав з регіону Близького Сходу;
- в) паралельний тиск на Ізраїль і арабські держави для досягнення згоди між ними;
- г) економічна і військова допомога країнам арабського світу, котрим загрожує комуністична агресія.

4. З яких причин не вдалося реалізувати план створення ЄОС?

- а) неготовність французького суспільства до ремілітаризації Німеччини;
- б) відсутність єдності у західних союзників з приводу плану СРСР по нейтралізації Німеччини;
- в) жорстка позиція США щодо необхідності підпорядкування ЄОС НАТО, неприйнятна для європейських союзників США;
- г) висока ефективність дипломатичних зусиль СРСР по розколу Західного блоку.

5. Чому західні країни затягували питання про розбросення в другій половині 50-х років?

- а) західні політики розраховували на наближення початку третьої світової війни;
- б) вони побоювалися закріплення військово-технологічної переваги СРСР з деяких напрямків гонки озброєнь;
- в) вони готувалися до нового технологічного прориву в галузі озброєнь;
- г) вони розглядали радянську військову міць як відсталу і не погоджувалися на обмеження своїх можливостей.

6. До яких дій вдався СРСР у відповідь на плани розміщення американських потенціалів у ФРН і Туреччині в 1957 р.?

- а) скоротив збройні сили і запропонував укласти мирний договір з Німеччиною в обмін на її без'ядерний статус;
- б) висунув ультиматум з вимогою негайного виведення американських військ ФРН і початку переговорів по об'єднанню Німеччини;
- в) розірвав дипломатичні відносини з ФРН і почав розміщення додаткових ядерних сил у НДР;
- г) виступив з мирними ініціативами в галузі роззброєння і спільного контролю над ядерними потенціалами в рамках ООН.

7. Які основні положення «ультиматуму» М. Хрущова по Берліну?

- а) вимога зупинити розташування ядерних сил США в ФРН і вивести цю країну із НАТО, в протилежному випадку – початок блокади Західного Берліну у шестимісячний термін;
- б) укладення мирного договору з Німеччиною в шестимісячний термін, в протилежному випадку – загроза блокади Західного Берліну;
- в) демілітаризація ФРН, в протилежному випадку – передача у власне розпорядження НДР радянських ядерних потенціалів в шестимісячний термін;
- г) загроза відносин розриву СРСР з Західними країнами, якщо вони не зупинять процес ремілітаризації ФРН і відкриють можливості для укладення мирного договору з цією країною.

8. Які першочергові наслідки мала віденська зустріч Хрущова і Кеннеді?

- а) початок широкоформатних переговорів з німецького питання, призупинення розміщення ядерних потенціалів США у ФРН;
- б) ескалація міжнародної напруженості, будівництво «берлінського муру»;
- в) початок кризи навколо радянських ядерних потенціалів у Північній Африці і Південній Америці;
- г) переключення уваги світових лідерів з Європи на інші регіони світу, початок обговорення в'єтнамського питання.

9. Які основні положення концепції «гнучкого реагування» США (більше одного варіанту):

- а) обмеження можливості загальної ядерної війни – відмова від масованої відплати;
- б) готовність до масованого застосування ядерної зброї за будь-якою загрозою з боку СРСР у будь-якому регіоні світу;
- в) можливість завдання ядерних ударів першими, не тільки по пріоритетній структурі противника;
- г) скорочення ядерних потенціалів США відповідно до відмови від доктрини масованої відплати.

10. Вкажіть основні ідеї нових підходів адміністрації Кеннеді до питання про використання ядерних потенціалів у Європі (більше однієї відповіді):

- а) заміна морально застарілої ядерної зброї;
- б) підготовка нового прориву в ядерних технологіях;
- в) досягнення переваги над СРСР по ядерних потенціалах у стислі терміни;
- г) централізація контролю над ядерним потенціалом в рамках НАТО;
- д) подвійний контроль над розташованими в Європі ядерними потенціалами – з боку США і країни розташування.

11. Яких домовленостей досягли СРСР і США в рамках вирішення Карибської кризи?

- а) гарантії недоторканості лідерам кубинської революції, скорочення американських ядерних потенціалів у Європі у відповідь на виведення військ і ядерних сил СРСР з Куби;
- б) виведення радянських ракет з острова у відповідь на гарантії США не скидати режим Кастро і вивести американські ракети з Туреччини;
- в) збереження статус-кво у Карибській затоці, разом із скороченням ядерних потенціалів СРСР і США;
- г) виведення радянських ядерних потенціалів з Куби і Східної Європи у відповідь на скорочення американських ядерних сил в Західній Європі.

12. Які стратегічні наслідки для міжнародної системи мала Карибська криза (більше однієї відповіді)?

- а) початок глобальних переговорів з роззброєння;
- б) відмова від можливостей загальної ядерної війни;
- в) формування комплексу переговорних систем з найбільш гострих питань глобальної безпеки;
- г) стабілізація міжнародної системи, формування «конфронтаційної стабільності»;
- д) зниження міжнародної напруженості в інших регіонах світу, зокрема в Азії;
- е) готовність наддержав до взаємних поступок в сфері озброєнь.

13. В чому полягав основний зміст доктрини взаємно гарантованого знищення (виділіть два пункти)?

- а) готовність двох глобальних супротивників до взаємного знищення через завдання ядерних ударів у випадку розгортання регіонального конфлікту;
- б) безглуздість ядерної війни в силу неминучості відповідного ядерного удару, котрий міг би завдати неприйняттого збитку противнику, який атакував би першим;
- в) неминучість загибелі всього людства в ядерній війні, як наслідок; відмова від застосування ядерної зброї, як засобу війни.
- г) міжнародна стабільність підтримувалася рівною уязвимістю глобальних противників перед ядерним ударом.

14. Які з країн, що мали на 1964 рік ядерну зброю, відмовилися підписувати договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі і під водою?

- а) СРСР;
- б) США;
- в) Франція;
- г) Китай;
- д) Велика Британія.

15. Вкажіть основні положення договору по космічному простору (1967 р.):

- а) заборона виведення на орбіту супутників подвійного призначення;
- б) створення особливої ради по космосу з метою регулювання космічного простору;
- в) заборона використання космічного простору у військових цілях;
- г) проголошення космосу відкритим для рівного використання усіма країнами;
- д) заборона національного освоєння космічних тіл і простору.

16. Вкажіть ключові положення договору про нерозповсюдження ядерної зброї:

- а) заборона передачі будь-яких ядерних технологій будь-якій державі;
- б) заборона на поширення ядерної зброї державам, які не мали її на дату підписання договору;
- в) відмова від можливості використання ядерних технологій у військово-промислових цілях;
- г) можливість обміну мирними ядерними технологіями між учасниками договору.

17. Якими головними підставами вмотивував Шарль де Голль вихід Франції із військової організації НАТО?

- а) пріоритет національних інтересів Франції над блоковими (НАТО);

- б) неминуче послаблення ролі США у світі;
- в) загроза нападу на Францію з боку СРСР;
- г) відсутність реальної загрози Франції з боку СРСР;
- д) неефективність НАТО як світової організації євроатлантичної безпеки.

18. Якими діями намагалась Франція компенсувати витрати від виходу із військової організації НАТО (після 1966 р.)?

- а) зближення з СРСР;
- б) формування європейської інтеграції;
- в) побудова двосторонніх союзницьких відносин з країнами Близького Сходу і Північної Африки;
- г) стимулювання інших європейських країн до виходу з НАТО і формування власної військово-політичної організації.

19. Якого шляху розвитку дотримувалася Угорщина після 1956 року?

- а) будівництво комунізму за сталінською моделлю;
- б) соціалізм із «людським обличчям»;
- в) соціал-демократична модель з наявністю приватного сектору в економіці;
- г) помірковано-соціалістична країна з елементами ринкового господарства.

20. Які міжнародні наслідки мало придушення антирадянського повстання в Чехословаччині в 1968 році?

- а) світ опинився на межі глобальної війни між Заходом і Сходом;
- б) посилювався розкол міжнародного комуністичного руху;
- в) покращився образ СРСР в очах суспільств західних держав, посилювалися ліві настрої серед західної інтелігенції;
- г) були зупинені реформи і оновлення соціалістичних країн.

21. Які міжнародні наслідки мала перемога соціал-демократів на виборах у ФРН 1969 року?

- а) відкрились можливості для врегулювання ряду проблем післявоєнного устрою Німеччини;
- б) різко загострилися відносини ФРН з іншими західними державами;
- в) погіршилися відносини ФРН з соціалістичним табором;
- г) ФРН взяла курс на форсоване об'єднання Німеччини.

22. Які міжнародні проблеми були вирішені в ході діяльності Віллі Брандта на посаді канцлера ФРН?

- а) визнання Східного кордону німецької держави;
- б) були повернені німецькі біженці із Східної Європи і НДР;
- в) СРСР почав виплати компенсацій НДР і ФРН за вивезені із Німеччини в другій половині 40-х років цінності;
- г) була визнана НДР;
- д) був сформований план поетапного об'єднання Німеччини;

е) урегульований статус Західного Берліну.

23. Вкажіть міжнародні наслідки, які мали визнання американським керівництвом стратегічного паритету:

- а) прийняття нової програми розвитку стратегічних озброєнь в США з метою досягти переваги над СРСР в довгостроковій перспективі;
- б) обмеження гонки ядерних озброєнь і розгортання переговорного комплексу з обмеження і скорочення стратегічних озброєнь;
- в) початок наступу СРСР у Третьому світі;
- г) відмова США від масштабного втягування в заокеанські міжнародні кризи.

24. Вкажіть основні положення договору з ПРО в редакції від 1972 року:

- а) згода учасників договору на співробітництво при технологічних розробках системи ПРО;
- б) взаємний дозвіл на будівництво двох районів ПРО для кожного учасника договору;
- в) відмова від створення загальнонаціональних ПРО (таких, щоб покривали всю територію країни);
- г) дозвіл на довільний вибір чотирьох районів для будівництва ПРО кожному учаснику договору.

25. Вкажіть основні особливості Угоди про запобігання ядерній війні (1973 р.):

- а) обговорювались умови проведення переговорів у випадку розгортання ядерного конфлікту між СРСР і США;
- б) передбачалась необхідність проведення консультацій як між СРСР і США, так і однієї цих країн з третьою;
- в) СРСР і США домовилися про спільні дії проти ядерного конфлікту з будь-якою третьою стороною;
- г) були узгоджені умови технологічного співробітництва в ядерній сфері.

26. Вкажіть основні чинники, котрі справили вплив на позитивний розвиток загальноєвропейського процесу в кінці 60-х років:

- а) готовність СРСР до розморожування процесу об'єднання Європи після Другої світової війни;
- б) відмова США від наступальної зовнішньої політики в зв'язку з провалом у В'єтнамі;
- в) зайнятість США проблемами у В'єтнамі;
- г) внутрішні соціально-економічні труднощі СРСР;
- д) цілеспрямовані зусилля західноєвропейських країн по виходу із конфронтації з СРСР.

27. Які були середньо- і довгострокові наслідки розвитку правозахисного руху в СРСР і тиску з боку західних держав в напрямку захисту прав людини в СРСР?

- а) більше жорсткий внутріполітичний курс СРСР, повернення до репресивного механізму придушення інакомислення;
- б) розширення зовнішньополітичної активності СРСР на неєвропейських напрямках;
- в) поступки з боку СРСР західним партнерам по Гельсінському процесу;
- г) поступове пом'якшення внутріполітичного курсу СРСР.

28. Вкажіть три «кошки питань» Гельсінського процесу

- а) військово-політичні питання;
- б) культурні питання;
- в) роззброєння;
- г) соціально-економічні питання;
- д) співробітництво з країнами Третього світу;
- е) права людини.

29. Вкажіть чинники, що справили вплив на прийняття рішення про введення американських військ у Південний В'єтнам:

- а) початок громадянської війни у сусідніх Південному В'єтнаму Лаосі і Камбоджі;
- б) ескалація внутрішніх протиріч у В'єтнамі;
- в) загроза китайського втручання у В'єтнамі;
- г) загроза втрати Південного В'єтнаму і розширення сфери впливу комуністів на всю Південно-Східну Азію.

30. Які чинники справили вплив на прийняття рішення про виведення американських військ із Південного В'єтнаму?

- а) значні матеріальні і людські втрати;
- б) нормалізація відносин з КНР, усунення загрози китайського втручання у В'єтнамі;
- в) провал американської політики в інших регіонах світу, зокрема, в Африці;
- г) антивоєнні настрої в американському суспільстві.

30. Які довгострокові наслідки мав «перший нафтовий шок» 1973 року?

- а) почався новий виток науково технічного прогресу в західних державах – енергоспоживачах;
- б) економіки країн, що були піддані «нафтовій блокаді», опинились на межі катастрофи і вступили у фазу затяжної кризи;
- в) СРСР опинився в тактичному вииграші як нафтовий експортер, однак втратив фундаментальні стимули до модернізації економіки;

- г) значний потік грошових коштів в нафтоекспортуючі країни дав можливість їм перейти до прискореного розвитку і зайняти лідируючі позиції у світовій економіці;
- д) перенесення енергоємних виробництв у країни третього світу сприяло прискоренню їх індустріального розвитку.

31. Які важливі міжнародні інститути були створені на хвилі боротьби з економічними і енергетичними труднощами після «першого нафтового шоку»:

- а) ВТО;
- б) МЕА;
- в) «Група семи»;
- г) ЕКОСОС;
- д) «група 77».

32. Які довгострокові наслідки справили нафтодолари на міжнародні відносини і світову економіку?

- а) різкий сплеск тероризму і торгівлі зброєю на Близькому Сході;
- б) реінвестиції в Західні країни, що зміцнили їх розвиток;
- в) початок експансії мусульманських монархій Перської затоки і Аравійського півострова в Африці і Азії;
- г) посилення позицій арабських етнічних спільнот в західних країнах;
- д) прискорене формування транснаціональних економічних мереж, зокрема, транснаціональних банків.

33. Які фундаментальні чинники міжнародних відносин сприяли, на думку радянського керівництва, виникненню «історичного шансу» СРСР?

- а) сплеск інтересу до комунізму в результаті інтенсивного і успішного соціально-економічного розвитку СРСР і його сателітів у 60-ті – першій половині 70-х років;
- б) поразка США у В'єтнамській війні;
- в) хвиля національних самовизначень в Африці і Азії;
- г) мирний прихід комуністів до влади в ряді країн Азії і Африки;
- д) позитивний імідж СРСР за кордоном у результаті процесу розрядки.

34. З якими африканськими країнами СРСР вдалося налагодити відносини в середині 70-х років?

- а) Сомалі;
- б) Танзанія;
- в) Мозамбік;
- г) Лівія;
- д) Ефіопія;
- е) Єгипет;

- є) Ангола;
- ж) Нігерія.

35. Як розцінювали Західні країни дії СРСР у Африці (не менше одного варіанта)?

- а) участь СРСР в допомозі африканським країнам, що пережили труднощі після здобуття незалежності;
- б) порушення статус-кво;
- в) прагнення СРСР досягти глобальної переваги;
- г) прагнення СРСР здобути свою частку вигоди після розпаду Португальської колоніальної імперії.

Реферат до семінарського заняття:

1. Карибська криза і її міжнародні уроки і наслідки.

Семінарське заняття № 4.

ТЕМА : Криза розрядки, посилення конфронтації між Сходом і Заходом і кінець двохполюсності світу (1975-1991 рр.) (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Основний зміст і протиріччя загальноєвропейського процесу.
2. Регіональні конфлікти 70-х – 80-х рр. у міжнародних відносинах великих держав.
3. Гонка озброєнь і проблема роззброєння в кінці 70-х – 80-х роках.

Література

до основних питань семінарського заняття

1. Богатуров А. Д. История международных отношений (1945–2008) / А. Д. Богатуров, В. В. Аверков. – М., 2009.
2. Быстрова И. В. Советский военно-промышленный комплекс: проблемы становления и развития (1930-1980-е годы) / И. В. Быстрова. – М., 2006.

3. Вайс М. Международные отношения после 1945 года. – М., 2005.
4. Вестад О. А. Накануне ввода советских войск в Афганистан. 1978-1979 гг. // Новая и новейшая история. – 1994. – № 2.
5. Гайдук И. В. Холодная война: новые подходы, новые документы / И. В. Гайдук, М. Л. Коробочкин, М. М. Наринский. – М., 1995.
6. Гартхофф Р. Л. Почему возникла «холодная война» и почему она закончилась? / Р. Л. Гартхофф // Международная жизнь. – 1992. – № 3-4.
7. Грибков А. И. Судьба Варшавского Договора / А. И. Грибков. – М., 1998.
8. Донесения посла США в Москве Дж. Мэтлока. Взгляд на перестройку М. С. Горбачева // Новая и новейшая история. – 1996. – № 1.
9. Дубинин Ю.В. Тернистый путь к Хельсинки. 1975 г. / Ю. В. Дубинин // Новая и новейшая история. – 1994. – № 4–5.
10. Европа и глобальные проблемы современности. – М., 1992.
11. Корниенко Г.М. Как принимались решения о вводе советских войск в Афганистан и их выводе / Г. М. Корниенко // Новая и новейшая история. – 1993. – № 3.
12. Коршунов С. «Холодная война»: парадоксы одной стратегии: 1946–1996 / С. Коршунов // Международная жизнь. – 1998. – № 8.
13. Лундестаг Г. Восток, Запад, Север, Юг. Основные направления международной политики. 1945-1996 / Г. Лундестаг. – М. 2002.
14. Международные отношения 1945 –1975. – М., 2004.
15. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К., 2001.
16. Млечин Л. М. Холодная война: политики, полководцы, разведчики / Л. М. Млечин. – М., 2009.
17. Ознобищев С.К. Как готовился "асимметричный ответ" на "Стратегическую оборонную инициативу" Р. Рейгана. Велихов, Кокошин и другие / С. К. Ознобищев, В. Я. Потапов, В. В. Скоков. – М., 2008.
18. Орлов А. С. Эскалация вооружений – путь в тупик / А. С. Орлов // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995. – С. 480 – 502.
19. От Хельсинки до Белграда. Советский Союз и осуществление Заключительного акта Общеευропейского совещания: Документы и материалы. – М., 1977.
20. Письмо посла США в Москве в 1987-1991 гг. Дж.Мэтлока // Новая и новейшая история. – 1997. – № 3.

21. По пути, проложенному в Хельсинки: Документы и материалы. – М., 1980.
22. Подлесный П. Т. Проблемы мирного сосуществования в 70-80-е годы / П. Т. Подлесный. – М., 1982.
23. Позиция руководства США в связи с вводом советских войск в Афганистан в 1979 г. Предисловие Дж.Хершберга // Новая и новейшая история. – 1997. – № 3.
24. Потапов А. В. Кризис ГДР в 80-х годах и объединение Германии / А. В. Потапов. // Новая и новейшая история. –1991. – № 5.
25. Секретные документы из особых папок: Афганистан // Вопросы истории. – 1993. – №3.
26. Системная история международных отношений: в 4 т. 1918-1991. Т.4. 1945-2003. Документы / Под ред. А. Д. Богатунова. – М., 2005.
27. Системная история международных отношений в двух томах / Под ред. А. Д. Богатунова. Т.2. События 1945 – 2003 годов. – М., 2007.
28. Советско-американская встреча на высшем уровне, Женева, 19-21 ноября 1985 г.: Документы и материалы. – М., 1985.
29. Современные международные отношения / Под ред. А. В. Торкунова – М., 2001.
30. Уткин А. И. Мировая «холодная война» / А. И. Уткин. – М., 2005.

Методичні рекомендації до семінарського заняття:

Висвітлення першого питання доцільно розпочати з характеристики глобальних передумов виникнення загальноєвропейського процесу. Відносно СРСР слід проаналізувати, як правозахисний рух у Радянському Союзі впливав на його міжнародне становище і вирішення яких проблем забезпечення прав людини в СРСР хвилювали світову громадськість.

Необхідно розкрити основні етапи розвитку Гельсінського процесу в 1972–1975 рр. і основні міжнародні питання, зафіксовані в Заключному Акті НБСЄ (1975 року). Із цих питань рекомендуються до розгляду наступні: 1) чому в 1974 р. виникла ”пауза“ в радянсько-американських відносинах (роль в цьому розбіжностей з проблем прав людини)? Чому і яким чином адміністрація президента США виступила на захист прав людини і зробила це одним із найважливіших пріоритетів зовнішньої політики США? Які

наслідки в соціалістичних країнах мав загальноєвропейський процес на момент скликання Белградської зустрічі НБСЄ? Які причини спонукали європейські держави скликати Мадридську зустріч НБСЄ (листопад 1980 р.)? Чим вона закінчилась?

Регіональні конфлікти 70-80-х рр. справили значний вплив на міжнародні відносини. Це необхідно довести, характеризуючи конфлікти навколо Палестини і Лівану, роль в них Єгипту, Ізраїлю, Ірану, Сирії та великих держав. 1. Який вплив справило введення радянських військ у Афганістан на міжнародну ситуацію? 2. Розкрити сутність ірано-американського конфлікту, міжнародні наслідки ірано-іракської війни.

В ході розгляду питання ” Гонка озброєнь і проблема роззброєння в кінці 70-х – 80-х роках“ необхідно розглянути його складові : 1. Які чинники впливали на радянсько-американські переговори з ОСО – 2? Як розгортався конфлікт із-за радянських ракет середнього радіусу дії? Що таке ”подвійне рішення “ НАТО? До яких міжнародних наслідків привело розміщення американських ракет середньої дальності в Європі?

Тестові завдання :

- 1. Вкажіть основну причину прийняття поправки «Джексона-Веніка»:**
 - а) спроба американського конгресу захистити права людини в СРСР;
 - б) незгода американської громадськості з курсом республіканської адміністрації на розрядку з СРСР;
 - в) нова хвиля політичних репресій в СРСР, що викликала великий міжнародний резонанс;
 - г) односторонні дії СРСР у Африці.

- 2. Яку основну роль відіграв загальноєвропейський процес в кінці 70-х першій половині 80-х років?**
 - а) в рамках загальноєвропейського процесу відбувалась друга хвиля розрядки;
 - б) НБСЄ почала поступово переростати європейські рамки і займатися проблемами інших регіонів;
 - в) переговори в рамках НБСЄ перетворилися в основний механізм контактів і пом'якшення протиріч між Заходом і Сходом;
 - г) НБСЄ сконцентрувалась в цей період на проблемах безпеки.

3. Які міжнародні наслідки мало вторгнення радянських військ в Афганістан?

- а) СРСР опинився в міжнародній ізоляції, його геополітичний наступ видохся;
- б) розпад світової соціалістичної системи;
- в) відбувся остаточний зрив міжнародної розрядки;
- г) Середній Схід опинився на межі загальної війни.

4. Вкажіть основні міжнародні причини краху розрядки:

- а) міжнародна ізоляція СРСР після введення військ в Афганістан;
- б) намір західних держав в союзі з КНР знищити СРСР;
- в) курс США на зближення з КНР на антирадянській основі;
- г) відсутність порозуміння між СРСР і Західними державами з питання дотримання прав людини;
- д) природне завершення процесу розрядки як і будь-якого іншого міжнародного процесу.

5. Вкажіть країни, які брали участь у Центральноамериканському конфлікті?

а) США	д) Куба
б) Гондурас	е) Сальвадор
в) Гватемала	є) Мексика
г) Нікарагуа	ж) Венесуела

6. Вкажіть основні концепції і доктрини, покладені в основу радянського зовнішньополітичного мислення в другій половині 70-х років:

- а) доктрина "соціалістичного інтернаціоналізму";
- б) доктрина "нового політичного мислення";
- в) концепція економічного прагматизму у зовнішній політиці;
- г) оновлена ідея боротьби за "світову соціалістичну революцію".

7. Вкажіть результати політики "розрядки" середини 1970-х років

- а) відбулося об'єднання В'єтнаму;
- б) були визнанні післявоєнні кордони в Європі;
- в) почалось виведення радянських військ із країн Східної Європи;
- г) припинилась боротьба між СРСР і США за вплив в країнах "третього світу".

8. Згідно концепції "історичного шансу" СРСР:

- а) отримав можливість здобути рішучу перемогу над капіталістичним світом;
- б) отримав сприятливу можливість для формування міцного поясу безпеки

по периметру своїх кордонів;

в) у 70-ті роки опинився у сприятливій історичній обстановці для завоювання лідерства у світі;

г) мав закріпити свою перевагу у військово-політичній сфері над США в стислий термін.

9. Назвіть основні постулати доктрини "нового глобалізму", прийнятої США в середині 80-х років:

а) розміщення додаткових ядерних сил у всьому світі, будівництво нових військово-морських баз;

б) тиск на СРСР і інші комуністичні країни не тільки військовими, а і економічними та інформаційними інструментами;

в) готовність протистояти комунізму в будь-якій точці земної кулі;

г) поділ усіх держав на комуністичні і некомуністичні, надання останнім всебічної допомоги.

10. Що було основною міжнародною метою США при підготовці ними Стратегічної оборонної ініціативи (СОІ)?

а) досягнення глобальної переваги у військово-стратегічних сферах – ядерній і космосі;

б) втягти СРСР у гонку озброєнь і остаточно підірвати його військово-економічну могутність;

в) досягнення військової невразливості США перед ядерним ударом з боку СРСР;

г) нові розробки в сфері звичайних і високоточних ядерних озброєнь, готовність до обмеженого застосування ядерної зброї в оборонних цілях.

11. Назвіть основну причину початку нової хвилі "холодної війни":

а) введення надзвичайного стану в Польщі;

б) заміна радянських ракет в країнах-членах ОВД СС-4 і СС-5 на СС-20;

в) введення радянських військ до Афганістану;

г) загострення радянсько-американського суперництва в країнах Африки.

12. Вкажіть основні постулати "нового політичного мислення" СРСР:

а) курс на тимчасове пом'якшення протистояння із Заходом;

б) будівництво демократичного соціалізму в країнах соціалістичного табору;

в) пріоритет загальнолюдських цінностей над класовими;

г) діалог з усіх спірних питань і співробітництво з країнами Заходу.

13. Назвіть основні підсумки Стокгольмської і Віденської зустрічей НБСЄ:

а) комплексне примирення у військовій сфері в Європі;

б) узгодження заходів довіри у військовій сфері;

- в) розробка принципів єдності Європи;
- г) пропозиція щодо приведення правових систем соціалістичних держав у відповідність з міжнародним правом.

14. Який підхід домінував у дипломатії М. Горбачова в другій половині 80-х років?

- а) затягування переговорів із Заходом з метою виграти час для реформування країни;
- б) агресивний тиск на західних партнерів, застосування методів особистої та багатосторонньої дипломатії;
- в) особиста дипломатія і пріоритет термінових політичних рішень над багаторічною роботою складних переговорних механізмів;
- г) використання методів агресивного тиску, які перемежувалися з односторонніми поступками.

15. Які міжнародні чинники справили вплив на урегулювання Центральноамериканського конфлікту?

- а) прагнення латиноамериканських країн до більшої самостійності від великих держав після Фолклендської війни;
- б) новий етап глобальної розрядки;
- в) миротворчі зусилля латиноамериканських країн, котрі не брали участі в конфлікті;
- г) послаблення позицій США в регіоні.

16. Вкажіть основні підсумки Паризької зустрічі НБСЄ (1990 рік):

- а) виведення радянських військ із країн-членів ОВД;
- б) фактичне проголошення завершення розколу Європи на дві частини в результаті підписання "Паризької хартії для нової Європи";
- в) рішення про перетворення НБСЄ в постійно діючу міжнародну організацію;
- г) рішення про надання західним державам допомоги східноєвропейським країнам у проведенні реформ.

17. Назвіть основні підсумки мирного урегулювання в Південно-Західній Африці:

- а) виведення радянсько-кубинських військ із Анголи;
- б) виведення південноафриканських військ із Намібії;
- в) незалежність Намібії;
- г) національне примирення в Анголі.

18. Вкажіть договір, переговори щодо умов якого були найтривалішими в історії післявоєнного періоду:

- а) СНО – 1;
- б) ПРО;
- в) ОСО – 2;
- г) РСД – РМД.

19. Вкажіть основні результати переговорів по РСМД між СРСР і США:

- а) скорочення усіх ракет морського базування радіусом дії 500 – 5500 км;
- б) знищення усіх ракет наземного базування радіусом дії 500 – 5500 км;
- в) згода США про скорочення надалі стратегічних озброєнь;
- г) відмова СРСР від ув'язки угоди по РСМД з відмовою США від СОІ.

20. Вкажіть основні положення ДЗЗСЄ (1990 рік).

- а) виведення військових контингентів СРСР і США із Європи;
- б) скорочення військових контингентів і звичайних озброєнь у Європі;
- в) регламентація розміщення військових формувань і звичайних озброєнь у Європі;
- г) скорочення ядерних потенціалів у Європі.

21. Позначте основне значення договору СНО – 1:

- а) скорочення СРСР і США ядерних потенціалів до 6,5 і 8,5 тис. бойових зарядів відповідно;
- б) скорочення СРСР і США ядерних потенціалів морського базування до 1,5 тис. і 2,2 тис. відносно;
- в) скорочення СРСР і США міжконтинентальних балістичних ракет до 3,5 і 4,5 тис. відповідно;
- г) заморожування нарощування ядерних потенціалів стратегічного призначення і скорочення численності засобів доставки радіусом більше 5 500 км. до 4,5 і 5,5 тис. відповідно;

22. Вкажіть основні положення позицій СРСР з ситуації у Східній Європі в кінці 80-х років:

- а) визнання "нерентабельності" підтримування радянської зони впливу у Східній Європі;
- б) зміна курсу з політичної на економічну інтеграцію східноєвропейських країн з СРСР;
- в) відмова від втручання у внутрішні справи східноєвропейських країн;
- г) поступове розширення військової присутності СРСР у Східній Європі;
- д) готовність прийняти обмеження влади комуністичних партій у східноєвропейських країнах;
- д) курс на формування двосторонніх відносин з рядом країн Східної Європи, котрі зберігали свою прорадянську орієнтацію;

23. Вкажіть причини завершення "холодної війни" :

- а) системна криза тоталітарної (радянської) моделі розвитку;
- б) усвідомлення згубності продовження ракетно-ядерного протистояння, активізація антивоєнних настроїв і виступів у країнах світу;
- в) ескалація міжнародного тероризму;
- г) завершення процесу деколонізації;
- д) неможливість розв'язання низки регіональних конфліктів без припинення протистояння між СРСР і США;
- е) прихід до влади нового радянського керівництва, його "нове політичне мислення";
- є) ліквідація режиму апартеїду в ПАР;
- ж) неспроможність СРСР надалі підтримувати прорадянські режими в різних куточках світу.

19. Вкажіть основні наслідки "холодної війни":

- а) розпад СРСР і світової соціалістичної системи;
- б) демографічний "вибух" в країнах "третього світу";
- в) прискорення процесів глобалізації та регіональної інтеграції;
- г) глобальний тріумф тоталітарної ідеології;
- д) припинення глобального ракетно-ядерного протистояння наддержав, скорочення ядерних потенціалів;
- е) пріоритет США, їх домінування у міжнародних відносинах;
- є) формування нових центрів світової політики, зміна ролі міжнародних організацій, зокрема ООН;
- ж) поява нових і загострення старих регіональних конфліктів, посилення регіональної нестабільності.

25. Яким став основний напрямок зовнішньополітичного курсу східноєвропейських країн після розпуску ОВД і РЕВ?

- а) нейтралітет;
- б) різносторонній рух: частина країн зберегла прорадянську орієнтацію, частина намагалася установити партнерські відносини із західними країнами;
- в) більшість східноєвропейських країн зберегли орієнтацію на СРСР;
- г) зближення з НАТО і ЄС.

26. Вкажіть основні міжнародні причини, що справили вплив на розпад соціалістичної співдружності:

- а) виснаження ресурсів СРСР в ході гонки озброєнь і масованої підтримки сателітів та антикапіталістичних рухів;
- б) цілеспрямовані дії антирадянських сил по підриву внутрішньої стійкості соціалістичної співдружності і СРСР;
- в) невдача радянської політики щодо Афганістану;

г) міжнародна ізоляція СРСР після введення військ в Афганістан.

27. Якими були стратегічні міжнародні наслідки розпаду СРСР?

- а) прискорення процесів глобалізації і поширення західної моделі на більшу частину світу;
- б) різке збільшення військово-політичних і економічних можливостей західних країн, що належали до блоку "переможців";
- в) припинення структурного і ідеологічного поділу світу, нові можливості для вільного розвитку колишніх соціалістичних країн і їх громадян;
- г) поширення військово-політичної нестабільності на регіони колишньої соціалістичної співдружності.

Реферат до семінарського заняття:

1. Завершення „холодної війни“.

**III . ЗАВДАННЯ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

**1. Тематика і методичні рекомендації з організації
самостійної роботи**

1. Рішення держав антигітлерівської коаліції з німецького питання в 1945 році.

2. Німецьке питання в 1946 – 1947 рр. і мирні договори з колишніми союзниками Німеччини в Європі.
3. Суецька криза і її міжнародні наслідки.
4. „Нова східна політика“ ФРН і її значення.
5. Ескалація конфліктів на Середньому Сході. Іран і Афганістан у 1977 – 1980 рр. і проблема іноземного втручання.
6. Нове політичне мислення і міжнародні відносини Радянського Союзу.
7. Створення ООН і початок її діяльності.
8. Корейська війна 1950-1953 рр. і її вплив на міжнародні відносини

1. Рішення держав антигітлерівської коаліції з німецького питання в 1945 році.

В процесі їх вивчення необхідно відповісти на наступні питання : які були основні підсумки Потсдамської конференції? Розкрийте зміст і сутність програми чотирьох ”д“. Яких територіальних втрат зазнала Німеччина в результаті Другої світової війни? Як вирішувалась проблема німецького населення поза кордонами окупованих зон? Який механізм управління окупованою Німеччиною сформували союзники? Які були особливості позиції СРСР з питання управління Німеччиною?

2. Німецьке питання в 1946 – 1947 рр. і мирні договори з колишніми союзниками Німеччини в Європі.

Висвітлити, як відбувався процес об’єднання західних окупаційних зон (Бізонія, Тризонія). Необхідно визначити відмінності в підходах західних держав до проблем німецької політики. Простежити, як формувалась партійно-політична система в Західній Німеччині. На яких умовах були укладені мирні договори з колишніми союзниками Німеччини (Італія, Фінляндія, Угорщина, Румунія, Болгарія)? З яких питань виникли розбіжності між СРСР та США, Великою Британією і Францією під час

розробки мирних договорів? В чому полягали особливості німецького питання на сесіях Ради Міністрів Закордонних справ у 1947 році?

3. Суецька криза і її міжнародні наслідки.

Спочатку необхідно визначити, які зміни відбулися у зовнішній політиці Єгипту після повалення монархії. Чому нове керівництво країни почало переорієнтацію на СРСР і які це мало наслідки для відносин Єгипту і США? Що стало причиною загострення єгипетсько-британських і єгипетсько-французьких відносин? Яку загрозу в приході нової влади в Єгипті вбачали керівники Ізраїлю? Далі необхідно висвітлити розвиток кризи у відносинах вказаних держав з Єгиптом, напад ізраїльської армії на цю країну і участь в бойових діях проти Єгипту Великої Британії і Франції, реакцію світової громадськості і ООН.

В чому полягали позиції СРСР і США відносно ситуації навколо Суецького каналу? Чим закінчилась Суецька криза? Що таке "доктрина Ейзенхауера"?

4. „Нова східна політика“ ФРН і її значення.

Слід взяти до уваги, що „нова східна політика“ ФРН це зовнішньополітична стратегія соціал-демократичного керівництва ФРН під час канцлерства В.Брандта, в рамках якої відбулась нормалізація відносин ФРН із східноєвропейськими країнами – СРСР, Польщею, Чехословаччиною, а також оздоровлення ситуації навколо Західного Берліну.

Вивчаючи її сутність, необхідно, насамперед, з'ясувати передумови, які спонукали переходу західнонімецького уряду до принципово нової політики відносно СРСР та інших соціалістичних країн.

Яку роль в цьому процесі зіграв В.Брандт, його бачення взаємовідносин з СРСР? Чим воно відрізнялось від попередніх канцлерів? З якими ініціативами виступив німецький канцлер по відношенню до СРСР, НДР, Польщі, Чехословаччини? Охарактеризуйте договори ФРН з Радянським

Союзом (серпень 1970 р.), з Польщею (грудень 1970 р.), чотирьохсторонню угоду з Західного Берліну (вересень 1971 р.), договір про основи взаємовідносин ФРН і НДР (грудень 1972 р.), договір ФРН з Чехословаччиною (грудень 1973 р.), а також інші угоди за участю ФРН в плані підготовки Загальноєвропейського процесу і роззброєння.

5. Ескалація конфліктів на Середньому Сході. Іран і Афганістан у 1977 – 1980 рр. і проблема іноземного втручання.

Слід встановити основні причини ірано-американського конфлікту. Що привело до того, що Іран – головний партнер США на Середньому Сході почав проведення в 60-х – 70-х рр. агресивної зовнішньої політики у відносинах з сусідами і чому разом з тим популярність США в країні, незважаючи на значну допомогу їх Ірану, падала? Як розвивалися радянсько-іранські відносини? Далі коротко охарактеризувати події, пов'язані з поваленням шахського режиму і приходом до влади Р. Хомейні, та загостренням відносин з США і розривом ірано-американських відносин. Чому відбувся другий "нафтовий шок"?

Вивчаючи події, пов'язані з проблемою Афганістану, необхідно відповісти на питання, чому почалась афганська криза? Який вплив на міжнародну ситуацію справило введення військ СРСР у Афганістан?

Гострого конфлікту в цей час досягли ірано-іракські відносини. У зв'язку з цим необхідно визначити причини ірано-іракського протистояння і війни та її міжнародні наслідки.

6. Нове політичне мислення і міжнародні відносини Радянського Союзу.

Вивчення проблеми доцільно почати з відповіді на питання, який вплив справила зміна влади в СРСР на міжнародне становище. В цьому контексті дати характеристику новому Генеральному секретарю ЦК КПРС М. Горбачову. Відмітити, що на цей час СРСР вже вступив в стан глибокої

кризи, але зваженої програми оновлення не було, однак стало зрозумілим, що в міжнародних відносинах необхідно відмовлятися від конфронтації з Заходом; це передбачало проведення гнучкої зовнішньополітичної лінії. В зв'язку з цим необхідно дати оцінку першим контактам М.Горбачова з західними лідерами (М.Тетчер, грудень 1984 р.), візит в Париж (жовтень 1985 р.), зустріч з Рейганом у Женеві (листопад 1985 р.).

Розкрити сутність доктринальних основ нової зовнішньополітичної стратегії Радянського Союзу, запропонованої М.Горбачовим на XXVII з'їзді КПРС. Які три новації входили в неї? Що таке теза про "однакову безпеку", чим вона відрізняється від концепції "однакової небезпеки"?

Дати визначення концепції "нового політичного мислення". Які установки зовнішньої політики СРСР були сформульовані на основі цієї концепції (шість)?

7. Створення ООН і початок її діяльності.

Коли вперше виникла ідея створення нової міжнародної організації для підтримання миру і безпеки? Коротко висвітлити рішення конференції в Думбартон-Оксі (серпень-вересень 1944 р.). Конференція в Сан-Франциско, склад учасників і її рішення. Чому СРСР, який фактично відсторонився від участі в бреттон-вудських інституціях, взяв активну участь у створенні і діяльності ООН? Для цього необхідно проаналізувати основні положення Статуту ООН, підписаного 26 червня 1945 р. в Сан-Франциско (набув чинності 24 жовтня 1945 року).

ООН зіткнулась з неможливістю забезпечити сумісність інтересів своїх провідних членів – СРСР і США. Тому фактично головною функцією ООН, з якою вона в цілому успішно справлялась, було не удосконалення міжнародних відносин і сприяння поширенню моралі і справедливості, а усунення ризику збройної сутички між СРСР і США, стійкість відносин між якими була головною гарантією міжнародного миру.

8. Коре́йська війна 1950-1953 рр. і її вплив на міжнародні відносини.

В процесі вивчення вказаної проблеми, може бути рекомендованим наступний план:

1. Підготовка до Коре́йської війни – розвиток національно-комуністичних революцій в Азії.
2. Як розвивались події на першому етапі Коре́йської війни? Яку роль зіграло в ситуації навколо Кореї світове співтовариство?
3. Які результати приніс вступ у війну в Кореї КНР? Яку роль зіграв ”ультиматум Макартура“?
4. Позиція і роль СРСР у Коре́йській війні.
5. Який вплив справила Коре́йська війна на міжнародні відносини в цілому?

2. Тематика і методичні рекомендації з організації індивідуальної роботи

1. Ситуація у Центральній і Східній Європі після Другої світової війни. Політичний стан країн Східної Європи в перші післявоєнні роки (до кінця 1946 р.).
2. Комунізація Центральної і Східної Європи на кінець 1940-х років.
3. Становище у соціалістичній співдружності в 60-і роки. Події в Чехословаччині 1968 р. і доктрина „соціалістичного інтернаціоналізму“.
4. Війна США у В'єтнамі і її міжнародні наслідки (1965 – 1973 рр.).

5. Згорання зовнішньополітичної активності СРСР у Центральній Америці, Африці і Азії.

1. Ситуація у Центральній і Східній Європі після Другої світової війни. Політичний стан країн Східної Європи в перші післявоєнні роки (до кінця 1946 р.).

Після вивчення теми студент повинен бути готовим до відповіді на наступні питання:

1. В якому політичному стані опинились країни Східної Європи в перші післявоєнні роки (до 1946 року)? Коротко проаналізувати ситуацію в Угорщині, Румунії і Болгарії – союзників Німеччини, спроби їх правлячих кіл вийти із війни і укласти договори про перемир'я і їх результати, внутріполітичну ситуацію в цих країнах і боротьбу між різними політичними силами. Охарактеризувати особливості розвитку політичної обстановки в Польщі і Чехословаччині.
2. Які суспільні настрої були поширені у Східній Європі після війни? Які підходи були характерні для радянського керівництва при визначенні його політики у Східній Європі? Слід взяти до уваги, що в сприйнятті східноєвропейців відомі їм форми політичного устрою були дискредитовані, а зрозумілих і привабливих зразків правління, до створення яких можна було б прагнути, не було. Щодо СРСР, то слід зазначити, що спочатку (приблизно до середини 1947 р.) радянське керівництво не ставило метою формування у східноєвропейських країнах однопартійних комуністичних режимів. Його метою було створення на західному кордоні поясу безпеки із дружніх країн.
3. Як відносились до СРСР у країнах Східної Європи? Чим це було зумовлено? Чим відрізнялась ситуація в цих країнах від ситуації в Прибалтиці і Західній Україні? Чому?

4. Як некомуністичні сили зазнали поразки на загальних виборах у Польщі 19 січня 1947 року? Які наслідки це мало?

2. Комунізація Центральної і Східної Європи на кінець 1940-х років.

Відповідь на вказане питання доцільно побудувати за планом:

1. Як комуністам вдалося переломити ситуацію у Східній Європі на свою користь? З якою метою був створений Комінформбюро?
 2. Як відбувся державний переворот у Чехословаччині?
 3. Як виник радянсько-югославський конфлікт?
 4. Який вплив на міжнародну ситуацію справило внутріполітичне становище СРСР після Другої світової війни?
 5. З якою метою було створено Раду Економічної Взаємодопомоги (РЕВ)?
- ## **3. Становище в соціалістичній співдружності в 60-і роки. Події в Чехословаччині 1968 р. і доктрина „соціалістичного інтернаціоналізму“.**

Насамперед, слід розкрити поняття ”світова революція 1968 року“. Необхідно відмітити поширення до 1968 р. суспільних рухів, переважно лівих соціальних сил, більшою частиною молоді і студентів, а також громадських об'єднань за рівноправ'я жінок, правозахисних організацій, маргинальних груп населення, всіляких меншин, анархічних груп, антивоєнного руху в США та ін.

Хвиля молодіжних протестів охопила і соціалістичні країни, зокрема студентський рух торкнувся Польщі. У Чехословаччині він вилився – поряд з іншими протестами – у події ”празької весни “. Ці рухи викликали виступи дисидентів і в Радянському Союзі. Охарактеризувати відношення радянського керівництва до революційних тенденцій 60-х рр. у різних країнах.

Назвати наслідки спроб внутрішніх реформ в Угорщині і Чехословаччині в 1968 році.

Визначити основні положення доктрини ”соціалістичного інтернаціоналізму“ (доктрини Л.І.Брежнєва) і дати їй оцінку.

4. Війна США у В’єтнамі і її міжнародні наслідки (1965 – 1973 рр.).

Вивчення проблеми необхідно вести, відповідаючи на наступні питання:

1. Які події сприяли зростанню напруженості навколо В’єтнаму і початку в’єтнамо-американського конфлікту?
2. Як і з чого почалась війна у В’єтнамі?
3. Які причини привели до спроб США врегулювати ситуацію у В’єтнамі?
4. Охарактеризуйте позицію і політику СРСР у в’єтнамському конфлікті.
5. Основні положення ”Гуамської доктрини“ Р.Ніксона.
6. Як відбулось мирне врегулювання у В’єтнамі ? (Паризькі угоди по В’єтнаму).

5. Згортання зовнішньополітичної активності СРСР у Центральній Америці, Африці і Азії.

Що було причиною згортання участі СРСР у зарубіжних конфліктах у 80-х роках? Як змінилося ставлення латиноамериканських керівників до проблеми механізмів врегулювання латиноамериканських конфліктів? «Контадорська група“ і її політика. Радянська політика в Нікарагуа і реакція США. Угода ”Ескіпулас-2“ і її роль в нормалізації міжнародних відносин у Центральній Америці.

Як відбулось міжнародно-правове врегулювання ситуації навколо Афганістану? Необхідно простежити, які маневри проводило радянське

керівництво з перестановками в афганському уряді, щоб зберегти контроль на Афганістаном. Чому вони були невдалими? Коли і як було прийнято рішення про виведення радянських військ із Афганістану. 14 квітня 1988 р. в Женеві було підписано п'ять окремих угод з афганського питання. Охарактеризувати їх.

Які результати принесло припинення іноземного втручання в Анголі?

6. Міжнародні наслідки розпаду СРСР і виникнення Співдружності незалежних держав (СНД).

Опанування основними аспектами проблеми передбачає готовність відповісти на наступні питання:

1. Яких форм набули відцентрові тенденції в СРСР у 1989-1991 роках?
2. Яких заходів вживало союзне керівництво для збереження СРСР?
3. Як відбувся розпад Організації Варшавського Договору (ОВД) і розпуск Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ)?
4. Висвітлити події, пов'язані зі спробою державного перевороту в СРСР. Як це бачиться сьогодні ?
5. Як завершився процес саморуйнації СРСР і створення Співдружності Незалежних Держав (СНД)?
6. Якими були фундаментальні наслідки розпаду СРСР?

3. Тематика і методичні рекомендації з організації підготовки рефератів

1. Конфронтаційні кризи „холодної війни“.
2. Карибська криза і її міжнародні уроки і наслідки
3. Завершення „холодної війни“.

У рефераті **”Конфронтаційні кризи „холодної війни“** необхідно насамперед проаналізувати перші кризи ”холодної війни“, пов’язані з такими країнами як Іран, Туреччина і Греція. Рекомендується відповісти на питання: Чому виникла іранська криза? Які плани будувало радянське керівництво відносно Ірану, чим це було зумовлено і чому Й.В.Сталін відмовився від їх реалізації?

Які претензії висовував СРСР до Туреччини і який етнічний чинник він намагався використати в своїй політиці? У чому полягала сутність позиції

США в ході кризи?

Яким був розклад сил у Греції після виведення з її території британських військ і в період громадянської війни? Чому СРСР утримувався від активної допомоги грецьким комуністам?

Друга частина реферату має бути присвячена "Першій Берлінській кризі і її міжнародному значенню". Розгляд питання доцільно розпочати з аналізу наслідків наради західних держав у Лондоні (лютий – червень 1948 р.). Далі вказати основні причини Берлінської кризи? Як вона проходила і які мала наслідки для міжнародної ситуації?

В третій частині реферату може бути розглянута Друга Берлінська криза. У такому випадку слід висвітлити наступні питання: З яких причин навесні і влітку 1958 р. загострились відносини великих держав з німецького питання? Які параметри позиції СРСР по Західному Берліну стали жорсткішими у листопаді 1958 року? Що означав "ультиматум М. Хрущова по Берліну"? Якими результатами закінчилась радянсько-американська зустріч у Відні? Чому була побудована Берлінська стіна?

Реферат "Карибська криза і її міжнародні наслідки" структурно може бути побудованим наступним чином: в першому питанні необхідно висвітлити міжнародні наслідки кубинської революції 1959 р. і, насамперед, її вплив на кубинсько-американські відносини. Які заходи кубинського уряду викликали найбільше невдоволення США? Якою була реакція на Кубинську революцію з боку керівництва Радянського Союзу і як почалось радянське-кубинське зближення? Далі необхідно розглянути розвиток подій на першому етапі Карибської кризи (до розміщення радянських ракет). Необхідно висвітлити процес ескалації кубинсько-американського конфлікту. Потім перейти до аналізу подій на другому етапі Карибської кризи (в період розміщення радянських ракет). Чим закінчилась Кубинська криза? Яку оцінку ви дали б позиціям СРСР і США?

Реферат **”Завершення „холодної війни “** передбачає аналіз ряду складних і важливих питань. Спочатку необхідно визначити, як вплинула зміна влади в СРСР, з приходом до неї М. Горбачова, на міжнародне становище, охарактеризувати доктринальні основи нової зовнішньополітичної стратегії Радянського Союзу. В рамках загальноєвропейського процесу (Стокгольмська, Віденська зустрічі НБСЄ) визначити, як змінилась політика СРСР відносно прав людини в 1989-1990 роках? Коротко висвітлити процес врегулювання центральноамериканського і афганського конфліктів, припинення іноземного втручання в Анголі, сутність нової політики СРСР у Східній Азії (в'єтнамсько-камбоджійська проблема, нормалізація радянсько-китайських відносин, послаблення напруженості в Кореї).

Проаналізувати основні положення **”доктрини невтручання “** М.Горбачова. Які вона мала наслідки?

Далі необхідно охарактеризувати комплекс міжнародних угод з проблеми роззброєння, зокрема по ракетах середньої і меншої дальності (РСМД), Договору про обмеження звичайних збройних сил у Європі (ДОЗЗСЄ) і Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-1). Коли і де було зроблено висновки, що **”холодна війна “** закінчилась? Як відбувся розпад ОВД і розпуск РЕВ?

IV. ЗАПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історична обумовленість "холодної війни" і радянсько-американського протистояння.
2. Основні напрямки історіографії „холодної війни“.
3. Проблема контролю над озброєннями в період 60-х років.
4. В чому сутність біполярності і конфронтації? Як на конфронтацію впливала ідеологія? Як співвідносяться поняття "холодна війна" і "конфронтація"?
5. Основні особливості Ялтинсько-Потсдамської системи.
6. Створення ООН і початок її діяльності.
7. Створення Бреттон-Вудської системи і її основні інститути
8. Рішення держав антигітлерівської коаліції з німецького питання в 1945 році.

9. Зовнішньополітична стратегія СРСР після Другої світової війни. Ідеологія і реальність.
10. Ситуація у Центральній і Східній Європі після Другої світової війни. Політичний стан країн Східної Європи в перші післявоєнні роки (до кінця 1946 р.).
11. Німецьке питання в 1946 – 1947 рр. і мирні договори з колишніми союзниками Німеччини в Європі.
12. Початок і перші кризи „холодної війни“ (Греція, Туреччина, Іран).
13. Зародження концепції „стримування СРСР“ і її офіційне оформлення в „доктрині Трумена“.
14. „План Маршалла“ і його міжнародно-політичне значення.
15. Початок гонки озброєнь. ”Атомна дипломатія”.
16. Комунізація Центральної і Східної Європи на кінець 1940-х років.
17. Становлення структур безпеки на Заході (1947–1949 рр.) (Західноєвропейський союз, НАТО).
18. „Перша Берлінська криза “ і її міжнародне значення.
19. Формування нових підходів у радянській зовнішній політиці після смерті Й.Сталіна і зміни влади в СРСР.
20. Концепція „відкидання комунізму“, її політичні і військові складові.
21. Вхідження ФРН у НАТО і створення Організації Варшавського договору (ОВД).
22. Концепція „мирного співіснування “ і криза в соціалістичному таборі.
23. Корейська війна 1950-1953 рр. і її вплив на міжнародні відносини.
24. Основні положення Паризьких протоколів 1954 р. про вступ ФРН у Західноєвропейський союз і НАТО.
25. Суецька криза і її міжнародні наслідки.
26. Конфлікт у Польщі і криза в Угорщині 1956 р. і основні зміни в радянській політиці після них.
27. Друга Берлінська криза. Радянсько-американські відносини.
28. Концепція „гнучкого реагування “.

- 29.Карибська криза і її міжнародні наслідки.
- 30.Еволюція конфронтаційних концепцій міжнародних відносин (концепцій „мирного співіснування“ і „гнучкого реагування“).
- 31.Основні чинники, що спонукали зниження рівня конфронтаційного протистояння і перехід до розрядки.
- 32.Радянсько-американські угоди 1969–1974 років.
- 33.Криза військової організації НАТО в період 60-х років.
- 34.Становище в соціалістичній співдружності в 60-і роки. Події в Чехословаччині 1968 р. і доктрина „соціалістичного інтернаціоналізму“.
- 35.„Нова східна політика“ ФРН і її значення.
- 36.Договори про обмеження ядерних випробувань і неросповсюдження ядерної зброї.
- 37.Загострення радянсько-китайських відносин у контексті світової політики.
- 38.Війна США у В'єтнамі і її міжнародні наслідки (1965 – 1973 рр.).
- 39.Загальноєвропейський процес і основні положення Гельсінкського акту.
- 40.Розширення військово-політичної присутності СРСР у світі.
- 41.Проблематика прав людини і її вплив на радянсько-американські відносини і загальноєвропейський процес.
- 42.Ескалація конфліктів на Середньому Сході. Іран і Афганістан у 1977 – 1980 рр. і проблема іноземного втручання.
- 43.Крах розрядки і „подвійне рішення“ НАТО.
- 44.Зовнішньополітичні підходи США в першій половині 80-х рр. Зовнішньополітична стратегія СРСР.
- 45.Новий виток гонки озброєнь і економічно-ідеологічне виснаження СРСР.
- 46.Нове політичне мислення і міжнародні відносини Радянського Союзу.

47. Загальноєвропейський процес і зміна відношення СРСР до проблематики прав людини.
48. Згорання зовнішньополітичної активності СРСР у Центральній Америці, Африці і Азії.
49. „Доктрина невтручання“ М.Горбачова і антикомуністичні революції в Центральній і Східній Європі.
50. Комплекс міжнародних угод з роззброєння (РМСД, ДЗЗСЄ, СНО-1).
51. Міжнародні наслідки розпаду СРСР і виникнення Співдружності незалежних держав (СНД).

V. ОСНОВНІ ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ ПЕРІОДУ ”ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ ”

1945 рік

4-11 лютого	Кримська (Ялтинська) конференція керівників СРСР (Й.Сталін), США (Ф.Рузвельт) і Великої Британії (У.Черчілль).
25 квітня – 26 червня	Конференція Об'єднаних Націй в Сан-Франциско. Створення ООН. Затвердження Європейською консультативною комісією “Угоди про контрольний механізм в Німеччині”.
5 червня	Декларація СРСР, США, Великої Британії і Франції про поразку Німеччини і взяття верховної влади в ній чотирьох союзних держав.

7 червня	В.Молотов за вказівкою Й.Сталіна зустрівся у Москві з послом Туреччини в СРСР С.Сарпером. Він відкинув пропозицію Туреччини підписати новий договір про дружбу з Радянським Союзом і вимагав від Туреччини всупереч конвенції в Монтьєро, домовитися про режим спільного захисту проток в мирний час, надання права СРСР на будівництво спільно з турками військових баз в протоках Босфор і Дарданелли і наполягав на поверненні Радянському Союзу “спірних” територій, котрі Радянська Росія за умовами договору 1921 р. передала Туреччині.
28 червня	Створення у Варшаві польського Тимчасового уряду Національної єдності.
6 липня	Й. Сталін ухвалив секретну постанову ЦК ВКП(б) “Про заходи по організації сепаратистського руху в Південному Азербайджані і інших провінціях Північного Ірану”.
16 липня	Перший експериментальний вибух американської атомної бомби.
17 липня – 2 серпня	Берлінська (Потсдамська) конференція керівників СРСР (Й. Сталін), США (Г. Трумен), Великої Британії (У. Черчилль, з 27 липня К. Етлі).
6 серпня	Бомбардування м. Хіросіми американською атомною бомбою.
9 серпня	Атомне бомбардування м.Нагасакі.
20 серпня	Створення в СРСР Спеціального комітету для керівництва атомним проектом.
21 серпня	Припинення США поставок СРСР по ленд-лізу.
5 вересня	Втеча з радянського посольства в Оттаві (Канада) шифровальника І. Гузенка. Початок розслідування в Канаді і США справи про радянський атомний шпіонаж.
8 вересня	Висадка американських військ у Південній Кореї.
11 вересня	Державний департамент США оприлюднив меморандум щодо майбутньої торгівельної організації (ГАТТ).

11 вересня – 2 жовтня	Перша сесія Ради Міністрів Закордонних Справ (РМЗС) у Лондоні. Заява державного секретаря США Д. Бірнса про відмову США визнати комуністичні уряди Болгарії і Румунії і обговорювати з ними мирні договори за певних умов визнати уряд Угорщини. До американської заяви приєдналася Велика Британія.
24 жовтня	Набуття чинності Статуту ООН. 24 жовтня щорічно відзначається як День Організації Об'єднаних Націй.
3 листопада	В Угорщині відбулися перші вільні вибори, більшість голосів здобула Партія дрібних сільських господарів (ПДСГ), представник якої Ференц Надь з 1946 р. очолив уряд.
18 листопада	В Іранському Азербайджані почалось повстання, організоване Народною партією Ірану (Партія ТУДЕ).
29 листопада	На виборах в югославський парламент перемогу здобули комуністи і очолюваний ними Національно-визвольний фронт. Новий парламент скасував монархію і проголосив утворення Федеративної Народної Республіки Югославії (ФНРЮ).
листопад – грудень	Створення за участю партійних керівників із Баку, радянських військових і співробітників НКВД нових владних структур в Іранському Азербайджані. Передача В. Молотовим США і Великій Британії радянського проекту надання СРСР мандату на управління Триполітанією (колишня італійська колонія в Африці).
грудень	Перша сесія парламенту Іранського Азербайджану. Вибори Уряду.
16-26 грудня	Московська нарада міністрів закордонних справ СРСР, США і Великої Британії. На нараді американський і британський міністри виступили з вимогою, щоб в уряди Румунії і Болгарії були включені представники некоммуністичних партій. Було прийнято рішення про встановлення міжнародної опіки над Кореєю (СРСР, США, Великої Британії і Китаю).
27 грудня	Початок діяльності Міжнародного Валютного Фонду (МВФ) і Міжнародного Банку Реконструкції і Розвитку

	(МБРР).
кінець грудня	Місія зам. наркома НКЗС СРСР А.Вишинського в Бухарест. Виступив з ультимативною вимогою до румунського короля Міхая відправити у відставку уряд П. Радеску і призначити прем'єр-міністром прорадянського діяча Петру Гроза.

1946 рік

1 січня	Завершення виведення американських військ із Ірану.
10 січня	Початок роботи в Лондоні першої сесії Генеральної Асамблеї ООН.
1 лютого	Проголошення Угорської Республіки.
3 лютого	Початок розгортання в США пропагандистської компанії з приводу радянського атомного шпіонажу.
9 лютого	Промова Й. Сталіна перед виборцями Бауманського району Москви.
12-15 лютого	Другий пленум ЦК Компартії Греції прийняв рішення про перехід до організованої збройної народної боротьби проти монархічної влади.
22 лютого	"Довга телеграма" тимчасового повіреного в справах США в СРСР Джорджа Кеннана
25 лютого	Переименування Червоної армії в Радянську армію.
березень	Введення в північні райони Ірану 15 радянських танкових бригад. Створення Автономної Республіки Азербайджан.
2 березня	Виведення британських військ із Ірану в зв'язку з завершенням перебування іноземних військ на його території.
5 березня	Промова колишнього прем'єр-міністра Великої Британії У.Черчілля у Вестмінстерському коледжі м.Фултон (штат Міссурі) "М'язи світу". Значна частина істориків вважають датою початку "холодної війни" той день,

	місяць і рік, коли була ця промова.
14 березня	Й. Сталін в спеціальному інтерв'ю газеті "Правда" різко засудив "фултонську" промову У. Черчілля.
14 квітня	США подали в Комісію ООН з атомної енергії "план Баруха".
квітень	Генеральний секретар ЦК Компартії Греції Н.Захаріадіс провів зустріч у Белграді з Й.Броз Тіто, а потім у Криму з Й.Сталіним. Керівники обох держав висловили підтримку позиції КПГ.
22 квітня	Об'єднання у Східній Німеччині Компартії Німеччини і Соціал-демократичної Партії Німеччини в Соціалістичну Єдину Партію Німеччини (СЄПН).
25 квітня – 12 липня	Друга сесія Ради Міністрів закордонних справ (РМЗС) у Парижі.
9 травня	Завершення виведення радянських військ із Ірану.
26 травня	Перемога комуністів на виборах в Національні збори Чехословаччини.
2 червня	Утворення в Чехословаччині уряду на чолі з головою Компартії Чехословаччини Клементом Готвальдом.
15 і 25 липня	Проведення США серії випробувань ядерної зброї на атолі Бікіні.
17 липня	Угода між урядами СРСР, Великої Британії, США і Франції про спільний контроль над Австрією.
19 липня – 15 жовтня	Паризька мирна конференція по підготовці мирних договорів з Італією, Угорщиною, Румунією, Болгарією і Фінляндією
7 серпня	Радянський Союз направив уряду Туреччини ноту з пропозицією вступити в переговори про зміну режиму судноплавства в Чорноморських протоках і дозволити СРСР створити в зоні проток військову базу.
1 вересня	Плебісцит у Греції. Більшість населення схвалила

	пропозицію про відновлення монархії (король Георг II повернувся до Афін).
8 вересня	Референдум у Болгарії. Більшість населення висловились за проголошення республіки.
15 вересня	Проголошення Народної Республіки Болгарії.
19 вересня	Промова У.Черчілля “Трагедія Європи” в Цюрихському університеті. Закликав до відродження і реалізації ідей об’єднання Європи, і висловив сподівання на участь в ньому і СРСР.
4 листопада– 11 грудня	Третя сесія РМЗС в Нью-Йорку
2 грудня	США і Велика Британія прийняли рішення про створення американо-британського економічного союзу (“Бізонії”) в своїх економічних зонах у Німеччині (набув чинності з 1 січня 1947 року).
25 грудня	Пуск атомного реактора в СРСР – першого в Європі.

1947 рік

19 січня	Поразка на парламентських виборах у Польщі селянської партії на чолі з С.Миколайчиком. Результати виборів були брутально сфальсифіковані за активною діяльністю радянських спецслужб.
10 лютого	Підписання в Парижі державами антигітлерівської коаліції мирних договорів з колишніми союзниками нацистської Німеччини – Італією, Угорщиною, Румунією, Болгарією і Фінляндією. Визнання Румунією і Фінляндією нових кордонів з СРСР. Проголошення Вільної території Трієст відповідно мирного договору з Італією.
Лютий	Укладення договору про співробітництво збройних сил США і Канади.

21 лютого	Велика Британія повідомила американську адміністрацію про неможливість через фінансові труднощі надавати допомогу Греції й Туреччині.
3 березня	Створення Економічної комісії ООН для країн Європи.
4 березня	Підписання в Дюнкерку Договору про союз і взаємодопомогу між Великою Британією і США терміном на 50 років.
10 березня-24 квітня	Четверта сесія РМЗС (у Москві)
12 березня	Виступ президента Г. Трумена в Конгресі США з програмою, що проголошувала готовність США надати іншим народам “вільного світу” економічну і військову допомогу (“доктрина Трумена”).
18 березня	Утворення Економічної комісії ООН для країн Азії і Далекого Сходу.
22 березня	Прийняття в США “Закону про лояльність”, який передбачав перевірку державних службовців на вірність Конституції.
квітень	Початок евакуації американських військ із Китаю. Виключення міністрів-комуністів із складу французького уряду.
31 травня	Виключення міністрів-комуністів із складу італійського уряду.
5 червня	Виступ державного секретаря США Дж. Маршалла в Гарвардському університеті з планом економічного відродження Європи шляхом надання їй американської економічної допомоги («план Маршалла»).
14 червня	Створення в радянській зоні окупації Німецької економічної комісії.
27 червня – 2 липня	Паризька нарада міністрів закордонних справ Великої Британії, СРСР і Франції з питання про «план Маршалла».

12 – 15 липня	Міжнародна конференція 16 європейських країн-учасниць «плану Маршалла». Утворення Комітету європейського співробітництва – попередника Організації європейського економічного співробітництва (ОЄЕС).
12 липня	Американо-турецька угода про надання Туреччині кредиту в розмірі 100 млн. доларів.
26 липня	Прийняття в США Закону про національну безпеку. Підпорядкування міністерству оборони усіх збройних сил. Створення Центрального розвідувального управління (ЦРУ) Ради Національної Безпеки (РНБ), Управління Ресурсів Національної Безпеки (УРНБ).
2 вересня	На міжнародній американській конференції в Петрополісі поблизу Ріо де Жанейро США і 19 латиноамериканських країн підписали Міжамериканський договір «Про оборону Західної півкулі» («Ріо де Жанейрський пакт», «Пакт Ріо»).
14 вересня	Лівий уряд Польщі розірвав конкордат з Ватиканом, в країні почався конфлікт держави з церквою.
22 вересня	Нарада керівників 9-ти комуністичних партій Європи в польському місті Шклярська-Поремба (Болгарії, Італії, Польщі, Радянського Союзу, Франції, Чехословаччини, Югославії, Румунії, Угорщини). Прийняття рішення про створення Інформаційного бюро комуністичних партій (Комінформ бюро).
вересень	В Салоніках грецькі комуністи проголосили створення уряду «Вільна Греція» на чолі з Маркосом Вафівадісом.
6 жовтня	СРСР і США домовилися про узгодження виведення радянських і американських військ із обох частин Кореї, починаючи з 948 р.
15 жовтня	Рішення Ради Ліги Арабських Держав в Бейруті про співробітництво арабських держав у військовій галузі.
29 жовтня	Договір про митний союз між Бельгією, Нідерландами і Люксембургом.
30 жовтня	Підписання в Женеві Генеральної угоди про по тарифам і

	торгівлі (ГАТТ).
6–22 листопада	Нарада замісників міністрів закордонних справ СРСР, США, Великої Британії і Франції в Лондоні з німецького питання.
25 листопада – 15 грудня	П'ята сесія РМЗС у Лондоні
28 листопада – 1 грудня	Міжнародний конгрес представників соціал-демократичних партій в Антверпені. Створення Комітету міжнародних соціалістичних конференцій (КОМІСКО).
29 листопада	Прийняття Генеральною Асамблеєю ООН рішення про скасування англійського мандату на Палестину і створення на території Палестини арабської і єврейської держав. Територія Палестини розділялася на єврейську, арабську частини і особливу зону під опікою ООН.
30 грудня	Ліквідація монархії і проголошення Румунії республікою. Зречення румунського короля Міхая V.

1948 рік

10 лютого	Зустріч Й. Сталіна з представниками югославської і болгарської компартій у Москві, на якій радянський вождь виступив з критикою проекту «Балканської федерації».
лютий – березень	Підписання договорів про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу між СРСР і Румунією (4.02), Угорщиною (18.02) і Болгарією (18.03).
21–25 лютого	Комуністичний переворот у Чехословаччині. Формування однопартійного комуністичного уряду.
23 лютого – 1 червня	Лондонська нарада США, Великої Британії, Франції, Бельгії, Нідерландів і Люксембурга по Німеччині. Фактичне сепаратне врегулювання західними державами німецької проблеми.
13 березня	Створення економічного союзу Бельгії, Нідерландів і Люксембургу – «Бенілюкс».

17 березня	Підписання Францією, Бельгією, Нідерландами, Люксембургом і Великою Британією Брюсельського пакта – Договору про економічне, соціальне і культурне співробітництво і колективну оборону терміном на 50 років.
26 березня	Введення США ембарго на торгівлю так званими стратегічними товарами з країнами «соціалістичного табору».
30 березня – 2 травня	9-а Міжамериканська конференція в Боготі (Колумбія). Заснування Організації Американських Держав і прийняття її Статуту (30 квітня 1948).
2 квітня	Прийняття Конгресом США «плану Маршалла».
16 квітня	Угода про європейське економічне співробітництво в рамках «плану Маршалла» (Австрія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Туреччина, Франція, Швейцарія, Швеція і Західні окупаційні зони Німеччини).
15 травня	Проголошення утворення держави Ізраїль. Початок першої арабо-ізраїльської війни.
17 травня	Офіційне визнання держави Ізраїль США і Радянським Союзом.
7 червня	Відставка президента Чехословаччини Е. Бенеша. Обрання президентом К. Готвальда (14.06).
14 червня	Прийняття сенатом США «резолуції Ванденберга». США офіційно відмовились від ізоляціонізму і прийняли рішення брати участь у військових блоках в мирний час.
21 червня 1948 р. – 11 травня 1949 р.	Перша Берлінська криза і блокада Берліна.
23–24 червня	Нарада у Варшаві міністрів закордонних справ СРСР,

	Болгарії, Румунії, Угорщини, Чехословаччини, Албанії і Югославії з проблеми німецького урегулювання.
24 червня	Введення СРСР заборони на завезення товарів із західних зон Німеччини у Східну і припинення поставок із Східної зони в західні сектори Берліну.
28 червня	На нараді в Бухаресті прийнята резолюція «Про становище в Комуністичній партії Югославії». Виключення КПЮ із Комінформа.
30 липня – 18 серпня	Дунайська конференція в Белграді. Підписання конвенції про режим судноплавства на р. Дунай.
1 серпня	Економічне об'єднання французької зони окупації в Німеччині з Бізонією.
15 серпня	Проголошення на півдні Кореї держави Республіка Корея.
Серпень – вересень 1 вересня	Переговори між урядами СРСР, США, Великої Британії і Франції в Парижі з питання колишніх італійських колоній. В Бонні (Західна Німеччина), після офіційного злиття трьох західних окупаційних зон в одну, створено Парламентську Раду з правами тимчасового законодавчого органу західнонімецьких земель.
9 вересня	Проголошення на півночі Кореї Кореїської Народно-Демократичної Республіки (КНДР).
12 жовтня	Встановлення дипломатичних відносин між СРСР і Кореїською Народно-Демократичною Республікою (КНДР).
23 листопада	Затвердження президентом США Г. Труменом секретної директиви Ради Національної Безпеки №20/4 «Політика США щодо Росії, що передбачала нове послаблення СРСР і його впливу».
10 грудня	Підписання угоди в Сеулі про надання США допомоги Південній Кореї.
10 грудня	Прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини.

Грудень	Виведення радянських військ із Північної Кореї.
---------	---

1949 рік

5 – 8 січня	Економічна нарада представників СРСР, Болгарії, Польщі, Румунії, Угорщини, Чехословаччини. Створення Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) (пізніше в РЕВ ввійшли Албанія, Соціалістична Республіка В'єтнам (СРВ), Німецька Демократична Республіка (НДР), Куба і Монгольська Народна Республіка (МНР)).
20 січня	Проголошення Г.Труменом програми «технічної допомоги».
4 лютого	Заборона Народної партії Ірану (ТУДЕ).
27 лютого	Підписання тимчасових угод про перемир'я після першої арабо-ізраїльської війни між Ізраїлем та Єгиптом, Ізраїлем і Ліваном (23.03), Ізраїлем і Йорданією (4.04), Ізраїлем і Сирією (20.07).
4 квітня	На конференції у Вашингтоні за участю США, Великої Британії, Франції, Італії, Бельгії, Нідерландів, Люксембурга, Канади, Данії, Ісландії, Норвегії і Португалії підписано Північноатлантичний пакт (НАТО).
7 – 10 квітня	Конференція США, Великої Британії і Франції у Вашингтоні з німецького питання. Прийняття «Окупаційного статуту» і угоди про контроль трьох держав у Західній Німеччині.
5 травня	На конференції держав Західного союзу створена Рада Європи.
8 травня	Прийняття парламентською радою в Бонні «Основного закону» (Конституція Федеративної Республіки Німеччини).
23 травня – 20 червня	Шоста сесія РМЗС у Парижі.
29 серпня	Перше випробування атомної бомби в СРСР

	(повідомлення про випробування опубліковано 25 вересня)
20 вересня	Проголошення Федеративної Республіки Німеччини (ФРН). Обрання канцлером Конрада Аденауера, президентом – Теодора Хейса.
29 вересня	Денонсація Радянським Союзом Договору про дружбу, взаємну допомогу і співробітництво з Югославією.
1 жовтня	Перемога комуністичних сил в Китаї. Проголошення Китайської Народної Республіки (КНР).
2 жовтня	Заява радянського уряду про припинення дипломатичних відносин з урядом Чан Кайші. Встановлення дипломатичних відносин між СРСР і КНР.
7 жовтня	Проголошення Німецької Демократичної Республіки (НДР).
11 жовтня	Президентом НДР обраний Вільгельм Пік, прем'єр-міністром – Отто Гротеволь.
10 жовтня	Передача Радянською Військовою Адміністрацією Німеччини (РВАГ) функцій управління Тимчасовому уряду НДР. Створення Радянської контрольної комісії для спостереження за виконанням Потсдамських угод.
15 жовтня	Визнання Радянським Союзом НДР і встановлення з нею дипломатичних відносин.
22 листопада	Укладення Петербургської угоди між урядом К. Аденауера і верховними комісарами західних держав у ФРН про включення ФРН у систему Західноєвропейських союзів.
15 грудня	Укладення угоди між США і ФРН про приєднання Західної Німеччини до “плану Маршалла”.

1950 рік

30 січня	Встановлення дипломатичних відносин між СРСР і Демократичною Республікою В'єтнам (ДРВ).
----------	---

січень лютий	–	Зустрічі Й. Сталіна в Москві з вищими керівниками компартій КНР (Мао Цзедун, Чжоу Еньлай), КНДР (Кім Ір Сен), ДРВ (Хо Ші Мін).
14 лютого		Укладення Договору про дружбу, союз і взаємодопомогу між СРСР і КНР терміном на 30 років.
1 березня		Проголошення Китайської Республіки на о. Тайвань. Обрання Чан Кайші її президентом.
19 березня		У Стокгольмі на Конференції прихильників антиядерного руху прийнято Стокгольмську відозву з закликом заборонити ядерну зброю.
9 травня		Робер Шуман – міністр закордонних справ Франції виступив з планом економічної інтеграції Європи (“план Шумана”), основою якого мало стати утворення Європейського об’єднання вугілля і сталі.
25 червня		Початок війни у Кореї.
25, 27 червня; 7 липня		Прийняття Радою Безпеки ООН резолюцій про надання допомоги Південній Кореї.
27 червня		Втручання США у війну в Кореї. Заява США про “взяття під захист” острова Тайвань.
20 жовтня		Збройні сили ООН в Кореї зайняли Пхеньян – столицю КНДР.
24 жовтня		У Парижі на засіданні Національних зборів оголошено план створення Європейського оборонного співтовариства (ЄОС), який включав формування європейської армії (“план Плевена”).
25 жовтня		У війну на боці Північної Кореї вступили “добровольці” із КНР.
25 листопада		Початок контрнаступу Корейської народної армії і загонів китайських добровольців.
30 листопада		Президент Г. Трумен виступив з загрозою застосування атомної зброї в Кореї.

6 грудня	Війська Кореїської народної армії звільнили Пхеньян.
грудень	Президент США підписав директиву РНБ – 68.
8 грудня	Оголошення США економічного бойкоту КНР.

1951 рік

4 січня	В ході війни в Кореї північнокорейські війська захопили столицю Південної Кореї м. Сеул.
1 лютого	Прийняття Радою Безпеки ООН резолюції “Про агресивні дії КНР у Кореї”.
29 березня	Смертний вирок американського суду Етель і Юліусу Розенбергам, звинуваченим у шпигунстві на користь СРСР.
11 квітня	Звільнення президентом Г. Труменом генерала Д. Макартура з посади командувача збройними силами США на Далекому Сході.
18 квітня	Франція, ФРН, Італія і країни Бенілюксу підписали в Парижі Договір про створення Європейського об’єднання вугілля і сталі (ЄОВС), на основі “плану Шумана”.
10 липня	Початок переговорів між КНДР, КНР і США про перемир’я в Кореї.
липень	Підписання іспано-американської угоди про надання американської допомоги Іспанії в модернізації її військових аеродромів і про їх використання США у військових цілях.
липень – жовтень	Заяви урядів Великої Британії, США і Франції про припинення війни з Німеччиною.
1 вересня	Підписання у Сан-Франциско Тихоокеанського пакту безпеки – військово-політичного союзу між США, Австралією і Новою Зеландією (АНЗЮС).

4 – 8 вересня	Мирна конференція у Сан-Франциско. Підписання (8.09.) мирного договору 49-ти держав з Японією. СРСР, Польща і Чехословаччина відмовилися від підписання договору.
10 жовтня	Підписання президентом Г. Труменом закону про “взаємне забезпечення безпеки”.

1952 рік

11 січня	Створення Комісії ООН з роззброєння.
18 лютого	Приєднання Туреччини і Греції до НАТО.
26 травня	Підписання Бонського договору (США, Велика Британія, Франція і ФРН) про припинення окупаційного статусу ФРН. Мав набути чинності разом з Паризьким договором.
27 травня	Підписання Паризького договору (Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург і ФРН) про Європейське оборонне співтовариство.
травень	В американському журналі “Лайф” опублікована стаття Дж. Ф. Даллеса “Політика сміливості”, в якій сформульована політична доктрина “звільнення” (“відкидання комунізму”).
23 липня	Переворот у Єгипті, здійснений групою організації “Вільні офіцери” на чолі Гамаль Абдель Насером.
5 – 14 жовтня	XIX з’їзд ВКП(б). перейменування ВКП(б) у КПРС. Останній з’їзд, на якому був присутнім і виступив Й. Сталін.
30 жовтня	Перше випробування атомної бомби Великою Британією.
4 листопада	Перемога на президентських виборах у США кандидата від Республіканської партії Дуайта Ейзенхауера.
6 листопада	Перше випробування американської термоядерної бомби.

1953 рік

28 лютого	Підписання в Анкарі Договору про дружбу між Грецією, Туреччиною і Югославією (Балканський пакт).
5 березня	Смерть Й. В. Сталіна.
7 квітня	Обрання Дага Хамаршельда (Швеція) генеральним секретарем ООН.
17 червня	Повстання в Берліні.
27 липня	Підписання в місті Панмінчжоні перемир'я в Кореї.
12 серпня	Випробування радянської термоядерної бомби.
26 вересня	Обрання М. Хрущова Першим секретарем ЦК КПРС. Укладення договору між США і Іспанією про економічну і військову допомогу та розташування американських баз в Іспанії.
1 жовтня	Укладення військово-політичного договору між США і Південною Кореєю.

1954 рік

12 січня	Державний секретар США Дж. Ф. Даллес висунув доктрину "масованої відплати".
1 березня	У США оголошено про успішне випробування на Маршаллових островах термоядерної бомби, потужністю більше ніж в 500 раз перевищуючою бомбу, яка була застосована в бомбардуванні м. Хіросіми 6 серпня 1945 р.
3 – 29 березня	Міжамериканська конференція в Каракасі (Венесуела). Прийняття резолюції Даллеса про право "колективного втручання" в справи латиноамериканських країн.
18 квітня	Формування в Єгипті уряду на чолі з Г. А. Насером.
26 квітня –	Женевська нарада міністрів закордонних справ СРСР,

21 липня	США, Великої Британії, Франції і Китаю з проблем мирного урегулювання в Кореї і Індокитаї. Підписання Женевських угод про відновлення миру в Індокитаї і визнанні незалежності В'єтнаму (20 – 21.07).
7 травня	Капітуляція французьких військ у фортеці Д'єнб'єнфу (Північний В'єтнам). Загальна перемога в'єтнамських комуністичних сил.
26 червня	Підписання в Делі угоди про індійсько-китайські відносини. Угода містила п'ять принципів мирного урегулювання ("Панча шила").
24 серпня	Підписання президентом США Д. Ейзенхауером Закону "про контроль над комуністичною діяльністю".
30 серпня	Відхилення Національними зборами Франції договору про створення Європейського оборонного співтовариства.
8 вересня	Підписання в м. Маніла (Філіппіни) пакту про оборону Південно-Східної Азії за участю США, Великої Британії, Франції, Австралії, Нової Зеландії, Філіппін, Пакистану, Таїланду. Початок формування блоку СЕАТО.
5 жовтня	Італія і Югославія підписали угоду про розділ Вільної території Трієст.
19 жовтня	Підписання в Каїрі угоди між Великою Британією і Єгиптом про припинення дії британсько-єгипетського договору 1936 р. і про виведення британських військ із Єгипту.
23 жовтня	В Парижі були підписані представниками семи країн "паризькі протоколи" про вступ ФРН в Західноєвропейський союз і НАТО.
2 грудня	Укладення у Вашингтоні договору про взаємну оборону між урядом Чан Кайші на Тайвані і США.
2 грудня	Підписання в Тегерані радянсько-іранської угоди про урегулювання прикордонних і фінансових суперечок.

1955 рік

25 січня	Указ Президії Верховної Ради СРСР “Про припинення стану війни між Радянським Союзом і Німеччиною”.
18 – 24 лютого	Конференція глав урядів 29 держав і територій Азії і Африки в Бандунгу (Індонезія).
24 лютого	Підписання у Багдаді іраксько-турецького договору про взаємне співробітництво – початок створення Багдадського пакту.
лютий– листопад	Утворення Організації Центрального Договору (СЕНТО) – Багдадського пакту. В нього ввійшли: 24 лютого – Туреччина, Ірак; 4 квітня – Велика Британія; 23 вересня – Пакистан; 3 листопада – Іран.
березень	Італія, ФРН (18 березня) і Франція (27 березня) ратифікували “Паризькі протоколи” 1954 р.
7 травня	СРСР заявив у відповідь на ратифікацію “Паризьких протоколів” про денонсацію своїх союзних договорів з Великою Британією (договору 26 травня 1942 р.) і Францією.
10 травня	Усунення з престолу в Південному В’єтнамі імператора Бао Дая. Встановлення диктатури Нго Дінь Дьєма.
11–14 травня	Нарада у Варшаві представників восьми європейських соціалістичних країн по забезпеченню миру і безпеки в Європі. Укладення Договору про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу (14 травня) – Варшавський договір (ввійшли СРСР, Албанія, Болгарія, НДР, Польща, Румунія, Угорщина, Чехословаччина).
15 травня	Підписання у Відні представниками СРСР, США, Великої Британії і Франції Державного договору з Австрією.
26 травня – 2 червня	Візит радянської урядової делегації в Югославію. Підписання Белградської декларації про нормалізацію радянсько-югославських відносин.

18–23 липня	Женевська нарада глав урядів СРСР, США, Великої Британії і Франції.
9–13 вересня	Візит урядової делегації ФРН на чолі з К. Аденауером до Москви. Угода (13 вересня) про встановлення дипломатичних відносин між СРСР і ФРН.
19 вересня	Підписання протоколу між СРСР і Фінляндією про продовження договору 1948 р. про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу і угоди про відмову СРСР від прав на використання військово-морської бази Порккала – Удд.
3 жовтня	Плебісцит про статус Саара. За результатами його Саар мав бути переданий ФРН.
14 грудня	Прийняття в ООН Австрії, Албанії, Болгарії, Угорщини, Румунії, Йорданії, Ірландії, Іспанії, Італії, Камбоджі, Лаоса, Лівії, Непала, Португалії, Фінляндії і Цейлона.

1956 рік

14–25 лютого	XX з'їзд КПРС. На закритому засіданні з'їзду (25 лютого) перший секретар ЦК КПРС М. Хрущов виступив з доповіддю про культ особистості.
17 квітня	Розпуск Комінформа.
7 липня	Прийняття Бундестагом ФРН Закону про загальну військову повинність
26 липня	Націоналізація Суецького каналу
16 – 23 серпня	Лондонська конференція 20-ти держав з питання Суецького каналу
1 – 5 жовтня	Конференція 18-ти держав в Лондоні з питання Суецького каналу. Створення Асоціації країн-користувачів Суецького каналу.
19 жовтня	Підписання у Москві радянсько-японської Декларації про припинення війни і відновлення дипломатичних відносин.

23 жовтня – 4 листопада	Антикомуністичне повстання в Угорщині.
24 жовтня	Секретні домовленості Великої Британії, Франції і Ізраїля в м. Севр (Франція) про військову операцію проти Єгипту.
27 жовтня	Підписання Францією і ФРН угоди про передачу Саарської області в склад ФРН.
31 жовтня	Напад сухопутних військ Ізраїля і військово-повітряних сил Великої Британії і Франції на Єгипет. «Суецька криза».
31 жовтня	Заява Радянського уряду про збройну агресію Великої Британії, Франції і Ізраїля проти Єгипту.
1 листопада	Створення нового уряду Угорщини (прем'єр-міністр Імре Надь) за участю представників некомуністичних партій.
1 листопада	Розірвання Єгиптом дипломатичних відносин з Великою Британією.
2 листопада	Прийняття надзвичайною сесією Генеральної Асамблеї ООН резолюції про припинення бойових дій у Єгипті і виведення іноземних військ з його території.
2 листопада	Угорський уряд І. Надя заявив про вихід Угорщини із Організації Варшавського Договору. Початок військового втручання СРСР в Угорщині.
3 листопада	Формування за підтримкою СРСР «революційного робітничо-селянського уряду» Угорщини на чолі з Яношем Кадаром.
5 листопада	Висадка британських і французьких сухопутних військ в м. Порт-Саїд (Єгипет).
5 листопада	Послання уряду СРСР прем'єр-міністрам Великої Британії, Франції і Ізраїлю з вимогою припинити вторгнення в Єгипет.
7 листопада	Припинення троїстої агресії проти Єгипту.

8 листопада	Генеральна Асамблея ООН виступила з вимогою до СРСР вивести радянські війська з Угорщини.
18 грудня	Прийняття Японії в ООН.
22 грудня	Виведення британських і французьких військ із Єгипту.

1957 рік

1 січня	Приєднання Танжеру до Марокко.
5 січня	Послання президента Д. Ейзенхауера конгресу США про політику на Близькому і Середньому Сході («доктрина Ейзенхауера»).
21–24 березня	Переговори на Бермудських островах президента США Д. Ейзенхауера і прем'єр-міністра Великої Британії Г. Макміллана. Оголошення «концепції взаємозалежності».
25 березня	Підписання в Римі представниками Франції, ФРН, Італії, Бельгії, Нідерландів, Люксембурга («шістка») Договору про Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), чи Спільний ринок. Водночас підписано Договір про Європейське співтовариство з атомної енергії (Євроатом).
20 квітня	Відновлення допомоги США Ізраїлю (була припинена у жовтні 1956 р. в зв'язку з агресією проти Єгипту).
10 травня	Звернення Ради СРСР до Конгресу США і парламенту Великої Британії з пропозицією про припинення випробувань ядерної зброї і її заборону.
15 травня	Велика Британія провела в центральному районі Тихого океану перше випробування термоядерної бомби.
7–10 липня	Перша міжнародна конференція вчених проти небезпеки атомної війни (Пагоушська конференція)
27 липня	Повідомлення Телеграфного агентства Радянського Союзу (ТАРС) про проведення в СРСР випробувань першої в світі міжконтинентальної балістичної ракети.

11 вересня	СРСР висловив протест Туреччині в зв'язку з зосередженням турецьких військ на кордоні з Сирією.
2 жовтня	Пропозиція уряду Польщі Генеральній Асамблеї ООН про створення в Центральній Європі безатомної зони («план Рапацького»)
4 жовтня	Запуск в СРСР першого в світі штучного супутника Землі.
16 жовтня	У зв'язку із збройними інцидентами на сирійсько-турецькому кордоні в Сирії введено надзвичайний стан. Державний секретар США Дж. Ф. Даллес застеріг СРСР від нападу на Туреччину.
16–19 жовтня	Нарада у Москві представників комуністичних і робітничих партій 64 країн. Прийняття Маніфесту миру.
19 жовтня	Уряд ФРН розірвав дипломатичні відносини з Югославією, в зв'язку з тим, що Югославія визнала НДР і встановила з нею дипломатичні відносини.
5 грудня	Спуск на воду в СРСР першого атомного криголама «Ленін».
19 грудня	Ухвалення Сесією Ради НАТО «доктрини взаємозалежності» і прийняття рішення про створення на території європейських країн-учасниць НАТО баз ядерної зброї і майданчиків для запусків ракет.
26 грудня – 1 січня 1958 р.	Перша Конференція солідарності країн Азії і Африки.

1958 рік

31 січня	Запуск першого американського штучного супутника Землі.
січень	Рішення СРСР скоротити чисельність збройних сил на 300 тис. чоловік.
1 лютого	Підписання президентом Єгипту і Сирії документів про створення Об'єднаної Арабської Республіки (ОАР).

14 лютого	Об'єднання королівств Ірака і Йорданії в Арабську Федерацію.
22 лютого	Підписання угоди про розташування американських ракет на території Великої Британії.
березень	Бундестаг ФРН ратифікував угоду про розташування на її території американської ядерної зброї.
3 травня	Президент США Д. Ейзенхауер запропонував 12 державам, що брали участь у дослідженнях Антарктиди, відмовитися від її мілітаризації.
8 травня	Дж. Ф. Даллес заявив у міському зібранні Західного Берліну, що будь-який напад на Західний Берлін буде розглядатися в США як агресія проти західних держав взагалі.
травень – червень	Криза Четвертої Республіки у Франції. Формування уряду Ш. де Голля (1-го червня). Початок політичної реформи режиму Четвертої Республіки.
14 липня	Повалення монархії в Іраку.
15 липня	Висадка американських військ у Лівані в зв'язку з загостренням ситуації на Близькому Сході. Денонсація Іраком договору про створення Йордано-Іракської Арабської Федерації.
17 липня	Висадка британських військ в Йорданії.
19 липня	Підписання договору між ОАР і Іраком про спільну допомогу.
31 жовтня	Початок переговорів у Женеві представників СРСР, США і Великої Британії про припинення випробувань ядерної зброї.
27 листопада	Ультиматум М. Хрущова по Західному Берліну.
21 грудня	Обрання Ш. де Голля президентом Французької Республіки.

1959 рік

1 – 2 січня	Перемога революції на Кубі. Повалення режиму Ф. Батісти.
2 січня	Запуск в СРСР першої багатоступеневої космічної ракети в сторону Місяця.
3 січня	Створення Тимчасового уряду Республіки Куба.
27 січня – 5 лютого	XXI позачерговий з'їзд КПРС. Заява М. Хрущова про початок «розгорнутого будівництва комунізму».
16 лютого	Вступ Фіделя Кастро Рус на посаду прем'єр-міністра Республіки Куба.
19 лютого	Підписання у Лондоні представниками Греції, Туреччини і Великої Британії угоди про надання незалежності Кіпру.
24 березня	Вихід Іраку з Багдадського пакту.
29 березня	Угода Італії і США про будівництво американських ракетних баз на території Італії.
11 травня – 20 червня;	Женевська угода міністрів закордонних справ СРСР, США, Великої Британії і Франції за участю делегацій НДР і ФРН.
21 серпня	Після виходу Ірака з Багдадського пакту держави, що залишалися учасниками пакту прийняли рішення створити на базі домовленостей в рамках Багдадського пакту Організацію Центрального договору (СЕНТО).
25 – 26 серпня	Збройні сутички на китайсько-індійському кордоні.
15 – 28 вересня	Перший візит глави Радянського уряду М. Хрущова до США.
20 листопада	Прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції про загальне і повне роззброєння.
29 листопада	У Стокгольмі на конференції міністрів фінансів Австрії, Данії, Великої Британії, Норвегії, Португалії, Швеції і

	Швейцарії підписана конвенція про утворення Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ).
--	---

1960 рік

19 січня	У Вашингтоні підписаний новий американсько-японський договір про взаємне співробітництво і гарантію безпеки.
13 лютого	Перші випробування атомної бомби Францією.
1 травня	В СРСР було збито над Уралом в районі Свердловська (нині Єкатеринбург) американський розвідувальний літак У-2, який пілотував У. Пауерс.
16 травня	Зрив Паризької чотирьохсторонньої зустрічі глав урядів СРСР, США, Великої Британії і Франції.
1 січня – 28 листопада 8 листопада	Проголошення незалежності 18-ти колишніх колоніальних країн. Перемога на президентських виборах у США кандидата демократичної партії Дж. Ф. Кеннеді.
10 листопада – 1 грудня	Нарада у Москві представників комуністичних і робітничих партій.
14 грудня	Прийняття Генеральної Асамблеєю ООН Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам.
14 грудня	Підписання в Парижі представниками США, Канади і 18-ма країнами-членами Організації європейського економічного співтовариства (ОЄЕС) Угоди про заснування Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).
20 грудня	Утворення Національного фронту звільнення Південного В'єтнаму.

1961 рік

15 лютого	Створення Армії визволення Південного В'єтнаму.
12 квітня	В СРСР здійснено перший успішний запуск космічного корабля з людиною на борту – Ю. О. Гагаріним.
16 квітня	Ф. Кастро проголосив на мітингу в Гавані соціалістичний характер кубинської революції.
17–19 квітня	Спроба збройного вторгнення на Кубу кубинських емігрантів за підтримкою США в районі Плайя – Хірон і їх розгром.
5 травня	Запуск в США космічного корабля «Меркурій» з космонавтом А.Шепардом
31 травня	Британський домініон Південно-Африканський Союз проголошений незалежною Південно-Африканською республікою.
3-4 червня	Переговори у Відні між Головою ради Міністрів СРСР М.Хрущовим і Президентом США Д.Кеннеді
5-17 серпня	Підписання на міжамериканській соціальній і економічній конференції в Пунте-дель-Есте Хартії «Союз заради прогресу»
13 серпня	Побудова «берлінського муру» - вздовж кордонів Західного Берліну – збоку і по території Східного Берліну
1-6 вересня	У Белграді відбулася перша конференція Руху Неприєднання
18 вересня	Загибель у авіаційній катастрофі Генерального секретаря ООН Дага Хаммаршельда
17-31 жовтня	XXII з'їзд КПРС. Прийняття Програми КПРС, котра передбачала побудову комуністичного суспільства до 1980р. Проголошення СРСР «загальнонародною» державою
9 грудня	Розірвання радянсько-албанських відносин
18 грудня	Возз'єднання з Індією колишніх португальських колоній Гоа, Діу і Дамана.

19 грудня	Зустріч президента США Д.Кеннеді і прем'єр-міністра Великої Британії на Бермудських островах. Підписання пакту «Нассау» (США погоджуються постачати Великій Британії американські ракети «Поларіс», замість ракет «Скайболт»).
20 грудня	Утворення у рамках ООН Комітету 18-ти держав з роззброєння.

1962 рік

3 лютого	Введення президентом США Д.Кеннеді повного ембарго на торгівлю з Кубою
10 лютого	Політ американського космічного корабля (астронавт Дж.Гленн)
18 березня	Підписання в м. Евіан угоди між урядом Франції і Фронтом національного визволення Алжиру і алжирським емігрантським урядом про перемир'я і право народу Алжиру на самовизначення. Визнання Францією незалежності Алжиру
2 вересня	СРСР дав згоду на поставку зброї для Куби
25 вересня	Фідель Кастро заявив, що СРСР створює на Кубі базу для свого риболовецького флоту
22 жовтня	Початок «Кубинської ракетної кризи» : в США президент Кеннеді у виступі на радіо заявляє, що СРСР побудував на Кубі ракетну базу. Він оголошує про початок морської блокади острова для того, щоб запобігти поставкам нових радянських ракет на Кубу і закликає Хрущова відмовитися від дій, котрі загрожують миру на планеті.
26 жовтня	Хрущов направляє послання президенту США Кеннеді. 27 жовтня в радянській пресі публікується його заява, в якій повідомляється про готовність СРСР вивезти з Куби озброєння, котре США вважають «наступальним» за умовою, що США вивезуть свої ракети із Туреччини. Кеннеді умову відхилив і заявив, що всі роботи на

	ракетних базах на Кубі повинні бути припинені.
28 жовтня	Хрущов оголосив, що він дав розпорядження про вивезення всього «наступального озброєння» з Куби.
6 листопада	Прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції про припинення всіх ядерних випробувань, крім підземних.
20 листопада	СРСР погодився вивезти з Куби радянські бомбардувальники, а США оголосили про припинення морської блокади острова.
4 грудня	Асамблея Західноєвропейського союзу в Парижі закликає до створення єдиних багатосторонніх сил НАТО

1963 рік

22 січня	Підписання президентом Франції Ш. де Голлем і канцлером ФРН К.Аденауером франко-німецького договору про військове співробітництво (Єлисейський договір)
22-25 травня	Конференція глав держав і урядів африканських країн у Адіс-Абебі(Ефіопія). Створення Організації африканської єдності (ОАЄ)
25 травня	Рішення Ради НАТО про створення єдиних багатосторонніх ядерних сил НАТО
14 червня – 14 липня	Обмін листами між ЦК КПРС і ЦК КПК. Ідеологічний розрив між двома компартіями
20 червня	Радянсько-американська домовленість про створення «гарячої» радіо телеграфічної лінії зв'язку між Білим Домом і Кремлем
21 червня	Франція вивела свої військово-морські сили із-під командування НАТО
5 серпня	Підписання у Москві представниками СРСР, США і Великої Британії Договору про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі і під

	водою. Договір набув чинності 10 жовтня. Франція відмовилась підписати вказаний документ
22 листопада	Вбивство в Далласі (шт.Техас) президента США Д. Кеннеді
21 грудня	Початок збройних сутичок між грецькою і турецькою громадами на Кіпрі
21 грудня	Послання М.Хрущова усім главам держав і урядів з пропозицією укласти міжнародний договір про відмову від застосування сили для вирішення територіальних суперечок і питань про кордони

1964 рік

13-16 січня	Перша конференція глав арабських держав у Каїрі
27 січня	Франція встановила дипломатичні відносини з КНР
Березень	У Женеві на конференції країн учасниць ООН прийнято рішення про створення ЮНКТАД – конференції ООН з торгівлі і розвитку
14 квітня	На Кіпр відправленні війська ООН для відвернення зіткнень між грецькою та турецькими громадами
14 травня	М.Хрущов відкрив Асуанську греблю в ОАР (Єгипет)
2-5 серпня	Інцидент у Токійській затоці. Північнов'єтнамські торпедні катери атакували американський есмінець «Медлокс». У відповідь американська авіація завдала бомбового удару по військово-морським базам Північного В'єтнаму
7 серпня	Прийняття Конгресом США Тонкінської резолюції, що схвалювала дії збройних сил США проти Демократичної Республіки В'єтнам (ДРВ)
17 серпня	Греція заявила про свій вихід із НАТО в зв'язку з кризою на острові Кіпр

24 вересня	Влада Західного Берліну і керівництво НДР підписали угоду, за якою прохід в Берлінському мурі має бути відкритим чотири рази на рік для того, щоб жителі Західного Берліну могли відвідувати своїх родичів, які проживали у східній частині міста
15 жовтня	Усунення М.Хрущова з посади Першого секретаря ЦК КПРС і Голови Ради Міністрів СРСР. На його місце обрані відповідно Л.І.Брежнєв і О.М.Косигін
16 жовтня	КНР провела перші випробування атомної бомби
3 листопада	На президентських виборах у США перемогу здобув Ліндон Джонсон, який став 36-м президентом США
18 грудня	ООН подовжила мандат на перебування миротворчих сил ООН на Кіпрі

1965 рік

2 січня	Індонезія вийшла з ООН (перший випадок в історії цієї міжнародної організації)
24 січня	Помер У.Черчилль у віці 90 років, колишній прем'єр-міністр Великої Британії
7 лютого	Після нападу північнокорейських військ на американські об'єкти в Південному В'єтнамі американська авіація завдала бомбового удару по території Північного В'єтнаму. Повторні атаки на американські об'єкти привели до регулярних бомбардувань американською авіацією ДРВ.
8 березня	3500 морських піхотинців США прибули до Південного В'єтнаму
8 квітня	Члени Європейського об'єднання вугілля і сталі, Європейського економічного співтовариства і Європейського співтовариства з атомної енергії підписали Договір про об'єднання їх вищих виконавчих органів в єдину Комісію і Раду Міністрів
21 квітня	Після п'ятирічної перерви в Нью-Йорку відновилися

	переговори в рамках Комісії з роззброєння, в яку ввійшли представники 114 держав
23 квітня	Масований наліт американської авіації на територію ДРВ
9 травня	Рішення Організації американських держав(ОАД) про створення міжамериканських збройних сил
8 червня	Американським військам у Південному В'єтнамі наказано розширити наступальні операції проти партизан (в'єтконговців)
24 червня	Південний В'єтнам розірвав дипломатичні відносини з Францією
29 вересня	Радянський Союз заявив, що допускає можливість відправки своїх військ у Північний В'єтнам
29 грудня	Прем'єр-міністр ДРВ Хо Ші Мін відмовився від запропонованих США переговорів по укладенню миру без попередніх умов

1966 рік

8-27 січня	У Женеві почався черговий раунд Конференції з роззброєння, в якій взяли участь представники 18 держав (завершився 25 серпня)
31 січня	Після 37-денної перерви американська авіація відновила бомбардування ДРВ
21 лютого	Президент Франції Ш. де Голль закликав розпустити блок НАТО
8 березня	Австралія збільшила чисельність свого військового континенту у Південному В'єтнамі до 4500 чол.
10 березня	Франція виступила з вимогою вивести військові бази НАТО із своєї території
3 травня	США почали бомбардування території Камбоджі

7 травня	Генеральний секретар Румунської компартії Н.Чаушеску заявив про те, що Румунія не визнає главенства будь-якої однієї партії серед партій міжнародного комуністичного руху
16 червня	Створення АЗПАК (Азійсько-Тихоокеанської Ради)
29 червня	Американська авіація бомбардує північно-в'єтнамські міста Ханой і Хайфон. Велика Британія заявляє про свою непричетність до бомбардувань цих населених пунктів.
1 липня	Франція виводить свої війська із військової організації НАТО
12 липня	Проголошення «Тихоокеанської доктрини Джонсона»
13 серпня	ЦК КПК на своєму першому після 1962р. пленумі оголосив про початок «Великої пролетарської культурної революції»
23 вересня	США оголосили, що в їх плани входить обробка дефоліантами джунглів в центральній частині В'єтнаму з метою позбавити укриття в них військових формувань супротивників.
14 жовтня	Американська авіація завдала самий масовий удар за весь час війни по території Північного В'єтнаму.
27 жовтня	Уряд КНР оголосив про успішне випробування ракети з ядерною боеголовкою
28 жовтня	Президент Франції Ш. де Голль закликав США вивести війська із Південного В'єтнаму.
2 листопада	Енвер Ходжа – комуністичний керівник Народної Республіки Албанії оголосив про встановлення союзних відносин з Китаєм і розрив дипломатичних відносин з СРСР.
2 грудня	Представник Бірми У Тан здобув перемогу на виборах Генерального секретаря ООН.

10 січня	Президент США Л. Джонсон у своєму посланні Конгресу про становище в країні запропонував ввести шестивідсотковий військовий податок (3 серпня податок підвищився до 10%).
27 січня	Підписання у Москві, Вашингтоні і Лондоні представниками СРСР, США, і Великої Британії договору про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору.
2 лютого	Президент Джонсон пропонує припинити бомбардування ДРВ за умовою припинення засилання північнов'єтнамців у Південний В'єтнам (5 березня Хо Ши Мін відкинув цю пропозицію).
14 лютого	У Мехіко представники 21 держави підписали договір про створення без'ядерної зони в Латинській Америці («договір Тлателолко»).
31 березня	Верховне командування НАТО переїхало із Франції в Бельгію.
21 квітня	Державний переворот у Греції. Захоплення влади «чорними полковниками».
16 травня	Президент Франції Ш. де Голь поклав вето на вступ Великої Британії в Європейське економічне співтовариство.
19 травня	За вимогою Об'єднаної Арабської Республіки (Єгипет) ООН почала виводити миротворчі сили із району єгипетсько-ізраїльського кордону.
20 травня	Рада Ліги арабських держав заявила, що напад на будь-яку арабську державу буде вважатися агресією проти всіх арабських держав.
22 травня	Президент ОАР Г. А. Насер віддав розпорядження закрити затоку Акаба для ізраїльських кораблів. В Єгипті і Ізраїлі оголошено про призов резервістів.
5 червня	Початок військових дій між Ізраїлем і рядом арабських держав (Єгипет, Сирія, Йорданія, Ліван і Ірак). Ізраїль знищив більше 300 літаків супротивників.

6 червня	Президент Насер віддав розпорядження про закриття для судноплавства Суецького каналу і заявив, що американські і британські війська, на його думку, надають допомогу Ізраїлю.
8 червня	Ізраїль домагається контролю над Синайським півостровом, сектором Газа і Старим Єрусалимом. ОАР (Єгипет) і союзники погоджуються на перемир'я.
9 червня	Після порушення перемир'я війська Ізраїля повели наступ на позиції сирійських військ.
10 червня	Кінець «шестиденної війни». СРСР заявив про розірвання дипломатичних відносин з Ізраїлем
17 червня	КНР оголосила про успішне випробування термоядерної бомби.
21 червня	Для обговорення питань, пов'язаних з переозброєнням армії ОАР (Єгипет), в Каїр прибув Голова Президії Верховної Ради СРСР М. Підгорний.
23 – 25 червня	В Глассборо (штат Нью-Джерсі) відбулися американо-радянські переговори між президентом США Л. Джонсоном і Головою Ради Міністрів СРСР О. Косигіним з питань стратегічних озброєнь.
30 червня	Підписання Заключного Акту після шостого раунду переговорів у рамках Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГААТ); «раунд Кеннеді»; підписали Акт 46 держав.
1 липня	Комісії Європейського економічного співтовариства, Європейського об'єднання вугілля і сталі і Європейського співтовариства з атомної енергії об'єдналися в Комісію європейських співтовариств.
8 серпня	Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд і Філіпіни заснували Асоціацію держав Південно-Східної Азії (АСЕАН).
24 серпня	США і СРСР представили учасникам Женевської конференції з роззброєння проект Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

22 листопада	Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію № 242 про виведення ізраїльських військ з усіх окупованих ними територій і визнання існуючих кордонів на Близькому Сході.

1968 рік

4 січня	Чисельність американських військ у Південному В'єтнамі досягла 486 тисяч чоловік.
3–5 січня	Зміна керівництва в Чехословаччині. Відставка А. Новотного з посади першого секретаря ЦК Компартії Чехословаччини. Обрання О. Дубчека на цю посаду. Проголошення курсу на проведення реформ.
30 січня	Студенти у Варшаві організують демонстрації протесту проти політичної цензури
30 січня	Початок новорічного наступу військ Національного фронту звільнення Південного В'єтнаму.
31 березня	Президент США Л. Джонсон оголосив про свою відмову брати участь у президентських виборах у США 1968 року.
3 квітня	Американський уряд і керівництво ДРВ домовляються про встановлення прямого контакту як першого кроку на шляху до мирних переговорів.
13 травня	Початок мирних переговорів у Парижі між представниками США і ДРВ.
11 червня	Влада НДР оголошує, що жителям Західного Берліну для проїзду по території Східної Німеччини необхідно отримати візу.
1 липня	Представники 61 держави (включаючи СРСР, США і Велику Британію) підписали Договір про нерозповсюдження ядерної зброї. Підписання відбулося у Москві, Лондоні і Вашингтоні.
14 липня	Після завершення військових вчень на території Чехословаччини в рамках Варшавського договору СРСР призупинив виведення своїх військ із Чехословаччини

16 липня	Керівники СРСР, НДР, Болгарії, Польщі і Угорщини заявили про неприйнятність реформ, що проводилися в Чехословаччині.
27 липня	Олександр Дубчек заявив, що Чехословаччина продовжить рух в обраному напрямку і ні на крок не відступить від політики реформ.
29 липня	Керівники Чехословаччини і СРСР ведуть переговори в Сієрні-над-Тисою (до 1 серпня).
20 – 21 серпня	Введення збройних сил СРСР, Болгарії, НДР, Польщі і Угорщини в Чехословаччину.
21 серпня	З'їзд Компартії Чехословаччини (у підпіллі) відкинув пропозицію про співробітництво з окупантами і переобрав Дубчека на посаду першого секретаря.
23 серпня	Президент Чехословаччини Людвиг Свобода вилетів до Москви для переговорів (25 серпня сприяв усуненню О. Дубчека)
24 серпня	Керівники Югославії і Румунії опублікували спільну заяву, в якій засудили збройне вторгнення деяких держав Організації Варшавського Договору в Чехословаччину.
25 серпня	Франція провела успішне випробування термоядерної бомби в південній частині Тихого океану.
28 серпня	Національні збори Чехословаччини оголосили протизаконним радянське вторгнення в Чехословаччину.
12 вересня	Албанія вийшла із Організації Варшавського Договору
31 жовтня	Президент США віддав розпорядження припинити бомбардування Північного В'єтнаму і розпочати мирні переговори з делегацією ДРВ.
5 листопада	На президентських виборах у США переміг кандидат від Республіканської партії Річард Ніксон.

1969 рік

1 січня	Чехословаччина перетворена у федерацію двох держав.
1 лютого	Керівники Югославії і Румунії в спільній заяві відкинули доктрину Л. Брежнева про пріоритет інтересів міжнародного комуністичного руху над інтересами окремих країн («обмеженого суверенітету»).
1 березня	Прикордонний збройний конфлікт між СРСР і КНР на р. Уссурі в районі о-ву Даманський.
17 квітня	Густав Гусак змінює Олександра Дубчека на посаді керівника Комуністичної партії Чехословаччини.
28 квітня	Президент Франції Ш. де Голль йде у відставку.
11 травня	Наступ в'єтнамців (партизан) на позиції урядових військ у Південному В'єтнамі.
14 травня	Президент США Р. Ніксон виступив з пропозицією одночасного виведення з території Південного В'єтнаму американських військ, військ союзників і збройних формувань Південного В'єтнаму.
5 – 17 червня	На Міжнародній нараді комуністичних і робітничих партій у Москві присутні делегації від 75 держав.
8 червня	Президент Р. Ніксон оголосив про виведення із Південного В'єтнаму 25 тисяч американських військовослужбовців (ще 35 тисяч американців мали вивести 16 вересня).
15 червня	Жорж Помпиду обраний другим президентом П'ятої Республіки у Франції.
20 липня	Перша в історії посадка на Місяць пілотованого апарату космічного корабля «Аполон-11». Вихід на поверхню Місяця американських астронавтів Н. Армстронга і Е. Олдріна.
1 вересня	Повалення в Лівії групою офіцерів на чолі з Муамаром Кадаффі короля Лівії Ідріса І. Проголошення Лівійської Арабської Джамахірії.

3 вересня	Помер президент ДРВ Хо Ши Мін.
11 вересня	У пекінському аеропорту відбулася зустріч Голови Ради Міністрів СРСР М. Косигіна і голови Державної Ради КНР Чжоу Еньлая.
24 листопада	США і СРСР ратифікували Договір про нерозповсюдження ядерної зброї.

1970 рік

1 січня	Мао Цзедун звинуватив керівництво СРСР у «закоренілому неоколоніалізмі» і встановлені в країні «фашистського диктаторського режиму».
18 лютого	Президент США Р. Ніксон направив у Конгрес документ "Зовнішня політика США у 70-і роки: нова стратегія забезпечення миру"
19 березня	В Ерфурті відбулась перша зустріч керівників урядів НДР і ФРН (21 травня Віллі Штоф і Віллі Брандт знову зустрілися в Касселі).
20 квітня	Президент Ніксон оголосив про виведення ще 150 тис. американських військовослужбовців із В'єтнама.
30 квітня	Американські і південнов'єтнамські війська почали наступ на місця дислокації комуністичних повстанців у Камбоджі.
2 травня	Американська авіація завдала бомбового удару по території ДРВ (вперше після листопада 1968 р.).
24 червня	Конгрес США скасував "Тонкінську резолюцію" і рекомендував президентові США відкликати із В'єтнама всіх американських військовослужбовців до 1974 року.
12 серпня	Підписання Московського договору між СРСР і ФРН.
5 вересня	На президентських виборах у Чилі переміг кандидат лівих сил Сальвадор Альєнде.

28 вересня	Помер президент Єгипта Насер (29 вересня новим президентом держави став Анвар Садат).
12 грудня	Підписання у Варшаві Договору між Польщею і ФРН про нормалізацію відносин. ФРН визнала післявоєнні кордони Польщі.
13 грудня	Польський уряд значно підняв ціни на продовольство, паливо і одягу (14 грудня в Гданську починаються заворушення, страйки і підпалення, які охоплюють і інші портові міста на Балтиці).
22 грудня	Відставка В. Гомулки з посади секретаря Польської Об'єднаної Робітничої партії (ПОРП). Обрання на посаду Едварда Герека.

1971 рік

31 січня	Після двадцятирічної перерви відновлена телефонна лінія між Східним і Західним Берліном.
8 січня	Південнов'єтнамські війська вторгаються на територію Лаоса, щоб перекрити «стежку Хо Ші Міна», яка сполучувала в'єтконговців із ДРВ.
20 січня	В США по причині збою в системі інформації відбулося повідомлення про загрозу ядерного нападу.
11 лютого	Підписано в Москві, Вашингтоні і Лондоні Договір про заборону розміщення ядерної зброї на дні морів і океанів.
30 березня – 9 квітня	XXIV з'їзд КПРС. Прийняття тези про побудову в СРСР «розвинутого соціалізму». Проголошення Програми миру, призначеної легалізувати політику розрядки.
3 травня	Еріх Хонеккер змінив Вольтера Ульбріхта на посаді першого секретаря Соціалістичної Єдиної партії Німеччини (СЄПН).
20 травня	Президент Франції Ж. Помпіду і прем'єр-міністр Великої Британії Е. Хіт під час зустрічі в Парижі дійшли згоди відносно умов вступу Великої Британії в ЄЕС.

28 травня	Чилі і СРСР підписали Договір про економічне співробітництво.
18 серпня	Австралія і Нова Зеландія оголосили про виведення своїх військових контингентів із В'єтнама.
2 вересня	Об'єднана Арабська Республіка перейменована в Арабську Республіку Єгипет.
3 вересня	США, Велика Британія, Франція і СРСР підписали у Берліні Чотирьохсторонню угоду про взаємовідносини між Західним Берліном і Західною Німеччиною.
24 вересня	Велика Британія вислала із країни 105 радянських представників, яких підозрювали у шпигунстві (8 жовтня радянські служби заарештували та вислали 18 громадян Великої Британії).
30 вересня	Підписання угод між СРСР і США про заходи щодо зменшення небезпеки виникнення ядерної війни й заходи щодо вдосконалення ліній прямого зв'язку СРСР-США.
20 жовтня	Канцлер ФРН Вілі Брандт нагороджений Нобелівською премією миру
25 жовтня	Генеральна Асамблея проголосувала за прийняття в ООН КНР і виключення із ООН Тайваню.
12 листопада	Президент США Р. Ніксон заявив про припинення активних бойових дій американських військ на території Південного В'єтнаму і видав наказ про виведення з В'єтнаму 45 тис. американських військовослужбовців.
31 грудня	Курт Вальдхайм обраний Генеральним секретарем ООН.

1972 рік

22 січня	Представники Великої Британії, Данії і Ірландії підписали в Брюсселі Договір про вступ їх у Європейське економічне співтовариство.
----------	--

21-28 січня	Перший візит президента США Р. Ніксона в Китайську Народну Республіку. Підписання (27 січня) Шанхайської угоди.
13 лютого	Велика Британія відновила дипломатичні відносини з КНР і відкрила своє дипломатичне представництво на Тайвані.
10 квітня	СРСР, США і Велика Британія підписали багатосторонню конвенцію про заборону накопичення бактеріологічної зброї.
22-30 травня	Р. Ніксон першим із американських президентів відвідав з офіційним візитом СРСР. Були підписані: Договір про обмеження системи протиракетної оборони (ПРО) – 26 травня, Тимчасова угода про деякі заходи в галузі обмеження стратегічних наступальних озброєнь (ОСО-1) – 26 травня, а також документ «Основи взаємовідносин між СРСР і США» – 29 травня.
8 липня	Президент США Ніксон оголосив про те, що СРСР протягом трьох років закупить американське зерно на суму 750 млн. доларів.
18 липня	Президент Єгипту А. Садат віддав розпорядження вислати з країни 20 тисяч радянських радників після того, як СРСР відмовився постачати Єгипту обіцяну зброю.
12 серпня	Паралельно з виведенням американських ударних піхотних підрозділів з території Південного В'єтнаму США почали посилені бомбардування Північного В'єтнаму.
7 вересня	Південна Корея вивела із Південного В'єтнаму свої останні армійські частини чисельністю 37 тисяч військовослужбовців.
3 жовтня	Представники СРСР і США підписали заключний документ по обмеженню стратегічних озброєнь (ОСВ), котрий передбачав обмеження числа ракет наземного базування і ракет, встановлених на підводних човнах (21 листопада у Женеві почалися нові переговори – ОСО-2).
21 жовтня	На зустрічі керівників країн ЄЕС було висловлено схвалення принципів створення до 1980 р. економічного і

	валютного союзу.
26 жовтня	У ДРВ опубліковано текст Угоди з США про припинення бойових дій.
7 листопада	На президентських виборах у США з великою перевагою переміг Р. Ніксон.
22 листопада	У Гельсінкі почалися переговори, присвячені підготовці Конференції з безпеки і співробітництва в Європі.
21 грудня	ФРН і НДР підписали Договір про встановлення «добросусідських відносин на основі рівності».

1973 рік

1 січня	Набув чинності Договір про приєднання до ЄЕС Великої Британії, Данії та Ірландії.
15 січня	США припинили усі військові операції проти Північного В'єтнаму.
27 січня	Підписання в Парижі угоди між ДРВ, Республікою В'єтнам (Південний В'єтнам), Національним Фронтом Звільнення Південного В'єтнаму і США про припинення війни і відновлення миру у В'єтнамі.
20 березня	Останні американські військовослужбовці залишають В'єтнам і водночас звільнені останні американські військовополонені.
18-21 травня	Глава радянського керівництва Л. Брежнев відвідав ФРН з офіційним візитом.
22-24 травня	Підписання під час офіційного візиту Л. Брежнева в США безстрокової радянсько-американської угоди про відвернення ядерної війни.
3 липня	У Гельсінкі відкрилася Європейська конференція з питань

	безпеки. Присутніми були міністри закордонних справ 35 держав.
17 липня	Державний переворот в Афганістані. Скасування монархії і проголошення Республіки Афганістан.
24 липня	Король Афганістану Мухаммед Захір-шах офіційно зрікся престолу.
21 липня	Незважаючи на протести Австралії і Нової Зеландії, Франція відновила ядерні випробування на атолі Муруроа.
3 вересня	Державним секретарем США призначено Генрі Кіссинджера.
11 вересня	Державний переворот у Чилі. Вбивство президента Сальвадора Альєнде. Прихід до влади військової хунти на чолі з генералом А. Піночетом.
18 вересня	ФРН і НДР офіційно стали членами ООН.
6 жовтня	Після атаки єгипетських і сирійських військ на ізраїльські позиції починається нова арабо-ізраїльська війна («жовтнева війна»).
10 жовтня	Радянська авіація почала доставку зброї в арабські держави.
11 і 13 жовтня	У війну проти Ізраїлю вступають відповідно Ірак і Саудівська Аравія.
11 жовтня	У ході контрнаступу ізраїльські війська проривають оборону на Голанських висотах і вторгаються на територію Сирії.
16 жовтня	Ізраїльські війська форсують Суецький канал і вторгаються на територію Єгипту.
17 жовтня	11 держав-членів ОПЕК прийняли рішення про щомісячне скорочення добутку нафти на 5% і припинення її поставок в країни, що надають підтримку Ізраїлю, насамперед у США. Перший «нафтовий шок».
19 жовтня	Президент Ніксон запитує згоди Конгресу виділити 2 млн.

	доларів для надання військової допомоги Ізраїлю.
21 жовтня	Г. Кіссинджер і Л. Брежнев на зустрічі в Москві обговорили план припинення бойових дій на Близькому Сході (22 жовтня Єгипет і Ізраїль прийняли пропозицію ООН про припинення бойових дій, але вони продовжувалися).
24 жовтня	Сирія заявила про свою згоду на припинення бойових дій і воюючі сторони припинили їх.
25 жовтня	У відповідь на загрозу радянського вторгнення на Близький Схід США приводять свої збройні сили у бойову готовність.
30 жовтня	Початок віденських переговорів про скорочення збройних сил і озброєнь у Центральній Європі.
5-9 листопада	Г. Кіссинджер здійснює поїздку з місією миру по столицях арабських держав («човникова дипломатія»).
11 листопада	Ізраїль і Єгипет приймають пропозицію США запросити спостерігачів за виконанням Угоди про припинення бойових дій і обміну полонених.
11 грудня	ФРН і Чехословаччина домовилися анулювати Мюнхенські угоди 1938 р. і встановити дипломатичні відносини.
21 – 22 грудня	Мирна конференція з Близького Сходу в Женеві. Обговорення проблеми роз'єднання військ на єгипетському фронті.
23 грудня	Шах Ірану оголосив, що 31 січня 1974 р. країни Перської затоки підвищують ціну на нафту з 5,1 до 11,65 дол. за один барель.

1974 рік

18 січня	Ізраїль і Єгипет підписали в Женеві угоду про виведення військ із зони Суецького каналу.
----------	--

4 квітня	Помер президент Франції Ж. Помпіду.
25 квітня	Переворот у Португалії («революція гвоздик»).
8 травня	В. Брандт заявив про свою відставку після того, як з'ясувалося, що його помічник Гюнтер Гійом був пов'язаний з розвідкою НДР.
травень	Шоста спеціальна сесія генеральної Асамблеї ООН схвалила Декларацію про встановлення нового економічного порядку.
18 травня	Індія успішно провела випробування атомної бомби і стала шостою ядерною державою світу.
27 червня – 3 липня	Офіційний державний візит президента США Р. Ніксона в СРСР.
3 липня	Підписання у Москві радянсько-американського Договору про обмеження підземних випробувань ядерної зброї і протоколу про обмеження систем протитанкової оборони (ПРО).
15 липня	Військовий переворот на Кіпрі.
20 липня	Туреччина ввела свої війська на Кіпр під приводом захисту турецького населення.
9 серпня	Відставка президента США Р. Ніксона. Віце-президент Джеральд Форд став 38-им президентом США.
14 серпня	Греція вийшла із НАТО в знак протесту проти пасивного ставлення цієї організації до турецької агресії на Кіпрі.
4 вересня	США і НДР встановили дипломатичні відносини.
12 вересня	У результаті державного перевороту в Ефіопії з престолу усунули імператора Хайле Селассіє I.
18 вересня	Верховна Рада СРСР ратифікувала міжнародні пакти про економічні, соціальні і культурні права та громадянські і політичні права, підписані радянськими представниками у Нью-Йорку в 1968 р.

23-25 листопада	Під час зустрічі у Владивостоку президент США Д. Форд і радянський керівник Л. Брежнєв провели переговори про контроль над озброєннями.
2 грудня	Ізраїль оголосив, що він має все необхідне для створення ядерної зброї.

1975 рік

13 лютого	Північний Кіпр проголошено самостійною державою під назвою Турецька федеративна держава Кіпру.
28 лютого	Підписана перша Конвенція Ломе (ломейська конвенція), що відкрила переважний доступ на ринки ЄЕС 46-ти країнам, що розвиваються.
17 квітня	Повалення в Камбоджі уряду Лон Нола. Прихід до влади «червоних кхмерів» на чолі з Пол Потом. Встановлення режиму терору і геноциду.
30 квітня	Вступ в Сайгон – столицю Південного В'єтнаму – комуністичних повстанців. Капітуляція збройних сил Сайгонського режиму. Повний перехід влади в Південному В'єтнамі до Тимчасового революційного уряду, сформованого Національним Фронтом визволення Південного В'єтнаму .
5 червня	Відкриття для судноплавства після тривалої перерви (з 1967 р.) Суецького каналу.
15 – 27 липня	Спільний космічний експеримент СРСР і США по програмі «Союз-Аполлон».
29 липня	Організація американських держав (ОАГ) скасувала заборону на розвиток відносин з Кубою.
30 липня – 1 серпня	Заключний етап Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Підписання в Гельсінкі представниками 33 європейських держав, США і Канади Заключного акту НБСЄ.
17 жовтня	Підписання представниками 23 держав угоди про

	створення Латиноамериканської економічної системи (ЛАЕС).
10 листопада	Підписання договору між Югославією і Італією про врегулювання кордону.
15–17 листопада	Нарада в Рамбуйє (Франція) глав держав і урядів США, Франції, ФРН, Великої Британії, Італії, Японії і Канади («велика сімка») з економічних і валютних питань.
7 грудня	Проголошення президентом США Д. Фордом «нової Тихоокеанської доктрини».

1976 рік

24 січня	У Мадриді підписано іспано-американський договір про дружбу і співробітництво, який замінив договір 1953 р. і подовжив перебування на території Іспанії американських військових баз.
24 лютого – 5 березня	XXV з'їзд КПРС.
лютий	Підписання на Нараді глав держав і урядів АСЕАН на о. Балі (Індонезія) Декларації Згоди АСЕАН і Договору про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії.
26 березня	Туреччина і США уклали угоду про співробітництво у військовій сфері і відновленні військових баз США в Туреччині, закритих 1975 р.
16 квітня	Вперше після війни 1971 р. Індія і Пакистан відновили дипломатичні відносини.
28 травня	СРСР і США підписали Договір про підземні ядерні випробування в мирних цілях.
29 – 30 червня	Конференція комуністичних і робітничих партій Європи в Берліні.

2 липня	Офіційне об'єднання Північного і Південного В'єтнаму. Утворення Соціалістичної Республіки В'єнам (СРВ) зі столицею у Ханой (Хошимін).
9 вересня	Помер голова ЦК КПК Мао Цзедун.
6 жовтня	Президент США Д. Форд заявив, що «Радянський Союз втрачає домінуючі позиції у Східній Європі».
2 листопада	На президентських виборах у США перемогу здобув кандидат демократичної партії Джеймс Картер.

1977 рік

7 січня	Захисники прав людини у Чехословаччині публікують маніфест «Хартія-77», в якому повідомляють, як в країні додержуються прав людини, гарантованих Заключним актом Наради в Гельсінкі.
14 лютого	Президентом Афганістану обрано Мухаммеда Дауда.
18 травня	Вперше після 1936 р. в Іспанії відбулися вільні парламентські вибори.
18 травня	У Женеві підписана Конвенція про заборону військового чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище.
30 травня	США і Куба дійшли згоди про обмін з 1 вересня дипломатичними представництвами.
16 червня	В СРСР Генсек ЦК КПРС Л. Брежнев став також Головою Верховної Ради СРСР.
30 червня	Оголошено про розпуск Організації договору Південно-Східної Азії (СЕАТО).
7 вересня	США і Панама підписали у Вашингтоні Договір про

	панамський канал, котрий у перспективі передбачав повернення зони каналу під юрисдикцію Панами.
4 жовтня 1977 р. – 9 березня 1978 р.	Нарада у Белграді представників держав-учасників Наради безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ) Дискусія з приводу інтерпретації «Гельсінського акту».
10 жовтня	Підписання у Москві угоди між СРСР і Великою Британією про відвернення випадкового виникнення ядерної війни.
19-21 листопада	Президент Єгипту А. Садат вперше відвідав з офіційним візитом Ізраїль і виступив у парламенті (кнесеті).
5 грудня	Конференція Ліги арабських держав у Тріполі. Засудила позицію Єгипту.
24-25 грудня	Візит прем'єр-міністра Ізраїля М. Бегіна в Єгипет.

1978 рік

11 березня	Заява ТАРС в зв'язку з планами США про виробництво нового виду атомної зброї – нейтронної бомби.
14 березня	Вторгнення ізраїльських військ у Ліван.
27 квітня	Усунення від влади в Афганістані прем'єр-міністра М. Дауда. Проголошення Демократичної Республіки Афганістан.
1 травня	У Великій Британії вперше Перше травня відмічається як державне свято.
22 серпня	В Нікарагуа партизани-сандіністи захоплюють будинок парламенту в Манагуа.
5-17 вересня	У Кемп-Девіді, штат Меріленд, США відбулася зустріч президента Єгипту А. Садата і прем'єр-міністра Ізраїля М. Бегіна за посередництва президента США Д. Картера. Сторони підписали угоду про основи мирного договору між Ізраїлем і Єгиптом .

16 жовтня	Кароль Войтила, архієпископ Краківський, обраний Папою Римським під іменем Іоана-Павла II.
5 грудня	Підписання у Москві радянсько-афганського Договору про дружбу, добросусідство і співробітництво, терміном на 20 років.
15 грудня	КНР і США дійшли згоди про нормалізацію дипломатичних відносин (з 1 січня 1979 р.).
25 грудня	В'єтнам почав збройне вторгнення в Камбоджу.

1979 рік

1 січня	США і КНР відновили дипломатичні відносини.
7 січня	В'єтнамські війська і камбоджійські повстанці вступили в Пномпень і повалили режим «червоних кхмерів». Утворення Революційної ради на чолі з Хенг Самріном.
16 січня	Шах Ірану Мохаммед Реза Пехлеві і його родина залишають країну і прибувають до Єгипту.
26-29 січня	Революційні виступи народних мас у Тегерані.
1 лютого	Аятола Р. Хомейні повертається в Іран із Парижа, де він перебував у вигнанні з 1964 р.
8 лютого	США припинили надання допомоги режиму Сомоси в Нікарагуа в зв'язку з порушенням прав людини в цій країні.
14 лютого	В Тегерані демонстрантами захоплено будинок американського посольства.
16 лютого	Підписання між В'єтнамом і Кампучією договору про дружбу і співробітництво.

17 лютого-17 березня	Китайсько-В'єтнамський збройний конфлікт.
13 березня	Починає діяти Європейська валютна система, що передбачає створення єдиної європейської грошової одиниці (ЕКЮ).
15 березня	Припинила свою діяльність Організація Центрального договору (СЕНТО).
26 березня	Представники Ізраїлю і Єгипту підписали у Вашингтоні мирний договір (Кемп-Девідський мирний договір).
27 березня	Прем'єр-міністром Афганістану став Хафізулла Амін.
1 квітня	На основі результатів референдуму Іран проголошується Ісламською Республікою на чолі з аятолою Р. Хомейні.
4 травня	Маргарет Тетчер стала першою жінкою, що зайняла посаду прем'єр-міністра Великої Британії.
28 травня	Греція підписала Договір про вступ у Європейське економічне співтовариство (ЄЕС).
7-10 червня	Перші прямі вибори в європейський парламент. Проведені в Бельгії, Великій Британії, Данії, Ірландії, Італії, Люксембурзі, Нідерландах, Франції, ФРН.
15-18 червня	У Відні відбулася зустріч на вищому рівні керівників США і СРСР – Д. Картера і Л. Брежнева. Підписані Договір про обмеження стратегічних наступальних озброєнь (ОСО-2) і Протокол про заборону розгортання крилатих ракет наземного і морського базування з радіусом дії більше 600 км.
16 липня	Державний переворот в Іраку. Прихід до влади Саддама Хусейна.
19 липня	В Нікарагуа повстанці із Сандиністського фронту захоплюють столицю країни – Манагуа і формують новий уряд.
листопад-січень 1981 р.	Захоплення іранськими студентами – прихильниками Хомейні – близько 70 заручників із числа співробітників американського посольства в Тегерані. Студенти висунули

	вимогу видачі шаха для суду над ним.
12 листопада	Президент Д. Картер ввів ембарго на використання іранської нафти. 14 листопада в американських банках були заморожені іранські активи.
12 грудня	Прийняття на сесії Ради НАТО в Брюсселі «подвійного рішення»: розпочати розміщення на території європейських країн НАТО (з 1983 р.) американських ракет середнього радіусу дії «Першинг-2» і крилатих ракет, а також шляхом переговорів з СРСР знайти взаємоприйнятне рішення з питань стратегічної обстановки в Європі.
25 – 27 грудня	Радянський Союз ввів війська в Афганістан під приводом необхідності захистити радянські інтереси і припинити громадянську війну в країні.
27 грудня	В Афганістані вбито президента країни Х. Аміна. Його змінив Бабрак Кармаль.

1980 рік

8 січня	Президент США Картер назвав радянське військове вторгнення в Афганістан найбільшою загрозою миру після завершення Другої світової війни.
23 січня	США виступили із застереженням СРСР від втручання в справи країн Перської затоки. Проголошення «доктрини Картера» , за якою район Перської затоки оголошено зоною національних інтересів США.
22 лютого	У Кабулі введено військовий стан у зв'язку з опором населення вторгненню радянських військ.
18 березня	У США вводиться заборона на продаж Радянському Союзу сучасних технологій.
7 квітня	США ввели ембарго на торгівлю з Іраном і розірвали з ним дипломатичні стосунки.
1 травня	В знак протесту проти вторгнення в Афганістан

	традиційний першотравневий парад у Москві бойкотували дипломатичні представники 15 держав.
18 травня	ЄС ввів економічні санкції проти Ірану.
3 червня	У результаті помилки американського комп'ютера, який повідомив про радянський ядерний напад, у США оголошена ядерна тривога.
15 липня	Британський уряд прийняв рішення в середині 80-х рр. замінити ракети «Поларіс» на нові американські ракети «Трайдент-1».
19 липня	У Москві відкрилися Олімпійські ігри. 45 держав їх бойкотували в знак протесту проти введення радянських військ в Афганістан.
14 серпня	Польські страйкарі захоплюють суднобудівельний завод ім. Леніна у Гданську.
26 серпня	У Китаї до влади прийшли реформатори-прагматики на чолі з Ден Сяопіном.
31 серпня	Лех Валенса, лідер страйкарів у Гданську, підписав з польським урядом угоду про створення вільних профспілок і звільнення політичних в'язнів.
22 вересня	Початок іраксько-іранської війни (тривала до 1988 р.).
24 жовтня	Офіційно зареєстровано польською владою нову незалежну профспілку «Солідарність».
4 листопада	На президентських виборах в США переміг кандидат від Республіканської партії Рональд Рейган, який став 40-м президентом США.
11 листопада – 9 вересня 1983 р.	Мадридська зустріч представників держав-учасників загальноєвропейської Ради по реалізації Заключного акту Гельсінської наради 1975 р.
2 грудня	ЄЕС попереджує СРСР про неприпустимість військового вторгнення в Польщу.

1981 рік

1 січня	Вступ Греції в ЄЕС.
11 лютого	Призначення генерала В. Ярузельського прем'єр-міністром Польщі.
20 лютого	США звинувачують СРСР і Кубу в спробах втручання у внутрішні справи Сальвадору.
22 березня – 7 квітня	Маневри військ держав Варшавського Договору на території Польщі.
27 березня	СРСР оголошує польську профспілку «Солідарність» контрреволюційною організацією.
4-5 травня	Сесія Ради НАТО в Римі підтвердила рішення про розгортання в Західній Європі американської ядерної зброї середнього радіусу дії.
10 травня	Франсуа Міттеран став першим в історії Франції президентом-соціалістом.
8 червня	Ізраїльська авіація завдала бойового удару по будівлі ядерного реактора Озірак (поблизу Багдада).
9 серпня	Президент Рейган оголосив про своє рішення віддати наказ відновити роботу по створенню нейтронної бомби.
4 вересня	Держави-члени ОВД почали проведення в регіоні Балтійського моря найбільших після Другої світової війни військових вчень.
6 жовтня	Вбито президента Єгипту А. Садата (14 жовтня новим президентом країни став Хосні Мубарак).
18 листопада	Президент США Р. Рейган запропонував припинити розміщення крилатих ракет і ракет «Першинг» у Європі, якщо СРСР демонтує свої ракети середньої дальності, націлені на країни Західної Європи.
1 грудня	У Женеві починаються радянсько-американські переговори з обмеження озброєнь середньої дальності.

19 грудня	Введення військового стану в Польщі. Супроводжується масовими арештами і порушеннями громадянських і профспілкових прав.
29 грудня	Президент Рейган дав розпорядження про введення економічних санкцій проти СРСР за примус польської влади до введення військового стану в країні.

1982 рік

19 січня	Польська влада оголошує про збільшення цін на продовольчі товари (втретє за останні 2 роки) з першого лютого (від 200 до 400%).
29 січня	Американський уряд погоджується сплатити борги Польщі.
31 січня	У зв'язку із заворушеннями у Гданську вводиться комендантська година.
9 лютого	ЄС і США заявили про припинення переговорів Захід-Схід у Мадриді доки в Польщі не буде скасовано військовий стан.
2 квітня	Початок англо-аргентинської кризи в результаті висадки аргентинських військ на Фолклендських островах.
8 червня	Президент Рейган під час свого виступу в британському парламенті закликав Захід до «хрестового походу» проти комунізму.
22 червня	Американський уряд поширив заборону на поставки матеріалів і устаткування для газопроводу Сибір-Західна Європа на компанії, що випускали їх за американськими ліцензіями.
24 червня-12 серпня	Радянсько-американські переговори в Женеві про обмеження і скорочення стратегічних ядерних озброєнь (ОССО).
12 серпня	ЄЕС заявило протест проти рішення президента Рейгана

	ввести ембарго на використання американської технології при будівництві газопроводу Сибір-Західна Європа.
8 жовтня	Відповідно до нового законодавства у Польщі заборонено діяльність профспілки «Солідарність» і створення нових профспілок.
10 жовтня	США ввели економічні санкції проти Польщі.
13 жовтня	У Польщі вводяться більш жорсткі умови військового стану. Страйк польських суднобудівельників припиняється.
10 листопада	Помер Л. І. Брежнев. 12 листопада Генеральним секретарем ЦК КПРС обрано Ю. В. Андропова.
12 листопада	У Польщі звільнений з ув'язнення Лех Валенса.
16 листопада	Вперше з 1969 р. у Москві починаються радянсько-китайські переговори.
19 грудня	Державна Рада Польщі прийняла рішення скасувати з 31 грудня військовий стан у країні.

1983 рік

січень	Створення «контадорської групи», метою якої була нормалізація ситуації в Центральній Америці на основі визнання існуючих у цій частині світу урядів і усунення втручання «зовнішніх сил».
27 січня – 29 березня	Радянські-американські переговори в Женеві про обмеження ядерних озброєнь у Європі (переговори були продовжені у травні-липні та вересні-листопаді).
27 січня – 31 березня	Переговори у Відні про взаємне скорочення збройних сил і озброєнь у Центральній Європі (переговори були продовжені у травні-липні, у вересні-грудні).
2 лютого – 31 березня	Радянські-американські переговори в Женеві про обмеження і скорочення стратегічних озброєнь (ОССО). Переговори були продовжені у червні-серпні, в жовтні-

	грудні.
29 березня	Президент Рейган оголосив про початок створення американської системи протиракетної оборони в рамках програми Стратегічної оборонної ініціативи (СОІ).
4 травня	Керівники Ірану оголосили про заборону Народної партії Ірану (ТУДЕ) комуністичної орієнтації і вислали із країни 18 радянських дипломатів.
4 травня	Президент Рейган заявив про підтримку нікарагуанських «Контрас» в їх боротьбі проти сандиністського уряду.
20 серпня	Президент Рейган ввів заборону на поставки Радянському Союзу устаткування для будівництва трубопроводів .
1 вересня	В результаті катастрофи південнокорейського пасажирського авіалайнера «Боїнг-747», збитого радянським винищувачем в момент порушення радянського повітряного простору в районі о. Сахалін, загинули 269 чоловік (5 вересня Західні держави ввели 14-денну заборону на польоти авіакомпанії «Аерофлот» в свої країни).
6 вересня	Завершена Мадридська зустріч. Прийнято підсумковий документ представників 35 держав-учасників Загальноєвропейської Наради.
вересень	Американські ракети середнього радіусу дії і крилаті ракети доставлені на пункти базування у Велику Британію, ФРН та Італію.
19 жовтня	Державний переворот у Гренаді. Вбивство глави народно-демократичного уряду М. Бішопа. Прихід до влади Революційної військової ради.
20 жовтня	Вторгнення американських військ у Гренаду. Збройне втручання в справи Гренади відбулося згідно американської доктрини «неоглобалізму».
24 листопада	Заява Ю. Андропова про відмову СРСР від переговорів про обмеження і скорочення стратегічних озброєнь у Європі і намір розмістити в країнах Варшавського договору нові ракети середнього радіусу дії в зв'язку з

	розміщенням американських ракет середньої дальності в Європі. Радянські делегати покинули переговори по обмеженню озброєнь, які проходив в Женеві.
24 листопада	Ю. Андропов оголосив про збільшення кількості розміщених на радянських підводних човнах ракет, котрі націлені на США.

1984 рік

19 січня	США частково скасували торгівельні санкції проти Польщі.
9 лютого	Помер Ю. В. Андропов. 13 лютого Генеральним секретарем ЦК КПРС обраний К. Черненко.
6 листопада	На президентських виборах у Нікарагуа перемогу отримав Сандиністський фронт.
6 листопада	На президентських виборах у США з великою перевагою переміг Р. Рейган.
15 грудня	Член Політбюро ЦК КПРС М. С. Горбачов відвідав Лондон, де під час зустрічі з М. Тетчер заявив про бажання СРСР вести переговори про суттєве скорочення ядерних озброєнь.

1985 рік

7 січня	Міністр закордонних справ СРСР А. Громико і Державний секретар США Дж. Шульц обговорювали в Женеві питання про відновлення переговорів по контролю над озброєнням.
4 лютого	В США президент Рейган пропонує оборонний бюджет, в якому втричі збільшені витрати на дослідницькі роботи в рамках програми «зоряних війн».
10 березня	Помер Генеральний секретар ЦК КПРС К. У. Черненко. 11 березня обрано на цю посаду М. С. Горбачова. Початок

	«перебудови» в СРСР.
березень	Відновлено у Женеві радянські-американські переговори про космічні і ядерні озброєння.
7 квітня	М. Горбачов оголосив про введення урядом СРСР мораторію на розміщення ракет в Європейській частині країни до листопада поточного року і запропонував президенту Рейгану провести зустріч на вищому рівні.
26 квітня	Лідери держав-учасниць Варшавського договору погоджуються подовжити його на 30 років.
6 серпня	Підписання Австралією, Новою Зеландією і 5 малими державами південної частини Тихого океану Договору про створення без'ядерної зони.
13 вересня	Велика Британія вислала із країни 25 радянських дипломатів і інших офіційних осіб, яких звинуватили у шпіонажі (14 вересня радянський уряд в свою чергу вислав 25 англійців із СРСР; невдовзі обидві сторони вислали відповідно ще групи дипломатів).
жовтень	Під час візиту до Парижу М. Горбачов виступив з ідеєю побудови "європейського спільного дому".
грудень	В. Ярузельський обраний президентом Польщі.

1986 рік

1 січня	Іспанія і Португалія стали відповідно 11-м і 12-м членами ЄЕС.
15 січня	М. Горбачов виступив з пропозицією плану знищення ядерної зброї, розрахованого на 15 років.
26 лютого – березня	ХХУІ з'їзд КПРС. Прийняття нової редакції програми КПРС (із неї вилучено положення про будівництво комунізму).
12 березня	Референдум у Італії, на якому більшість іспанців висловилися за перебування країни в НАТО.

16 березня	Референдум в Швейцарії. Більшість населення висловилося проти вступу країни в ООН.
4 травня	Відставка Бабрака Кармаля з посади Генерального секретаря ЦК Народно-демократичної партії Афганістану. Його змінив Наджибулла, колишній керівник афганської таємної поліції.
24 травня	Президенти Нікарагуа, Гватемали, Гондурасу, Сальвадору і Коста-Ріки під час зустрічі на вищому рівні в Гватемалі підписали Ескипулаську декларацію про підтримку Контадорського мирного договору і звернулися із закликом до США припинити втручання у їх внутрішні справи.
18 серпня	У Гельсінкі почалися перші за останні 19 років переговори між СРСР і Ізраїлем з питання становища євреїв у СРСР.
серпень	Створена група підтримки Контадори (Бразилія, Аргентина, Перу і Уругвай).
23 серпня	М. Захаров із дипломатичного представництва СРСР при ООН заарештований агентами ФБР і звинувачений у шпіонажі. 30 серпня американський журналіст Н.Данилов заарештований у Москві по звинуваченню у шпіонажі.
17 вересня	Державний департамент США віддав розпорядження щоб 25 членів представництва СРСР при ООН залишили до початку жовтня США.
5 вересня	Радянський борець за права людини Ю. Орлов звільнений із сибірського заслання і вилетів до США.
11-12 жовтня	Коротка зустріч на вищому рівні керівників СРСР і США у Рейкьявіку. Закінчилась безрезультатно після того як Р.Рейган відмовився припинити роботи по програмі стратегічної оборонної ініціативи (СОІ).
13 листопада	Президент США Рейган допускає можливість секретної угоди про поставки Іраку американської зброї, але заперечує її зв'язок із звільненням заручників.
25 листопада	Усунений з посади помічник президента Рейган з

	національної безпеки віце-адмірал Д. Пойндекстер, а його співробітник підполковник О. Норт звільнений із апарату Ради національної безпеки після того, як стало відомо, що гроші, отримані від продажу американської зброї Ірану, призначалися нікарагуанським "контрас". 26 листопада президент Рейган призначив колишнього сенатора Д. Тауера головою комісії, котра мала з'ясувати роль Ради національної безпеки в скандалі "Іран – контрас".
19 грудня	Влада СРСР оголосила, що Андрій Сахаров і Єлена Боннер можуть повернутися до Москви (після семи років заслання).
грудень	В результаті злиття "контрадорської групи" (Мексика, Панама, Колумбія і Венесуела) і "групи підтримки Контадори" (Бразилія, Аргентина, Перу і Уругвай) була створена "група Ріо-де-Жанейро чи "група Ріо".

1987 рік

січень	На Пленумі ЦК КПРС М. Горбачов проголосив курс на "перебудову" і "гласність".
15 січня	У Женеві відновилися радянсько-американські переговори з контролю над озброєнням.
9 лютого	Вперше після 1979 р. в Москві проходять радянсько-китайські переговори щодо врегулювання прикордонних суперечок.
10 лютого	Радянський уряд оголосив про звільнення із в'язниць і таборів 140 політичних дисидентів.
28 лютого	М. Горбачов запропонував укласти окрему угоду по ліквідації ядерних ракет середньої дальності в Європі, але наполягав, щоб США відмовилися від програми СОІ.
2-4 березня	У Женеві обговорюються радянсько-американські пропозиції по ракетах середньої дальності.
4 березня	Президент Р. Рейган заявив, що він приймає на себе всю відповідальність за скандал з "Іран – контрас".

10 квітня	М. Горбачов оголосив, що СРСР готовий розпочати переговори з питання ракет малої і середньої дальності.
29 травня	Матіас Руст, 19 річний громадянин ФРН, посадив свій невеликий літак на Красній площі у Москві. 30 травня відсторонений з посади головнокомандувач військ ППО СРСР.
4 червня	Парламент ФРН схвалив радянсько-американський план виведення ракет середньої дальності з Європи.
21 червня	На місцевих виборах в СРСР в 5% виборчих округів проведені альтернативні вибори із кількох депутатів.
22 липня	М. Горбачов запропонував знищити всі радянські ракети малої і середньої дальності.
7 серпня	Президент Гватемали, Сальвадору, Гондурасу, Нікарагуа і Коста-Ріки підписали план Аріаса про мирне врегулювання напруженої обстановки в Центральній Америці.
7 вересня	Голова Державної Ради НДР Еріх Хонеккер розпочав 5-денний офіційний візит у ФРН. Це була перша поїздка лідера Східної Німеччини до Західної.
15 вересня	Під час зустрічі державного секретаря США Д. Шульца з міністром закордонних справ СРСР Е. Шеварднадзе (закінчилась 17 вересня) досягнуто угоду про знищення ядерних ракет малої і середньої дальності.
23 листопада	Під час зустрічі Шульца і Шеварднадзе складений проект Договору про знищення ядерних ракет малої і середньої дальності.
4-10 грудня	Переговори у Вашингтоні на вищому рівні керівників США і СРСР. Рейган і Горбачов дійшли угоди про знищення ядерних ракет малої і середньої дальності (РСМД).

22 січня	На радянсько-американських переговорах з роззброєння у Женеві американська делегація подала проект Договору про оборону з елементами космічного базування.
8 січня	М. Горбачов оголосив, що радянські війська будуть виведені із Афганістану до 15 травня .
20 лютого	Обласна рада Нагорного Карабаху проголосувала за його перехід із складу Азербайджану в склад Вірменії; загострення етнічних конфліктів на Кавказі.
20 березня	У Женеві за сприянням ООН були організовані переговори між Афганістаном і Пакистаном.
14 квітня	Підписані угоди з із афганського урегулювання (в Женеві).
29 травня – 2 червня	Візит президента Р. Рейгана до СРСР. Підписання Договору про ядерні ракети середньої дальності.
8 серпня	Підписана угода між Кубою і ПАР про одночасне виведення південноафриканських військ із Анголи і Намібії і кубинських військ із Анголи.
8 листопада	На президентських виборах у США перемогу дістав Джордж Буш (старший) – представник Республіканської партії (41-й президент США).
7 грудня	У Нью-Йорку М. Горбачов заявив про зменшення чисельності Радянської Армії і скорочення звичайних озброєнь.

1989 рік

6 січня	Влада СРСР оголошує про масову реабілітацію тисяч громадян, котрі в період з 1930 по 1950 рік стали жертвами сталінських чисток.
10 січня	Куба розпочала виведення своїх збройних формувань із Анголи.
11 січня	Представники 149 держав поставили свої підписи під декларацією про заборону використання отруйних газів,

	хімічної і бактеріологічної зброї.
19 січня	Прийняттям Підсумкового документу закінчилась Віденська зустріч держав-учасників НБСЄ.
2 лютого	У Відні закінчились переговори (тривали 15 років) про взаємне і збалансоване скорочення збройних сил і озброєнь у Центральній Європі.
11 лютого	Прийняття ЦК Угорської соціалістичної робітничої партії рішення про введення в Угорщині багатопартійної системи.
18 лютого	Президент Афганістану Наджибулла ввів у країні надзвичайний стан.
26 березня – 9 квітня	Вибори народних депутатів СРСР вперше проводяться на альтернативній основі. Значних успіхів досягли прихильники демократичних реформ. Борис Єльцин, виключений із Політбюро ЦК КПРС, набрав у Московському виборчому окрузі 88 % голосів, в той же час багато партійних лідерів на виборах не мали успіху.
17 квітня	У Польщі дозволена діяльність незалежної профспілки "Солідарність".
20 квітня	Вперше після 1946 р. у Чехословаччині пройшли багатопартійні парламентські вибори.
2 травня	Угорські війська почали демонтаж 218-кілометрової горожі на кордоні з Австрією.
8 травня	Відставка Я. Кадара з посади голови Угорської соціалістичної робітничої партії.
15-18 травня	Візит голови СРСР і КПРС М.Горбачова до КНР. Підписання документів про нормалізацію радянсько-китайських відносин.
3-4 червня	Збройне придушення на площадці Тяньаньмень, масових демонстрацій китайської молоді, що вимагала лібералізації політичного життя КНР.
4 червня	На парламентських виборах у Польщі перемогу з великою

	перевагою здобули представники "Солідарності" .
4 червня	Помер О. Хомейні.
12 червня	М. Горбачов і канцлер ФРН Гельмут Коль підписали в Бонні документ, за яким визнали, що всі європейські держави мають право на самостійне вирішення питання, яка політична система буде визначальною в їх країнах.
1 липня	В. Ярузельський вдруге обраний президентом Польщі.
1 серпня	У Польщі скасоване державне регулювання цін на продукти харчування, після цього ціни на них зросли більше ніж на 500 %
19 серпня	У Польщі комуністи оголосили про свою згоду приєднатися до коаліції на чолі з представниками профспілки "Солідарність" .
24 серпня	Кандидат профспілки "Солідарність" Тадеуш Мазовецький обраний прем'єр-міністром Польщі.
10 вересня	Уряд Угорщини надав дозвіл громадянам НДР на вільний транзит через свою територію в західні країни.
12 вересня	У Польщі розпочав діяльність уряд, в якому домінували представники "Солідарності" . Це був перший після Другої світової війни уряд не підконтрольний комуністам.
26 вересня	В'єтнам завершив виведення своїх військ із Камбоджі.
27 вересня	Парламент Республіки Словенія схвалив поправки до конституції, за якими було проголошено право республіки на вихід із складу Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії.
11 жовтня	Польська влада відкрила кордон із НДР і оголосила про свою готовність прийняти біженців.
18 жовтня	У НДР Еріх Хонеккер пішов у відставку з посади керівника правлячої партії (СЄПН) і держави.
23 жовтня	Проголошено створення нової Угорської Республіки. Кінець правління комуністичного режиму. Введення багатопартійності і демократичного державного устрою.

7 листопада	В обстановці безперервних демонстрацій, учасники яких вимагають проведення реформ, уряд НДР на чолі з Віллі Штофом заявляє про свою відставку.
9 листопада	Керівництво НДР оголосило про відкриття окремих ділянок Берлінського муру. Починається його повалення і масова втеча жителів НДР у ФРН.
10 листопада	Петар Младенов змінив Тодора Живкова на посаді генерального секретаря Болгарської комуністичної партії. Закінчився 35-річний період диктаторського правління Т. Живкова.
13 листопада	Ганс Модров обраний прем'єр-міністром НДР.
17 листопада	Поліція розігнала мирну демонстрацію у Празі. Початок "оксамитової революції" в Чехословаччині.
27 листопада	Учасники загального страйку в Чехословаччині виступили з вимогою усунення комуністів від влади.
28 листопада	Прем'єр-міністр Чехословаччини Ладіслав Адамец офіційно оголосив про скасування монополії Комуністичної партії на владу.
28 листопада	Виступ канцлера ФРН Г.Коля з пропозицією про створення конфедерації двох німецьких держав ФРН і НДР.
кінець листопада	У НДР сформовано коаліційний уряд.
2-3 грудня	Зустріч М. Горбачова і Д. Буша на теплоході "Максим Горький" у Середземному морі поблизу берегів о. Мальти.
10 грудня	Відставка президента Чехословаччини Густава Гусака. Сформовано уряд М.Чалфи, в якому комуністи склали меншість.
12-24 грудня	II з'їзд народних депутатів СРСР. Прийняття постанови про засудження пакту Молотова-Ріббентропа.
15-17 грудня	В Тимишоарі (Румунія) армійські частини розігнали

	антиурядові демонстрації. Було вбито близько 100 демонстрантів.
20 грудня	Президент Румунії Н. Чаушеску ввів надзвичайний стан в країні.
25-26 грудня	В результаті повстання в Румунії повалено режим Чаушеску. Фронт національного порятунку сформував тимчасовий уряд.
грудня	Вацлав Гавел став першим президентом некомуністом Чехословаччини за останні 41 рік.

1990 рік

9 січня	Міністерство закордонних справ Чехословаччини виступило з вимогою до СРСР вивести радянські війська з території країни до кінця 1990 року.
9 січня	Президентом Сербії на перших багатопартійних виборах обрано лідера сербських комуністів Слободана Мілошевича.
18 січня	Уряд Угорщини звернувся з вимогою до СРСР вивести радянські війська з Угорщини протягом 1990 р. або не пізніше 1991 року.
січень	Підписання угод уряду СРСР з урядами Чехословаччини і Угорщини про виведення радянських військ із цих країн.
2 березня	Закінчились переговори між СРСР і МНР про виведення із Монголії до 1992 р. радянських військ.
11 березня	Верховна Рада Литовської РСР прийняла Акт про відновлення Литовської держави.
12 березня	У Болгарії представники уряду і опозиції підписали на переговорах "Круглого столу" угоду про мирний перехід до демократичної системи.

березень	У НДР вперше пройшли вибори на багатопартійній основі. Третій з'їзд народних депутатів СРСР скасував статтю 6 Конституції СРСР про КПРС "як керівну і спрямовуючу силу" радянського суспільства.
15 березня	М. Горбачов приносить присягу як президент СРСР.
30 березня	Естонія прийняла рішення про припинення дії Конституції СРСР на своїй території.
19 квітня	Завершення конфлікту в Нікарагуа.
4 травня	Верховна Рада Литви прийняла декларацію відновлення незалежності.
5 травня	Перша зустріч (у Бонні) міністрів закордонних справ СРСР, США, Великої Британії, Франції, НДР і ФРН (за формулою "4+2" з питання об'єднання Німеччини).
30 травня – 2 червня	Радянсько-американська зустріч на вищому рівні у Вашингтоні.
12 червня	Прийняття I з'їздом народних депутатів РРФСР Декларації про державний суверенітет РРФСР.
19 червня	Країни Бенілюксу, Франція і ФРН укладі нову (шенгенську) конвенцію про режим перетину державних кордонів.
16 липня	Верховна Рада України прийняла Декларацію про державний суверенітет.
22 серпня	Народна палата НДР прийняла рішення про приєднання НДР до ФРН з жовтня 1990 року.
12 вересня	Міністри закордонних справ СРСР, США, Великої Британії, Франції, ФРН і НДР у Москві в присутності президента Горбачова підписали Договір про остаточне урегулювання щодо Німеччини.
3 жовтня	Об'єднання Німеччини.

жовтень	Встановлення дипломатичних відносин між СРСР і Республікою Корея.
19 листопада	У Парижі в ході зустрічі керівників держав і урядів держав учасників НБСЄ підписана Паризька хартія для нової Європи.

1991 рік

12-15 лютого	Зустріч глав Угорщини, Польщі і Чехословаччини у Вишеграді (Угорщина). Утворення "Вишеградської групи".
12-15 лютого	Під час зустрічі міністрів закордонних справ і оборони держав ОВД у Будапешті досягнута домовленість про припинення діяльності військової організації Варшавського договору з 1 квітня 1991 року.
17 березня	Референдум в СРСР. Більшість учасників висловилися за збереження "оновленого Союзу".
9 квітня	Верховна Рада Грузії прийняла Акт про відновлення державності Грузії.
28 травня	Завершення виведення радянських військ із Чехословаччини.
28 травня	Повалення в Ефіопії диктатури Менгісту Хайле Маріама.
12 червня	Б. Єльцин обраний президентом РРФСР на основі прямих виборів.
16 червня	Завершення виведення радянських військ із Угорщини.
28 червня	Представники 9-ти держав-членів РЕВ підписали в Будапешті рішення про розпуск цієї організації.
1 липня	На засіданні Політичного консультативного комітету Організації Варшавського договору (ОВД) в Празі 6 держав-членів прийняли рішення про розпуск цієї організації.

31 липня	У Москві в ході візиту президента США Д. Буша підписано радянсько-американський договір про скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь (СНО-1).
19-21 серпня	Спроба державного перевороту в СРСР ("серпневий путч").
24 серпня	М. Горбачов повідомив про складення повноважень Генерального секретаря ЦК КПРС і закликав ЦК до саморозпуску.
серпень	Проголошення незалежності Вірменії (23 серпня), України (24 серпня), Білорусії (26 серпня), Латвії (26 серпня), Молдови (27 серпня), Узбекистану (31 серпня), Киргизстану (31 серпня).
2-6 вересня	Позачерговий з'їзд народних депутатів СРСР. Прийняття рішення про передачу влади в країні Державній Раді в складі президента СРСР і вищих посадових осіб республік.
вересень-грудень	Проголошення незалежності Таджикистану (9 вересня), Азербайджану (18 жовтня), Туркменії (27 жовтня), Естонії (9 грудня), Казахстану (16 грудня).
1 грудня	На референдумі в Україні більшість учасників проголосували за незалежність.
5 грудня	Верховна Рада України денонсувала Союзний договір від 30 грудня 1922 р. і постановила не вважати Україну складовою частиною СРСР.
8 грудня	Зустріч у Віскулях (Білорусія) лідерів Росії (Б.Єльцин), України (Л.Кравчук), Білорусії (С.Шушкевич). Підписання Заяви про припинення існування СРСР і створення Співдружності Незалежних Держав – СНД ("Беловежські угоди").
25 грудня	М. Горбачов припинив свою діяльність на посаді президента СРСР. Припинення існування СРСР.

VI. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ

Джерела

1. Венский вальс холодной войны. Вокруг встречи Н. С. Хрущева и Дж. Ф. Кеннеди в 1961 году в Вене. Документы. – М., 2011.
2. Внешняя политика Советского Союза и международные отношения 1961-1980: Сб. документов. – М., 1962-1981.
3. Внешняя политика Советского Союза: Документы и материалы 1945 год. – М., 1949.
4. Внешняя политика Советского Союза: Документы и материалы 1946 год. – М., 1952.
5. Внешняя политика Советского Союза: Документы и материалы 1947 год., ч.1-2. – М., 1952.
6. Внешняя политика Советского Союза: Документы и материалы 1948 год., ч.1-2. – М., 1950-1951.
7. Внешняя политика Советского Союза: Документы и материалы 1949 год. – М., 1953.
8. Внешняя политика Советского Союза: Документы и материалы 1950 год. –М., 1953.
9. Документы «комиссии Суслова». События в Польше в 1981 г. // Новая и новейшая история. – 1994. – №1.

10. Документы советского руководства о положении в Афганистане 1979-1980. Предисл. акад. Г.Н.Севостьянова // Новая и новейшая история. – 1996. – № 3.
11. Егорова Н.И. «Иранский кризис» 1945-1946 гг. По рассекреченным архивным документам / Н. И. Егорова // Новая и новейшая история. – 1994. – № 3.
12. Международные отношения и внешняя политика СССР: Сб. документов, 1917-1957 гг. – М., 1957.
13. Мусатов В. Л. СССР и венгерские события 1956 г.: новые архивные материалы / В. Л. Мусатов // Новая и новейшая история. – 1993. – № 1.
14. Наринский М. М. Берлинский кризис 1948-1949 гг. Новые документы из российских архивов / М. М. Наринский // Новая и новейшая история. – 1995. – № 3.
15. Наринский М.М. Сталин и М.Торез. 1944-1947 гг. Новые материалы / М. М. Наринский // Новая и новейшая история. – 1996. – № 1.
16. Организация Варшавского Договора, 1955-1980: Документы и материалы. 2-е изд. доп. – М., 1980.
17. Организация Объединенных Наций: Сб. документов. – М., 1981.
18. Орлик И. И. Запад и Прага в 1968 г. По документам Архива МИД Чешской Республики / И. И. Орлик // Новая и новейшая история. – 1996. – № 3.
19. Освободительная миссия Советских Вооруженных Сил в Европе во второй мировой войне: Документы и материалы. – М., 1985.
20. От Хельсинки до Белграда. Советский Союз и осуществление Заключительного акта Общеευропейского совещания: Документы и материалы. – М., 1977.
21. Письмо посла США в Москве в 1987-1991 гг. Дж.Мэтлока // Новая и новейшая история. – 1997. – № 3.
22. Пихоя Р.Г. Чехословакия, 1968 год. Взгляд из Москвы. По документам ЦК КПСС / Р. Г. Пихоя // Новая и новейшая история. – 1994. – № 6.
23. По пути, проложенному в Хельсинки: Документы и материалы. – М., 1980.
24. Секретная советско-югославская переписка 1948 г. (Вступительная статья и примечания Гибианского Л. Я.) // Вопросы истории. – 1992. – № 4-7.
25. Секретные документы из особых папок // Вопросы истории. – 1993. – №1.
26. Секретные документы из особых папок: Афганистан // Вопросы истории. – 1993.– № 3.
27. Системная история международных отношений: в 4 т. 1918-1991. Т.4. 1945-2003. Документы / Под ред. А. Д. Богатурова. – М., 2005.
28. Советские делегации на Парижской конференции: Сб. выступлений и материалов, июль-октябрь 1946 г. – М., 1947.

29. Советский Союз и Венгерский кризис 1956 г. Документы. – М., 1998.
30. Советский Союз и вопрос о единстве Германии и мирном договоре с Германией: Сб. материалов. – М., 1952.
31. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941-1945 гг.: документов в 6-ти томах: Т.1. Московская конференция министров иностранных дел СССР, США и Великобритании, 19-30 октября 1943 г. – М., 1978.
32. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941-1945 гг.: документов в 6-ти томах: Т.2. Тегеранская конференция руководителей трех союзных держав – СССР, США и Великобритании, 28 ноября – 1 декабря 1943 г. – М., 1978.
33. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941-1945 гг.: документов в 6-ти томах: Т.3. Конференция представителей СССР, США и Великобритании в Думбартон-Оксе, 21 августа – 28 сентября 1944 г. – М., 1978.
34. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941-1945 гг.: документов в 6-ти томах: Т.4. Крымская конференция руководителей трех союзных держав – СССР, США и Великобритании 4–11 февраля 1945 г. – М., 1979.
35. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941-1945 гг.: документов в 6-ти томах: Т.5. Конференция Объединенных Наций в Сан-Франциско, 25 апреля – 26 июня 1945 г. – М., 1980.
36. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941-1945 гг.: документов в 6-ти томах: Т.6. Берлинская (Потсдамская) конференция руководителей трех союзных держав - СССР, США и Великобритании, 17 июля – 2 августа 1945 г. – М., 1980.
37. Советско-американская встреча на высшем уровне, Женева, 19-21 ноября 1985 г.: Документы и материалы. – М., 1985.
38. Советско-американские отношения во время Великой Отечественной войны, 1941-1945: Документы и материалы. В 2-х т. – М., 1984.
39. Советско-английские отношения во время Великой Отечественной войны, 1941-1945: Документы и материалы. В 2-х т. – М., 1983.
40. Советско-французские отношения во время Великой Отечественной войны. 1941-1945: Документы и материалы. В 2-х т. – М., 1983.

41. Совещание по безопасности и сотрудничеству в Европе. 3-й этап – Хельсинки, 30 июля – 1 августа 1975 г.: Стеногр. отчеты и документы. – Хельсинки, 1975.
42. Совещания Коминформа, 1947, 1948, 1949. Документы и материалы. – М., 1998.
43. СССР и германский вопрос. 1941-1949: Документы из архива внешней политики Российской Федерации. Ч.1. Т.2. – М., 2000; Т.3. – М., 2003.
44. Устав Организации Объединенных Наций и статут Международного суда. – М., 1945.
45. Участие СССР в корейской войне (новые документы). (Вступительная статья Ю. А. Семина, С. Н. Рубана) // Вопросы истории. – 1994. – №11-12.
46. Четырехстороннее соглашение по Западному Берлину и его реализация. 1971-1977 гг.: Документы. – М., 1977.
47. Чехословацкий кризис 1967-1969 гг. в документах ЦК КПСС. – М., 2010.

Література

48. 1948 год в германской истории. – М., 2009.
49. 1968 год. "Пражская весна". Историческая ретроспектива. – М., 2010.
50. 23 августа 1944 г. в Румынии // Новая и новейшая история. – 1991. – № 6.
51. Авторханов А. Г. Технология власти / А. Г. Авторханов // Новая и новейшая история. – 1991. – №1-12.
52. Адамишин А. Л. По пути, проложенному в Хельсинки / А. Л. Адамишин. – М., 1980.
53. Адамишин А.Л. Советско-французские отношения во время Великой Отечественной войны, 1941-1945 / А. Л. Адамишин. – М., 1983.
54. Актуальные проблемы международной безопасности и внешнеэкономических связей стран мира в 80-е годы. – М., 1983.
55. Актуальные теоретические проблемы современной исторической науки // Вопросы истории. – 1992. – № 8-9.
56. Алексеев В. В. Советский атомный проект как феномен мобилизационной экономики / В. В. Алексеев, Б. В. Литвинов // Вестник РАН. – Т. 1. – № 68. – М., 1998.
57. Алексеев Р. Ф. СССР – ФРГ: Прошлое и настоящее. Советско-западногерманские отношения, 1955-1980 гг. / Р. Ф. Алексеев. – М., 1980.

58. Аникеев А. С. Противостояние СССР – США в Юго-Восточной Европе и советско-югославский конфликт 1948 года / А. С. Аникеев // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945–1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л.Н. Нежинский. – М., 1995.
59. Арбатов Г. А. Нам грозит более опасный период, чем холодная война / Г. А. Арбатов // Россия в глобальной политике. – 2008. – Т. 6. – № 1. январь-февраль.
60. Арбатов Г. А. Советско-американские отношения в 70-е годы / Г. А. Арбатов // США : экономика, политика, идеология. – 1974. – № 5.
61. Арзаканян М. Ц. Шарль де Голль. / М. Ц. Арзаканян // Вопросы истории. – 1991. – № 2-3.
62. Асмолов К. Война в Корее в зеркале историографии // <http://kore-saram.ru/K-Asmolov-Voina-v-zerkale-istoriografii>.
63. Ахалкаци Д. С. Корейская война (1950 – 1953) и советско-американские отношения / Д. С. Ахалкаци // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945–1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995.
64. Бажанов Е. П. Актуальные проблемы международных отношений / Е. П. Бажанов : Избр. труды в 3-х т. Т. 1. – М., 2001.
65. Барановский В. Г. Европейское сообщество в системе международных отношений / В. Г. Барановский. – М., 1986.
66. Батюк В. Первые заморозки. Советско-американские отношения в 1945-1950 гг. / В. Батюк, Д. Евстафьев. – М., 1995.
67. Батюк В.И. Истоки «холодной войны»: советско-американские отношения в 1945-1950 гг. / В. Батюк. – М., 1992.
68. Безымянский А. А. Кто развязал "холодную войну" / А. А. Безымянский, В. М. Фомин // Открывая новые страницы. – М., 1990.
69. Белецкий В. Н. За столом переговоров: Обсуждение германских дел на послевоенных международных совещаниях и встречах / В. Н. Белецкий. – М., 1979.
70. Белецкий В. Н. Советский Союз за возрождение независимой демократической Австрии. Установление с ней дружественных отношений. 1938-1960 гг. / В. Н. Белецкий. – М., 1962.
71. Белоусова З. С. Вызов капитализму: советский фактор в мировой политике / З. С. Белоусова, Д. Г. Наджафов. // XX век. Многообразие, противоречивость, целостность. – М., 1996.

72. Березин В. И. Курс на добрососедство и сотрудничество и его противники: Из истории нормализации отношений СССР с послевоенной Японией / В. И. Березин. – М., 1977.
73. Беттляр І. О. Створення ООН / І. О. Беттляр // Український історичний журнал. – 1990.– №4.
74. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / З. Бжезинский. – М., 2002.
75. Битва за небеса: Максим Калашников. – М., 2003.
76. Богатуров А.Д. История международных отношений. 1945-2008: учеб. пособие для студентов вузов / А. Д. Богатуров, В. В. Аверков. – М., 2010.
77. Бокарев Ю. П. Еще раз об отношении СССР к плану Маршалла / Ю. П. Бокарев // Отечественная история. – 2005. – №1.
78. Болгария в XX веке: Очерки политической истории. – М., 2003.
79. Большая Игра: Михаил Леонтьев. – М., 2008.
80. Бонцевич Н. Н. Общественное мнение США и Гарри Трумэн: поворот к антисоветизму (1946-1950) / Н. Н. Бонцевич // Американский ежегодник. 2002 / отв. ред. Н. Н. Болховитинов. – М., 2004.
81. Борисов О. Б. Из истории советско-китайских отношений в 50-х годах: К дискуссии в КНР о Мао Цзэдуне / О. Б. Борисов. – М., 1981.
82. Борисов О. Б., Колосков Б. Т. Советско-китайские отношения, 1945-1980 / О. Б. Борисов, Б. Т. Колосков. – М., 1980.
83. Борисов Р. В. США: ближневосточная политика в 70-е годы / Р. В. Борисов. – М., 1982.
84. Боффа Д. История Советского Союза. Т.2. От Отечественной войны до положения второй мировой державы. Сталин и Хрущёв. 1941-1964 гг. / Д. Боффа. – М., 1994.
85. Брандт Вилли. Воспоминания / В. Брандт // Вопросы истории. – 1991. – № 1-6.
86. Бутенина Н. В. Ленд-лиз: сделка века / Н. В. Бутенина. – М., 2004.
87. Быстрова И. В. Развитие военно-промышленного комплекса / И. В. Быстрова // СССР и холодная война. – М., 1995.
88. Быстрова И. В. Советский военно-промышленный комплекс: проблемы становления и развития (1930-1980-е годы) / И. В. Быстрова. – М., 2006.
89. Быстрова Н. Е. СССР и формирование военно-блокового противостояния в Европе (1945-1955 гг.) / И. В. Быстрова. – М., 2007.
90. Вайс М. Международные отношения после 1945 года. – М., 2005.

91. Васютинский В.Н. Франсуа Миттеран / В. Н. Васютинский // Вопросы истории – 1993. – № 1.
92. Венгрия 1956 года. Очерки истории кризиса. – М., 1993.
93. Вестаф О. А. Накануне ввода советских войск в Афганистан. 1978-1979 гг. // Новая и новейшая история. – 1994. – № 2.
94. Веттиг Г. Н. С. Хрущев и Берлинский кризис 1958-1963 годов / Г. Веттиг. – М., 2007.
95. Внешняя политика Советского Союза в освещении зарубежной историографии. – М., 1984.
96. Волобуев М. А. Переосмысление опыта «холодной войны». Анализ публикаций современной американской историографии / М. А. Волобуев // Вопросы истории. – 2002. – № 5.
97. Волокитина Т. В. Москва и Восточная Европа. Становление режимов советского типа (1949—1953): Очерки истории / Т. В. Волокитина, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова, Т. А. Покивайлова. – М., 2002.
98. Волокитина Т. В. Начало создания соцлагеря. СССР и холодная война / Т. В. Волокитина, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова / Под. ред. В.С. Лельчука, Е.И. Пивовара. – М., 1995.
99. Волокитина Т. В. Сталин и смена стратегического курса Кремля в конце 40-х годов: от компромиссов к конфронтации / Т. В. Волокитина // Сталинское десятилетие холодной войны: факты и гипотезы. – М., 1999.
100. Волокитина Т.В. «Холодная война» и социал-демократия Восточной Европы. 1944-1948. Очерки истории / Т. В. Волокитина. – М., 1998.
101. Восточная Европа на историческом переломе // Вопросы истории. – 1991. – №9-10.
102. Восточный блок и советско-венгерские отношения. 1945-1989 годы. – М., 2010.
103. Вудс Р.С. Бреттон-Вудская конференция объединенных наций в 1944 г. / Р. С. Вудс // Новая и новейшая история. – 1992. – №2.
104. Гаврилов В. А. Киссинджер: «Корейская война не была кремлевским заговором...» / В. А. Гаврилов // Военно-исторический журнал. – 2001. – № 2.
105. Гаджиев К. С. Демократическое и имперское начала во внешнеполитической стратегии США/ К. С. Гаджиев // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – №8.
106. Гайдук И. В. К вопросу о создании «новой истории» холодной войны / И. В. Гайдук // Сталинское десятилетие холодной войны: факты и гипотезы. – М., 1999.

107. Гайдук И. В. Холодная война: новые подходы, новые документы / И. В. Гайдук, М. Л. Коробочкин, М. М. Наринский. – М., 1995.
108. Гареев М. А. Об объективном освещении военной истории России / М. А. Гареев // Новая и новейшая история. – 2006. – № 5.
109. Гартхофф Р. Л. Почему возникла «холодная война» и почему она закончилась? / Р. Л. Гартхофф // Международная жизнь. – 1992. – № 3-4.
110. Гейвандов С. К. Технологическая политика США в отношении СССР / С. К. Гейвандов. – М., 1985.
111. Гибианский Л. Я. Проблемы Восточной Европы и начало формирования советского блока / Л. Я. Гибианский // Холодная война. 1945-1963 гг. Историческая ретроспектива. – М., 2003.
112. Гиголаев Г. Е. Международная конференция «холодная война и политика разрядки» / Г. Е. Гиголаев // Новая и новейшая история. – 2002. – № 6.
113. Гириенко Ю. С. Советско-югославские отношения: Страницы истории / Ю. С. Гириенко. – М., 1983.
114. Гордиевский О. КГБ. История внешнеполитических операций от Ленина до Горбачева / О. Гордиевский, Э. Кристофер. – Лондон, 1992.
115. Грибков А. И. Судьба Варшавского Договора / А. И. Грибков. – М., 1998.
116. Грибков В. И. Карибский кризис / В. И. Грибков // Военно-исторический журнал. – 1993. – № 1.
117. Громыко А. А. Памятное. В 2-х кн. / А. А. Громыко – М., 1988.
118. Гэддис Дж. Л. Предварительные оценки послевоенного противостояния / Дж. Л. Гэддис // Новая и новейшая история. – 1991. – № 3.
119. Довідник. НАТО. Видання присвячене 50-й річниці Альянсу. – К., 1999.
120. Долгилевич Р. В. Советская дипломатия и Западный Берлин (1963-1964 гг.). / Р. В. Долгилевич. – М., 2012.
121. Донесения посла США в Москве Дж. Мэтлока. Взгляд на перестройку М. С. Горбачева // Новая и новейшая история. – 1996. – № 1.
122. Дубинин Ю. В. Тернистый путь к Хельсинки. 1975 г. / Ю. В. Дубинин // Новая и новейшая история. – 1994. – № 4-5.
123. Дэвис Д. Э., Трани Ю. П. Первая холодная война. Наследие Вудро Вильсона в советско-американских отношениях / Д. Э. Дэвис, Ю. П. Трани. – М., 2002.
124. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. – К., 1995.
125. Европа и глобальные проблемы современности. – М., 1992.

126. Егорова Н. И. «Иранский кризис» 1945-1946 гг. По рассекреченным архивным документам / Н. И. Егорова // Новая и новейшая история. – 1994. – №3.
127. Егорова Н. И. Военно-политическая интеграция стран Запада и реакция СССР (1947-1953 гг.) / Н. И. Егорова // Холодная война. 1945-1963 гг. Историческая ретроспектива. – М., 2003.
128. Егорова Н. И. Европейская безопасность и «угроза» НАТО в оценках сталинского руководства / Н. И. Егорова // Сталинское десятилетие холодной войны: факты и гипотезы. – М., 1999.
129. Желицки Б. Й. Будапешт – Москва: год 1956-й / Б. Й. Желицки // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945 – 1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995.
130. Загадки ленд-лиза: Стеттиниус Э. Ленд-лиз – оружие победы. – М., 2000.
131. Загладин Н. В. История успехов и неудач советской дипломатии / Н. В. Загладин. – М., 1990.
132. Задача особой государственной важности. Из истории создания ракетно-ядерного оружия и Ракетных войск стратегического назначения. 1945-1959 гг. – М., 2010.
133. Западная Европа: политическая и военная интеграция. – М., 1984.
134. Западная историография в годы «холодной войны». 1955-1985 гг. – М., 1995.
135. Захарова А. Г. «Холодная война» в современной западной историографии / А. Г. Захарова // Отечественная история. – 2005. – №6.
136. Зорин Л. И. Особое задание / Л. И. Зорин. – М., 1987.
137. Зубок В. М. Отечественная историография «холодной войны»: некоторые итоги десятилетия / В. М. Зубок, В. О. Печатнов // Отечественная история. – 2003. – № 5.
138. Зубок В. М. Никто не хотел воевать: еще раз об истоках «холодной войны» / В. М. Зубок // США: экономика, политика, идеология. – 1991. – №4.
139. Иванов П. В. Создание НАТО в оценках американских историков 1950-1980 гг. / П. В. Иванова. – СПб, 2001.
140. Иванова И. Н. Концепция «Атлантического сообщества» во внешней политике США / И. Н. Иванова. – М., 1973.
141. История дипломатии / Под ред. А.А. Громыко. Т. IV. – М., 1975.
142. История международных отношений и внешней политики СССР, 1917-1967. В 3-х т. – М., 1967.

143. Кадырова Л. А. Концептуальные подходы зарубежной историографии к исследованию начального этапа «холодной войны» / Л. А. Кадырова // Российский научный журнал. Серия: «Гуманитарные науки». – 2011. – № 3.
144. Кадырова Л. А. Отечественная историография начального периода «холодной войны»: эволюция концептуальных подходов / Л. А. Кадырова // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: «История России». – М., 2011. – № 2.
145. Кадырова Л. А. Сотрудничество стран-участников Организации Варшавского договора в оценках отечественных историков постсоветского периода / Л. А. Кадырова // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: «История и политические науки». – М., 2011. – № 3.
146. Кальвокересси П. Мировая политика после 1945 года / П. Кальвокересси. В 2-х кн. – Кн.1. – М., 2000; Кн.2. – М., 2000.
147. Карягин В. В. Берлин от железного занавеса до бетонной стены В. В. Карягин // Международная жизнь. – 1991. – № 6.
148. Кашлев Ю. Б. Разрядка в Европе: от Хельсинки к Мадриду / Ю. Б. Кашлев. – М., 1980.
149. Киссинджер Г. Дипломатия / Г. Киссинджер. Пер. с англ. В. В. Львова / Послесл. Г. А. Арбатова. – М., 1997.
150. Корниенко Г. М. У истоков «холодной войны» / Г. М. Корниенко // Новая и новейшая история. – 1990. – № 6.
151. Корниенко Г. М. Холодная война. Свидетельство ее участника / Г. М. Корниенко. – М., 1995.
152. Корниенко Г.М. Как принимались решения о вводе советских войск в Афганистан и их выводе / Г. М. Корниенко // Новая и новейшая история. – 1993. – № 3.
153. Корниенко Г.М. Новое о Карибском кризисе / Г. М. Корниенко // Новая и новейшая история. – 1991. – № 3.
154. Коршунов С. «Холодная война»: парадоксы одной стратегии: 1946-1996 / С. Коршунов // Международная жизнь. – 1998. – № 8.
155. Кошкин А. А. Вступление СССР в войну с Японией в 1945 г. / А. А. Кошкин // Новая и новейшая история. – 1995. – № 4.
156. Кошкин А.А. Японский фронт маршала Сталина. Россия и Япония: тень Цусимы длиной в век / А. А. Кошкин. – М., 2004.

157. Круглый стол. «О «новой истории» холодной войны» (материалы дискуссии) / Сталинское десятилетие холодной войны: факты и гипотезы. – М., 1999.
158. Крылов С. Б. История создания Организации Объединенных Наций / С. Б. Крылов. – М., 1960.
159. Кутаков Л. Н. История советско-японских дипломатических отношений / Л. Н. Кутаков. – М., 1962.
160. Кынин Г. П. Германский вопрос во взаимоотношениях СССР, США и Великобритании 1941-1943 гг. Обзор документов / Г. П. Кынин // Новая и новейшая история. – 1995. – № 1.
161. Кынин Г. П. Германский вопрос во взаимоотношениях СССР, США и Великобритании 1944-1945 гг. / Г. П. Кынин // Новая и новейшая история. – 1995. – № 4.
162. Лавренов С. Я. Советский Союз в локальных войнах и конфликтах / С. Я. Лавренов., И. М. Попов. – М., 2003.
163. Ланда Р. Г., Ахмед Бен Белла / Р. Г. Ланда // Вопросы истории. – 1991. – № 11.
164. Лафибер У. Американская историография внешней политики США / У. Лафибер // Новая и новейшая история. – 1993. – № 1.
165. Лащенко П. Н. Венгрия 1956 год / П. Н. Лащенко // Военно-исторический журнал. – 1989. – № 9.
166. Лельчук В. С. У истоков биполярного мира / В. С. Лельчук // Советское общество: возникновение, развитие, исторический финал: В 2 т. Т. 1. От вооруженного восстания в Петрограде до второй сверхдержавы мира / Под общ. ред. Ю. Н. Афанасьева. – М., 1997. – С. 323-394.
167. Лукьянов П. Г. История Организации Варшавского Договора / П. Г. Лукьянов. – Могилев, 2006.
168. Лундестад Г. Восток, Запад, Север, Юг. Основные направления международной политики. 1945-1996 / Г. Лундестад. – М. 2002.
169. Мальков В. Л. «Манхэттенский проект»: Разведка и дипломатия / В. Л. Мальков. – М., 1995.
170. Мальков В. Л. Многосторонняя дипломатия в современной историографии холодной войны: опыт сопоставления / В. Л. Мальков // Многосторонняя дипломатия в годы холодной войны. – М., 2008.
171. Манькин А. С. Гарри С. Трумэн и либерализм эпохи «холодной войны» / А. С. Манькин // Проблемы американистики. Выпуск 10. – М., 1997.

172. Маркина Н. Н. Некоторые аспекты возникновения «холодной войны» в американской историографии / Н. Н. Маркина // Вопросы новой и новейшей истории. – К., 1982. – № 28.
173. Международные отношения 1945–1975. – М., 2004.
174. Международные отношения на Ближнем и Среднем Востоке после второй мировой войны, 40-50-е годы: Сб. статей. – М., 1974.
175. Международные отношения на Дальнем Востоке в послевоенные годы: В 2-х Т. – М., 1978.
176. Мемуары Никиты Сергеевича Хрущева // Вопросы истории. – 1992. – № 1-3, 6-9, 11-12.
177. Меримский В. А. Война в Афганистане: записки участника / В. А. Меримский // Новая и новейшая история. – 1995. – № 3.
178. Милюкова В. И. Отношения СССР–ФРГ и проблемы европейской безопасности 1969-1982 гг./ В. И. Милюкова. – М., 1983.
179. Митрохин А. С. Концептуальные подходы современной российской историографии / А. С. Митрохин // Отечественная история. – 2005. – № 2.
180. Михайлов Г. А. Тайны «закрытого неба» / Г. А. Михайлов Г.А., А. С. Орлов // Новая и новейшая история. – 1992. – № 6.
181. Мицик Л. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007) / Л. М. Мицик, Ю. В. Кузьменко. – К., 2008.
182. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-ті роки): Підручник / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К., 1999.
183. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К., 2001.
184. Млечин Л. М. Холодная война: политики, полководцы, разведчики / Л. М. Млечин. – М., 2009.
185. Молчанов Н. Н. Генерал де Голль / Н. Н. Молчанов. – М., 1980.
186. Мусатов В. Л. Восточная Европа: процесс перемен / В. Л. Мусатов // Новая и новейшая история. – 1991. – №2.
187. Мусатов В. Л. СССР и венгерские события 1956 г.: новые архивные материалы / В. Л. Мусатов // Новая и новейшая история. – 1993. – № 1.
188. Мусатов В. Л. Россия и Восточная Европа. Связь времен / В. Л. Мусатов. – М., 2008.
189. Мускулы мира. Речь в Вестминстерском колледже, г. Фултон, штат Миссури, США, 5 марта 1946 г. // Черчилль У. Мускулы мира. – М., 2004. – С. 462-493.

190. Мэттьюз М. Есть ли будущее у советологии? Размышления бывшего участника «холодной войны». Послесловие Г. И. Вайнштейна / М. Мэттьюз // Новая и новейшая история. – 1993. – № 2.
191. Наджафов Д. Г. Антиамериканские пропагандистские пристрастия сталинского руководства / Д. Г. Наджафов // Сталинское десятилетие холодной войны. – М., 1999.
192. Наджафов Д. Г. Дипломатия США и советско-германские переговоры / Д. Г. Наджафов // Отечественная история. – 1992. – № 1.
193. Наджафов Д. Г. К вопросу о генезисе холодной войны / Д. Г. Наджафов // Холодная война. 1945-1963 гг. Историческая ретроспектива. – М., 2003.
194. Наджафов Д. Г. Сталинский Агитпроп в холодной войне (по архивным фондам ЦК ВКП(б) и МИД СССР) / Д. Г. Наджафов // Сталин и холодная война. – М., 1988.
195. Наринский М. М. Берлинский кризис 1948 – 1949 гг. Новые документы из российских архивов / М. М. Наринский // Новая и новейшая история. – 1995. – № 3.
196. Наринский М. М. История международных отношений. 1945-1975 / М. М. Наринский. – М., 2004.
197. Наринский М. М. План Маршалла и Советский Союз / М. М. Наринский // История европейской интеграции 1945-1994. – М., 1995.
198. Наринский М. М. СССР и план Маршалла. По материалам Архива Президента РФ / М. М. Наринский // Новая и новейшая история. – 1993. – № 2.
199. Нарочницкий А. Л. Актуальные вопросы изучения истории внешней политики СССР и международных отношений / А. Л. Нарочницкий // Вопросы истории. – 1987. – № 11.
200. Насонов А. И. Периодизация американской историографии «холодной войны»: поиск новых подходов / А. И. Насонов. – М., 1999.
201. Наука и общество: история советского атомного проекта (40-50 годы) / Отв. ред. Е. П. Велихов. – М., 1997.
202. Нежинский Л. Н., Доктринальных основах советской внешней политики в годы „холодной войны“ / Л. Н. Нежинский, И. А. Чельшев // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945–1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995.
203. Новик Ф. И. «Оттепель» и инерция холодной войны. (Германская политика СССР в 1953–1955 гг.) / Ф. И. Новик. – М., 2001.

204. Новик Ф. И. СССР и проблемы безопасности и сотрудничества в Европе (опыт 70-х – первой половины 80-х годов) / Ф. И. Новик // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945–1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л.Н. Нежинский. – М., 1995.
205. Новоселов В. Н. Создание атомной промышленности на Урале / В. Н. Новоселов. – Челябинск, 1999.
206. Новоселов В.Н., Толстиков В.С. Атомный след на Урале / В. Н. Новоселов, В. С.Толстиков. – Челябинск, 1997.
207. О проблемах разоружения. – М., 1980.
208. Овчаренко А.О. Зовнішньополітична стратегія адміністрації Р. Рейгана (1918-1988) / А. О. Овчаренко. – К., 2000.
209. Ознобищев С.К. Как готовился "асимметричный ответ" на "Стратегическую оборонную инициативу" Р. Рейгана. Велихов, Кокошин и другие / С. К. Ознобищев, В. Я. Потапов, В. В. Скоков. – М., 2008.
210. Орлов А. Движение неприсоединени – 40 лет спустя / А. Орлов // Международная жизнь. – 2001. – № 12.
211. Орлов А. С. Кожанов В.П. Ленд-лиз: взгляд через полвека / А. Орлов, В. П. Кожанов // Новая и новейшая история. – 1994. – № 3.
212. Орлов А. С. Тайны корейской войны / А. Орлов, В. А. Гаврилов. – М., 2003.
213. Орлов А. С. Холодная война / А. С. Орлов. – М., 2000.
214. Орлов Н. И. Проблема Западного Берлина в международных отношениях 1945-1975/ Н. И. Орлов, И. Ю. Андросов // Вопросы истории. –1977. – № 8.
215. Пеккаринен Ю. Пошады не будет. Передача военнопленных и беженцев из Финляндии в СССР, 1944-1981 / Ю. Пеккаринен, Ю. Похьонен. – М., 2010.
216. Пелих А. Л. Фундаментальная военная наука в СССР (1953-1991 гг.) / А. Л. Пелих // Сборник научных трудов АГУ. – Астрахань, 2007.
217. Петров А. Е. Перевернутая история: лженаучные модели прошлого / А. Е. Петров // Новая и новейшая история. – 2004. – № 3.
218. Петров Н. В. По сценарию Сталина: роль органов НКВД – МГБ СССР в советизации стран Центральной и Восточной Европы. 1945–1953 гг. / Н. В. Петров. – М., 2011.
219. Петров Н. По сценарию Сталина. Роль органов НКВД-МГБ СССР в советизации стран Центральной и Восточной Европы. 1945-1953 гг./ Н. Петров. – М., 2011.
220. Печатнов В. «Союзники нажимают на тебя для того, чтобы сломить у тебя волю...». Переписка Сталина с Молотовым и другими членами Политбюро по

- внешнеполитическим вопросам в сентябре-декабре 1945 г. / В. Печатнов // Источник. – 1999. – № 2.
221. Печатнов В. О. «Стрельба холостыми»: советская пропаганда на Запад в начале холодной войны (1945—1947) / В. О. Печатнов // Сталинское десятилетие холодной войны. Факты и гипотезы. – М., 1999.
222. Печатнов В. О. Сталин, Рузвельт, Трумэн: СССР и США в 1940-х гг. Документальные очерки / В. О. Печатнов. – М., 2006.
223. Печатнов В. О. США: скрытые дебаты по «русскому вопросу» в 1945 г. / В. О. Печатнов // Новая и новейшая история. – 1997. – № 1.
224. Пихоя Р. Г. О внутриполитической борьбе в советском руководстве 1945-1958 гг. / Р. Г. Пихоя // Новая и новейшая история. – 1995. – № 6.
225. Пихоя Р. Г. Чехословакия. 1968 г. Взгляд из Москвы / Р. Г. Пихоя // Новая и новейшая история. – 1995. – № 1.
226. План Маршалла для Західної Європи (1948-1961) // Сучасність. – 1995. – № 1.
227. Плешаков К. В. Истоки «холодной войны» / К. В. Плешаков // Новая и новейшая история. – 1990. – № 6.
228. Плешаков К. В. Истоки холодной войны размышления участника советско-американской конференции / К. В. Плешаков // США : экономика, политика, идеология. – 1991. – № 4.
229. Победители и побежденные. От войны к миру. СССР, Франция, Великобритания, Германия, США (1941-1950). – М., 2010.
230. Подлесный П. Т. Проблемы мирного сосуществования в 70-80-е годы / П. Т. Подлесный. – М., 1982.
231. Подлесный П. Т. СССР и США: 50 лет дипломатических отношений / П. Т. Подлесный. – М., 1983.
232. Поздеева Л. В. Англичане о победе в 1945 г. и роли СССР Л. В. Поздеева // Новая и новейшая история. – 1996. – № 5.
233. Позиция руководства США в связи с вводом советских войск в Афганистан в 1979 г. Предисловие Дж.Хершберга // Новая и новейшая история. – 1997. – № 3.
234. Позняков В. В. Тайная война Иосифа Сталина. Советские разведывательные службы в США накануне и в начале холодной войны. 1943–1953 / В. В. Позняков // Сталинское десятилетие холодной войны. Факты и гипотезы. – М., 1999.
235. Политические кризисы и конфликты 50-60-х годов в Восточной Европе. – М., 1993.

236. Польшов М. Ф Исторические предпосылки перестройки в СССР. Вторая половина 1940 - первая половина 1980-х гг. / М. Ф. Польшов М.Ф. – М., 2010.
237. Поляков А. С. Разрядка международной напряженности в современной англо-американской историографии / А. С. Поляков. – М., 2003.
238. Потапов А. В. Кризис ГДР в 80-х годах и объединение Германии / А. В. Потапов // Новая и новейшая история. – 1991. – № 5.
239. Протопопов А.С. СССР, Лига наций и ООН / А. С. Протопопов. – М. 1968.
240. Путилин Б. Г. Карибский кризис 1962 года / Б. Г. Путилин // Советская внешняя политика в годы „холодной войны“ (1945–1985). Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995.
241. Пыжиков А. Рождение сверхдержавы. 1945-1953 годы / А. Пыжиков, А. Данилов. – М., 2002.
242. Раак Р. Сталинский натиск на Запад 1938-1945: происхождение "холодной войны" / Р. Раак // Отечественная история. – 1997. – № 6.
243. Репина Л. П. Историческая память и современная историография / Л. П. Репина // Новая и новейшая история. – 2004. – № 5.
244. Розанцева Н. А. ООН в алжирской политике де Голля (1958-1962) / Н. А. Розанцева // Новая и новейшая история. – 1995. – № 4.
245. Роль разведки в создании советского атомного оружия // История советского атомного проекта. Документы, воспоминания и исследования. Вып. 1. – М., 1998.
246. Романенко С. А. Между «Пролетарским интернационализмом» и «Славянским братством»: Российско-югославские отношения в контексте этнополитических конфликтов в Средней Европе / С. А. Романенко. – М., 2011.
247. Россия (СССР) в локальных войнах и вооруженных конфликтах второй половины XX века. – М., 2000.
248. Россия и Германия в годы войны и мира (1941–1995). – М., 1995.
249. Россия и СССР в войнах XX века (статистическое исследование). – М., 2001.
250. Роцин А. А. В «холодную войну» на Ист-Ривер (О деятельности ООН в 1947-1953 гг.) / А. А. Роцин // Международная жизнь. – 1990. – № 1.
251. Роцин А. А. Организация Объединенных Наций и «холодная война» / А. А. Роцин. // Новая и новейшая история. – 1991. – № 5.
252. Роцин А. А. Послевоенное урегулирование в Европе / А. А. Роцин. – М., 1984.
253. Рукавишников В. Холодная война, холодный мир. Общественное мнение в США и Европе о СССР/России, внешней политике и безопасности Запада / В. Рукавишников. – М., 2005.

254. Сагомоян А. А. Испанский узел "холодной войны"/ А. А. Сагомоян. – М., 2004.
255. Сахаров А. Д. Воспоминания / А. Д. Сахаров. – М., 1991.
256. Севостьянов Г. Н. Япония 1945 г. в оценке советских дипломатов / Г. Н. Севостьянов // Новая и новейшая история. – 1995. – № 6.
257. Семинар памяти Нильса Бора. Наука и общество: история советского атомного проекта (40-50 годы). – М., 1997.
258. Сетов Р. А. «Новый ревизионизм». Современные тенденции в оценке «холодной войны» / Р. А. Сетов // Американское общество на пороге XXI века. – М., 1996.
259. Симонов Н. С. Военно-промышленный комплекс СССР в 1920-1950-е годы: темпы экономического роста, структура, организация производства и управление / Н. С. Симонов. – М., 1996.
260. Синдеев А. А. От мировой войны к европейскому миру под эгидой Германии. "Проект Аденауэра" / А. А. Синдеев. – М., 2010.
261. Сиротинин Е. И. Московский университет и советский атомный проект / Е. И. Сиротинин. – М., 2005.
262. Системная история международных отношений в двух томах/ Под ред. А. Д. Богатурова. Т. 2. События 1945 – 2003 годов. – М., 2007.
263. Смирнова Н. Д. Греция в политике США и СССР. 1945-1947 гг. Новые архивные документы / Н. Д. Смирнова // Новая и новейшая история. – 1997. – № 5.
264. Собакин В. К. Советская концепция разоружения / В. К. Собакин. – М., 1978.
265. Советская внешняя политика в годы «холодной войны» (1945-1985). Новое прочтение. – М., 1995.
266. Советская Военная Администрация в Германии (СВАГ). Управление пропаганды (информации) и С. И. Тюльпанов. 1945-1949. – М., 2006.
267. Советская военная мощь от Сталина до Горбачева / Под ред. А. В. Минаева. – М., 1999.
268. Советская политика в отношении Германии, 1944-1954 год. – М., 2011.
269. Советский Союз и Словацкое национальное восстание 1944 г. Предисловие В. В. Марьиной // Новая и новейшая история. – 1996. – № 5.
270. Советский фактор в Восточной Европе. 1944-1953. Т. 1. 1944-1948. Документы. – М., 1999.
271. Советское общество: Будни холодной войны. – М., 2000.
272. Современная немарксистская историография и советская историческая наука. Беседа за «круглым столом» // История СССР. – 1988. – № 1.

273. Современные международные отношения / Под ред. А. В. Торкунова – М., 2001.
274. Согрин В. В. Современная американская «радикальная» историография о внутренней и внешней политике США XX в. / В. В. Согрин // Новая и новейшая история. – 1983. – № 3.
275. Согрин В. В. Современное освещение новейшей истории стран Европы и Америки / В. В. Согрин // Новая и новейшая история. – 2002. – № 5.
276. Соловьев В. Заговорщики в Кремле : от Андропова до Горбачева / В. Соловьев, Е. Клепикова. – М., 1991.
277. СССР и формирование военно-блокового противостояния в Европе (1945-1955 гг.). – М., 2007.
278. СССР и холодная война / Под ред. В. С. Лельчука и Е. И. Пивовара. – М., 1995.
279. Сталин и холодная война. – М., 1998.
280. Сталинское десятилетие холодной войны. – М., 1999.
281. Стародубов В. П. Супердержавы XX века. Стратегическое противоборство / В. П. Стародубов. – М., 2001.
282. Степанова О. Л. «Холодная война»: историческая ретроспектива / О. Л. Степанова. – М., 1982.
283. Судоплатов П. А. Разведка и Кремль. Записки нежелательного свидетеля / П. А. Судоплатов. – М., 1996.
284. Суоми Ю. На пути к советско-финскому договору 1948 года / Ю. Суоми // Вопросы истории. – 1991. – № 4-5.
285. Тахненко Г. А. Анатомия одного политического решения: К 45-летию плана Маршалла / Г. А. Тахненко // Международная жизнь. – 1992. – № 5.
286. Теплинский Л. Б. СССР и Афганистан, 1919-1981 / Л. Б. Теплинский. – М., 1982.
287. Толстиков В. С. Социально-экологические последствия развития атомной промышленности на Урале (1945-1998 гг.) / В. С. Толстиков. – Челябинск, 1998.
288. Торкунов А. В. Загадочная война. Корейский конфликт 1950–1953 годов / А. В. Торкунов. – М., 2000.
289. Трагедия Европы. Речь, произнесенная 19 сентября 1946 года в Цюрихском университете // Черчилль У. Мускулы мира. – М., 2004. – С. 496-503.
290. Трофименко Г. А. Новый передел мира? 1945-1975 гг./ Г. А. Трофименко // США: экономика, политика, идеология. – 1998. – №3.
291. Трухановский В. Г. Антони Иден. 2-е изд., перераб., доп./ В. Г. Трухановский. – М., 1983.
292. Трухановский В. Г. Уинстон Черчилль / В. Г. Трухановский. – М., 1982.

293. У истоков советского атомного проекта: роль разведки // Вопросы истории естествознания и техники. – 1992. – № 3.
294. Уильяме И. Полная хронология XX века / И. Уильяме, Ф. Уоллер. – М., 1999.
295. Улунян Ар. А. Балканы: горячий мир холодной войны. Греция и Турция между Западом и Востоком. 1945-1960 гг. / Ар. А. Улунян. – М., 2001.
296. Улунян Ар. А. Балканы: Горячий мир холодной войны. Греция и Турция между Западом и Востоком. 1945–1960 гг./ Ар. А. Улунян. – М., 2001.
297. Уткин А. И. Вызов Запада и ответ России / А. И. Уткин. – М., 2005.
298. Уткин А. И. Гнев американских богов / А. И. Уткин. – М., 2006.
299. Уткин А. И. Месть за победу – новая война / А. И. Уткин. – М., 2005.
300. Уткин А. И. Мировая ”холодная война” / А. И. Уткин. – М., 2005.
301. Уткин А. И. Подъём и падение Запада / А. И. Уткин. – М., 2008.
302. Уткин А. И. Черчилль: победитель двух войн / А. И. Уткин. – Смоленск, 2003.
303. Уткин А.И. Американская стратегия для XXI века / А. И. Уткин. – М., 2000.
304. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века / А. И. Уткин. - М., 2002.
305. Фадеев Н. В. Совет Экономической Взаимопомощи, 1949-1974 / Н. В. Фадеев. – М., 1974.
306. Филитов А. М. «Холодная война»: историографические дискуссии на Западе / А. М. Филитов. – М., 1991.
307. Филитов А. М. Сталинская дипломатия и германский вопрос : последний год / А. М. Филитов // Сталинское десятилетие холодной войны : факты и гипотезы. – М., 1999.
308. Филитов А.М. Как начиналась «холодная война» / А. А. Филитов // Советская внешняя политика в годы «холодной войны» (1945-1985 гг.): новое прочтение. – М., 1995.
309. Фурсенко А. А. Адская игра. Секретная история Карибского кризиса, 1958-1964 / А. А. Фурсенко, Т. Нафтали. – М., 1999.
310. Фурсенко А. Безумный риск. Секретная история Кубинского ракетного кризиса 1962 г. / А. Фурсенко, Т. Нафтали. – М., 2006.
311. Харитон Ю. Б., Смирнов Ю.Н. Мифы и реальность советского атомного проекта. Арзамас-16. – М., 1994.
312. Хлевнюк О. В. Холодный мир: Сталин и завершение сталинской диктатуры / О. В. Хлевнюк, Ё. Горлицкий; [пер. с англ. глав. 1,2,6 А. А. Пешкова]. – М., 2011.
313. Хлуденев И. М. «Круглый стол» в МИД СССР / И. М. Хлуденев // Новая и новейшая история. – 1991. – № 5.

314. Хмурые будни холодной войны. Ее солдаты, прорабы и невольные участники. – М., 2012.
315. Холловэй Д. Сталин и бомба: Советский Союз и атомная энергия. 1939-1956 / Д. Холловэй. – Новосибирск, 1997.
316. Холодная война. 1945-1963 гг. Историческая ретроспектива: Сб. ст. – М., 2003.
317. Чехия и Словакия в XX веке. Очерки истории: в 2-х кн. – М., 2005.
318. Чубарьян А. О. «Пересмотр «холодной войны»: Подходы, интерпретация, теория». Конференция Нобелевского Института / А. О. Чубарьян // Сталинское десятилетие «холодной войны». – М., 1999.
319. Чубарьян А. О. Новая история «холодной войны» / А. О. Чубарьян // Новая и новейшая история. – 1997. – № 6.
320. Чубарьян А. О. Происхождение «холодной войны» в историографии Востока и Запада / А. О. Чубарьян // Новая и новейшая история. – 1991. – № 3.
321. Чуев Ф. И. Молотов: Полудержавный властелин / Ф. И. Чуев. – М., 2000.
322. Чуев Ф. Молотов. Полудержавный властелин / Ф. Чуев. – М., 2000.
323. Шенин С. Еще раз об истоках «холодной войны» / С. Шенин // США: экономика, политика, идеология. – 1998. – № 4-5.
324. Шенин С. Начало «холодной войны»: анатомия великого поворота / С. Шенин // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – № 12.
325. Шенин С. Холодная война в Азии: парадоксы советско-американского противостояния (1945 – 1950) / С. Шенин // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – № 7.
326. Шепова Н. Карибский кризис и «холодная война» / Н. Шепова // Кентавр. – 1995. – №1.
327. Шлезингер А. Некоторые уроки «холодной войны» / А. Шлезингер // Новая и новейшая история. – 1991. – №1.
328. Щерба А. Н. У истоков российского военно-промышленного комплекса. / А. Н. Щерба. – СПб., 1998.
329. Эдельман Дж. Прелюдия холодной войны: к истории советско-германских отношений / Дж. Эдельман // Вопросы истории. – 1991. – № 6.
330. Эннио Ди Нольфо. История международных отношений (1918-1999 гг.): Пер. с итал. / Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД РФ. ИНО-Центр. Под ред. М. М. Наринского: В 2 т. Т. 1. 1918-1945. – М., 2003.
331. Язькова А. А. Восточная Европа в политике СССР и США (1944-1945). / А. А. Язькова // Новая и новейшая история. – 1991. – № 3.

332. Яковлев А. А. От Трумэна до Рейгана: Доктрины и реальности ядерного века / А. А. Яковлев. – М., 1984.
333. Яковлев Н. Н. ЦРУ против СССР / Н. Н. Яковлев. – М., 1983.
334. Ялтинская конференция, 1945: Уроки истории / Редкол.: А. Н. Яковлев, П. П. Севостьянов и др. – М., 1985.